

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

ULOGA ŽENA U TERORIZMU-FENOMENOLOŠKA ANALIZA
-MAGISTARSKI RAD-

Kandidatkinja:
Amila Jazvin
Broj indeksa:763

Mentor:
Prof.Dr.Azinović Vlado

Sarajevo, decembar 2021.

SADRŽAJ

UVOD.....	4
1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR RADA.....	6
1.1. <i>Predmet istraživanja</i>	6
1.2. <i>Problem istraživanja</i>	6
1.3. <i>Ciljevi istraživanja</i>	6
1.3.1. <i>Naučni ciljevi istraživanja</i>	6
1.3.2. <i>Društveni ciljevi istraživanja</i>	7
1.4. <i>Vremensko i prostorno određenje istraživanja</i>	7
1.5. <i>Sistem hipoteza istraživanja</i>	8
1.5.1. <i>Generalna hipoteza istraživanja</i>	8
1.5.2. <i>Posebne hipoteze istraživanja</i>	8
1.6. <i>Metode istraživanja</i>	8
1.7. <i>Sistem varijabli</i>	9
1.8. <i>Sistem indikatora</i>	11
2. NAUČNA I DRUŠTVENA OPRAVDANOST ISTRAŽIVANJA	11
3. KATEGORIJALNO-POJMOVNI SISTEM	12
4. POJMOVNO ODREĐENJE I HISTORIJAT NASTANKA TERORIZMA	15
4.1. <i>Historijat terorizma</i>	16
5. HISTORIJSKI RAZVOJ ŽENSKOG TERORIZMA	19
5.1. <i>Transformacija ženske uloge u terorizmu- od žrtve do bombaša samoubice</i>	19
5.1.1. <i>Lični motivi bombašica samoubica</i>	23
5.1.2. <i>Definisanje pojma „bombaški samoubilački napad“</i>	25
5.1.3. <i>Korištenje žena u bombaškim samoubilačkim napadima i njihov položaj u terorističkim organizacijama</i>	26
6. MOTIVI KOJI SLUŽE KAO OKIDAČI ZA ANGAŽOVANJE ŽENA U TERORIZAM-PSIHOLOŠKA POZADINA ŽENA TERORISTICA.....	30
6.1. <i>Lični motivi koji navode žene na priključenje terorističkim organizacijama</i>	30
7. RAZLIČITE ULOGE KOJE ŽENE IMAJU U SKLOPU TERORISTIČKIH ORGANIZACIJA	34
7.1. <i>Liderska i pomoćne uloge žena u terorističkim organizacijama</i>	34

7.2.	<i>Žene kao akteri u prepoznavanju ranih znakova radikalizacije i njeno preveniranje ...</i>	39
8.	RAZLIČITI PROFILI ŽENA TERORISTICA	43
8.1.	<i>Najutjecajnije žene teroristice kroz historiju</i>	43
8.1.1.	<i>Ulrike Meinhof</i>	43
8.1.2.	<i>Leila Khaled</i>	46
8.1.3.	<i>Fusako Shigenobu</i>	47
8.1.4.	<i>Wafa Idris</i>	49
8.1.5.	<i>Sana Khyadali</i>	50
8.1.6.	<i>Vera Zasulich</i>	51
8.1.7.	<i>Colleen LaRose (Jihad Jane)</i>	52
9.	ŽENE KAO AKTERI U KREIRANJU POLITIKA BORBE PROTIV NASILNOG EKSTREMIZMA I TERORIZMA	55
9.1.	<i>Slabe tačke protuterorizma</i>	58
9.2.	<i>Budućnost ženske uloge u kreiranju politika borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma- političke preporuke</i>	59
10.	PRIKAZ ŽENA TERORISTICA U MEDIJIMA	62
10.1.	<i>Mediji kao kisik terorizma</i>	62
10.2.	<i>Predstavljanje žena teroristica u medijima</i>	63
	ZAKLJUČAK	69
	PRILOZI	74
	IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADA	74
	LITERATURA	75

UVOD

Master rad pod nazivom „Uloga žena u terorizmu-fenomenološka analiza“ će se prvenstveno fokusirati na samu ulogu žena u terorizmu i na njihovu uključenost u različitim terorističkim organizacijama. Opće je poznata činjenica da su terorističkim organizacijama širom svijeta uglavnom dominirali muškarci koji su u sklopu tih organizacija imali različite uloge. Muškarci su bili vođe, učesnici ili čak samo simpatizeri različitih terorističkih pokreta. Međutim, iako je muškarcima tradicionalno dodijeljena uloga vođe, učesnika ili samog simpatizera određenog terorističkog pokreta, to ne znači da danas žene ne preuzimaju sve veću i značajniju ulogu u različitim terorističkim pokretima. U današnjem savremenom dobu, može se čak tvrditi da su žene postale opasnije i uspješnije na polju terorizma od samih muškaraca, koji još uvijek imaju dominantnu ulogu u terorističkim pokretima širom svijeta. Ovaj master rad će se fokusirati na samu uključenost žena kao netradicionalnih terorista u terorizam, te će se između ostalog napraviti i komparacija između žena i muškaraca po pitanju same brutalnosti koju izvode u sklopu terorističkih pokreta. Također, ovaj rad podržava tezu da žene koje su uključene u različite terorističke pokrete nude sasvim nove i netradicionalne načine da se istaknu na ovome polju. Svakim danom, teroristički pokreti sve više napreduju i postaju sve moćniji. Naravno, to dovodi do velikih opasnosti koje prijete miru i suverenitetu država. Žene su oduvijek bile dio terorizma. Bile su uključene u terorističke pokrete kao redovni regruti, kao vođe ali i kao članovi porodica. O ovome fenomenu napisan je veliki broj knjiga, te naučnih i stručnih radova. Međutim, danas u 21. st. postavlja se pitanje da li su žene došle do te tačke kada njihova angažovanost u terorističkim pokretima ima značajniji utjecaj od muškaraca kao „tradicionalnih terorista“. Od napada na Svjetski trgovački centar 11. septembra 2001. godine, terorizam je postao glavna tema javnog diskursa o kojoj se svakodnevno raspravljalo. No, ove se rasprave veoma rijetko fokusiraju na pitanje spola, a terorizam se intuitivno doživljava kao „muški“, a ne „ženski“. Naime, rijetko se o ženskoj ulozi govori pod svjetlom terorizma. Žene, koje u mnogim dijelovima svijeta nisu ravnopravne sa muškarcima i koje se svakodnevno bore za svoja prava odjednom preuzimaju ulogu koja je tradicionalno pripadala muškarcima-one se okreću nasilju i volontiraju u samoubilačkim misijama. Prisustvo žena u terorizmu nije nova pojava. Kroz samu historiju, uloga žena je bila ograničena. Međutim, vremenom se njihova uloga mijenjala. Njihov

položaj i doprinos u terorističkim pokretima se proširio na bitnu ulogu bombaša samoubica. Žene su decenijama izazivale promjene u značenju i pogledu na terorizam. Kao počiniteljice brutalnih napada promijenile su opću percepciju na ulogu žene u društvu i mit o njihovoj slabosti i pokoravanju muškarcima. Ekstremističke grupe se na određeni način oslanjaju na žene kako bi stekli stratešku prednost, pri tome ih regrutujući za svoje pomagače. U posljednjih dvadesetak godina, broj žena koje podržavaju različite terorističke pokrete značajno je porastao. Međutim, neophodno je sagledati i drugu stranu priče. Žene nisu uvijek samo počiniteljice terorističkih napada. One su također žrtve koje se iskorištava za materijalnu korist terorističkih skupina. Terorističke skupine poput Islamske države, Al Qaeda i druge, imaju velike benefite od porobljavanja žena i uskraćivanja njihovih prava kako bi ih na kraju mogli iskoristiti za svoje terorističke ciljeve. Fenomen koji sam po sebi privlači veliku pažnju u sklopu ove teme jeste svakako ženski samoubilački terorizam. Ova tema će se detaljnije analizirati i razraditi u sklopu master rada. Naravno, navest će se različiti primjeri ovog tipa terorizma kako bi se što bolje razumjeli uzroci koji, u ovome slučaju, navode žene da to izvrše. Ženski samoubilački terorizam je fenomen koji je za sve ljude na svijetu veoma šokantan, upravo zbog toga što je u suprotnosti sa široko rasprostranjenom percepcijom žena kao nenasilnih. U javnosti se raspravlja o samoj motivaciji žena da izvrše ovaj brutalni teroristički akt. Pojedini tvrde da su žene teroristi zapravo motivirane svojim ličnim psihološkim problemima ili voljom da se osvete za ličnu tragediju. Drugi teoretičari tvrde da žene žele da se izbore za rodnu ravnopravnost, jer su društva u kojima one žive često patrijarhalna. No, pojedinci ipak vjeruju da su žene uglavnom motivisane razlozima zbog kojih se teroristički akti često vrše, a to je prije svega određena vrsta nepravde. Na samom početku ovog rada spomenut će se najbitnija obilježja terorizma općenito. Nakon toga bit će riječi o historijatu i napredovanju „ženskog terorizma“. Fokus rada će svakako biti na ženskoj ulozi u terorizmu, te na motivima koji žene dovode do toga da se uključe u različite terorističke pokrete. Naravno, rad će biti potkrijepljen sa različitim primjerima žena koje su odlučile da budu dio terorizma na bilo koji način. Neizbježno je govoriti o ovoj temi ukoliko se ne posveti pažnja samoj psihološkoj pozadini žena koje su na ovaj ili onaj način u doticaju s terorizmom. Također, ono što veoma privlači pažnju jeste i ženska liderska uloga u terorističkim organizacijama o kojoj će se naravno govoriti. Na kraju, ono što je možda najzanimljivije u sklopu ove teme jeste fenomen „ženskog samoubilačkog terorizma“ o kojem će svakako biti riječi u ovome radu.

1. TEORIJSKO-METODOLOŠKI OKVIR RADA

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je uloga žena u terorizmu i njihovo učešće u različitim terorističkim organizacijama. Rad je teorijske prirode. Kao što je prethodno rečeno, rad će analizirati uključenost žena u terorizmu, tj. angažovanost u terorističkim pokretima, te će se napraviti poređenje između žena i muškaraca po pitanju same brutalnosti koju izvode u različitim terorističkim aktima. Također, analizirat će se motivi koji žene dovode do toga da se angažuju u terorističkim pokretima, te da u sklopu tih pokreta izvode i najbrutalnije činove poput samoubilačkog terorizma.

1.2. Problem istraživanja

Problem ovog istraživanja se može formulirati u nekoliko pitanja, a to su: Kakve posljedice po društvo, odnosno po države, podrška i angažovanost žena u terorističkim pokretima može imati na sigurnosno stanje tih država? Koje mjere, taktike, tehnike i strategije države i državni organi poput vlade, policije ili vojske mogu primijeniti kako bi se angažovanost žena (ali i muškaraca) u terorističkim pokretima mogla suzbiti? Šta je do sada konkretno urađeno po ovome pitanju i koliko su mjere koje su poduzele države i državni organi poput vlade, vojske i policije bile efikasne? Da li je ovaj problem učestaliji u državama koje su slabe, nefunkcionalne, u državama gdje se odvija oružani sukob ili koje su nedavno okončale sukob, nego u onima koje to nisu? Zašto je razumijevanje uloge žena u terorizmu bitno, te kako nam to pomaže da se kao društvo borimo protiv ovog problema?

1.3. Ciljevi istraživanja

1.3.1. Naučni ciljevi istraživanja

Navode se sljedeći naučni ciljevi istraživanja:

1. Prepoznati, opisati i analizirati prijetnje po sigurnost cjelokupnog društva i države koje nastaju učešćem žena u različitim terorističkim pokretima.
2. Prikupiti i analizirati saznanja u vezi sa ulogom žena u terorizmu, te istražiti motive koji žene dovode do toga da postanu teroristi.
3. Analizirati posljedice rizika koje nosi angažovanje žena u terorizmu.

1.3.2. Društveni ciljevi istraživanja

1. Predstaviti rizike i opasnosti koje sa sobom nosi angažovanje žena u terorističkim pokretima, kako za pojedince, tako i za cjelokupno društvo i države.
2. Razvijanje svijesti kod ljudi da je angažovanje žena (ali i muškaraca) u terorističkim pokretima kazneno djelo i da je ono izričito zabranjeno zakonom.

1.4. Vremensko i prostorno određenje istraživanja

Vremensko razdoblje koje će biti obuhvaćeno u ovome radu je period od sredine 20. stoljeća, kada žene već počinju da učestvuju u terorističkim aktivnostima. Učešće žena u terorističkim pokretima, ali i njihovo djelovanje van ovih pokreta (samotnjački ili „lone wolf“ terorizam) je postalo često u razdoblju Hladnog rata. Što se tiče prostornog aspekta, u ovome radu naglasak neće biti isključivo na jednoj geografskoj lokaciji, već će se analizirati različiti teroristički pokreti koji djeluju (ili su djelovali) u različitim državama na svijetu, a u kojima su žene uzele učešće.

1.5. Sistem hipoteza istraživanja

1.5.1. Generalna hipoteza istraživanja

Može se postaviti **generalna hipoteza** ovog istraživanja koja glasi: Žene danas imaju sve veću i značajniju ulogu u terorizmu, što predstavlja prijetnju po sigurnost cjelokupnog društva i država.

1.5.2. Posebne hipoteze istraživanja

1. Prijetnje i opasnosti koje su prouzrokovane podrškom i učešćem žena u različitim terorističkim pokretima svakodnevno dovode do intenzivnijeg političkog pregovaranja između država.
2. Angažovanje žena u terorističkim organizacijama postaje veliki problem ali i sigurnosni izazov za sve države na svijetu.
3. U slabim i nefunkcionalnim državama, angažovanje žena u terorističkim pokretima je mnogo učestalije.
4. Veoma negativan utjecaj političko-ekonomske situacije na sisteme sigurnosti država slabi mjere, taktike i aktivnosti borbe protiv učešća žena u terorističkim pokretima.
5. Žene koje podržavaju različite terorističke pokrete, te koje sa angažuju u njima nemaju dovoljno razvijenu svijest o opasnostima koje to sa sobom nosi.

1.6. Metode istraživanja

U ovome naučnom istraživanju koristit će se sljedeće naučne metode: metoda dedukcije, metoda indukcije, metoda deskripcije, komparativna metoda, te metoda analize sadržaja. Metoda dedukcije podrazumijeva to da će se u ovome radu zaključivati od općih spoznaja ka posebnim i pojedinačnim. Metoda indukcije podrazumijeva to da će se polaziti od posebnih i pojedinačnih spoznaja ka općim. Što se tiče komparativne metode, upoređivat će se iste ili slične pojave i utvrdit će se njihove sličnosti i razlike. Konkretno, u ovome radu će se napraviti komparacija

između žena i muškaraca po pitanju same brutalnosti koju izvode u različitim terorističkim aktima. Metoda analize sadržaja sastoji se u raščlanjivanju složenih predmeta ili pojava na njihove sastavne i jednostavnije elemente. Metodom deskripcije će se jednostavno opisivati činjenice, procesi i pojave u prirodi koje se istražuju. Konkretno, u ovome slučaju to je sama uloga žena u terorizmu.

1.7.Sistem varijabli

Generalna hipoteza ovog istraživanja glasi: Žene danas imaju sve veću i značajniju ulogu u terorizmu, što predstavlja prijetnju po sigurnost cjelokupnog društva i država. Na temelju ove hipoteze, mogu se postaviti sljedeće **varijable** istraživanja. Zavisne varijable su sljedeće:

- a) Uloga žena u terorizmu i utjecaj na stanje cjelokupne sigurnosti u državama.
- b) Saradnja između država u borbi protiv (ženskog) angažovanja u terorizam.
- c) Zakoni i drugi relevantni dokumenti koji se bave borbom protiv (ženskog) angažovanja u terorizam.
- d) Razvijanje svijesti kod ljudi o tome koliko je bitan zajednički angažman u borbi protiv (ženskog) angažovanja u terorizam.

Nezavisne varijable generalne hipoteze istraživanja su sljedeće:

- a) Žensko angažovanje u terorističkim pokretima kao sigurnosni problem u svim državama
- b) Opasnosti koje (žensko) angažovanje u terorizam sa sobom nosi.
- c) Političko-ekonomska situacija u državama u kojima je često (žensko) angažovanje u terorizam
- d) Educiranost ljudi o tome kakve posljedice (žensko) angažovanje i terorističkim pokretima ima za same žene teroriste, ali i za sve ljude u njihovom okruženju.

Također, navest će se i posebne hipoteze istraživanja, te će se iz njih izvoditi zavisne i nezavisne varijable.

1. Angažovanje žena u terorističkim organizacijama postaje veliki problem ali i sigurnosni izazov za sve države na svijetu.

- a) Zavisna varijabla: Angažovanje žena u terorističkim pokretima
 - b) Nezavisna varijabla: Problem i sigurnosni izazov za sve države na svijetu
2. Veoma negativan utjecaj političko-ekonomske situacije na sistem sigurnosti država slabi mjere, taktike i aktivnosti borbe protiv učešća žena u terorističkim pokretima.
- a) Zavisna varijabla: Mjere, taktike i aktivnosti borbe protiv učešća žena u terorističkim pokretima.
 - b) Nezavisna varijabla: Političko-ekonomska situacija naročito u slabim i nefunkcionalnim državama.
3. U slabim i nefunkcionalnim državama angažovanje žena u terorističkim pokretima je mnogo učestalije.
- a) Zavisna varijabla: Angažovanje žena u terorističkim pokretima u slabim i nefunkcionalnim državama.
 - b) Nezavisna varijabla: Mnogo je učestalije angažovanje žena u terorističkim pokretima u slabim i nefunkcionalnim državama.
4. Prijetnje i opasnosti koje su prouzrokovane podrškom i učešćem žena u različitim terorističkim pokretima svakodnevno dovode do intenzivnijeg političkog pregovaranja između država.
- a) Zavisna varijabla: Zajednička saradnja država u borbi protiv (ženskog) angažovanja u terorizam.
 - b) Nezavisna varijabla: Opasnosti i prijetnje prouzrokovane podrškom i učešćem žena u različitim terorističkim pokretima.

1.8. Sistem indikatora

Indikatori su općenito manifestacije neke pojave koje se mogu prepoznati našim osjetilima. Pomoću njih možemo steći pouzdana saznanja o određenoj pojavi. U ovome slučaju, to jeste kada se govori o temi ženske uloge u terorizmu, kao indikatori se mogu navesti različiti relevantni dokumenti kao što su zakoni, konvencije, protokoli, deklaracije, strategije te brojni naučni i stručni radovi koji se tiču borbe protiv (ženskog) terorizma.

2. NAUČNA I DRUŠTVENA OPRAVDANOST ISTRAŽIVANJA

Veoma je bitno razumjeti da svi koji su involvirani u borbu protiv terorizma, a to su prvenstveno sigurnosne snage jedne države (vojska, policija, obavještajne službe) razumiju uloge koje žene imaju u terorizmu. Kako bi se uspješnije borilo protiv ovog problema, potrebno je da države izrađuju određene vrste izvještaja koji bi analizirali samu psihološku pozadinu ovog problema, to jeste, same motive koji žene navode da se angažuju u terorizam. Naravno, od ključnog je značaja prepoznati, odnosno detektovati moguće napade, ali i odgovore na njih. Kao što je prethodno navedeno, samo razumijevanje uloge žena u terorizmu je veoma važno, kako bi se uspješno moglo boriti protiv toga. U ovome istraživanju predstaviti će se rizici i opasnosti koje sa sobom nosi angažovanje žena u terorističkim pokretima, kako za pojedince, tako i za cjelokupno društvo i države. Ključno je također razvijanje svijesti kod ljudi da je angažovanje žena (naravno i muškaraca) u terorističkim pokretima kazneno djelo i da je ono izričito zabranjeno zakonom. Što se tiče naučne opravdanosti ovog istraživanja, moći će se prepoznati, opisati i analizirati prijetnje po sigurnost cjelokupnog društva i države koje nastaju učešćem žena u različitim terorističkim pokretima. Također, navest će se i analizirati saznanja u vezi sa ulogom žena u terorizmu, te će se istražiti motivi koji žene dovode do toga da postanu teroristi. Naravno, analizirat će se i posljedice rizika koje nosi angažovanje žena u terorizmu.

3. KATEGORIJALNO-POJMOVNI SISTEM

TERORIZAM- „Organizirana i sistematska primjena nasilja sa namjerom da se, izazivanjem straha i lične nesigurnosti građana naruši autoritet države ili ostvare neki od političkih ciljeva. Kao sredstvo političke borbe, zabranjen je od međunarodne zajednice. Državni teror je jedan od načina vođenja specijalnog rata jedne države protiv druge. Savremeni teror može biti međunarodni i unutrašnji. Metodi terora su različiti: ubacivanja diverzanata na teritoriju suverenih država radi ubojstava i dr. zločina do otmica aviona, otmica, ucjene ili ubojstava političkih i dr. istaknutih ličnosti itd. Sam termin „teror“, kao izraz koji obilježava nasilje, prvi puta je upotrijebljen u vrijeme francuske revolucije pod kraj osamnaestog vijeka. Bijeli teror je naziv kojim je označen masakr također u Francuskoj 1815. godine, poslije izgubljenih Napoleonovih ratova (nad njegovim pristalicama). U Rusiji za vrijeme Oktobarske revolucije, 1917. godine, nasilje kontrarevolucionara nazvano je bijelim terorom, a crvenim terorom nasilje revolucionarnih (boljševičkih) snaga nad protivnicima revolucije“ (Beridan, 2003: 144). Christopher C. Harmon (2002) navodi: „Terorizam je u vezi s moći... Teror nije sam po sebi cilj, nego sredstvo političke moći i način da se zadrži politička moć“. Paul Wilkinson (2002) govori o razlikovanju termina terorizam i insurekcija. „Tvrdim da je uveliko pogrešno terorizam tretirati kao sinonim za insurekciju, gerilsko ratovanje. Terorističkim su kampanjama svojstveni namjerni napadi na civilne ciljeve i s toga su analogne ratnim zločinima“.

RADIKALIZACIJA- „Proces prihvatanja mišljenja, stavova, ideja i vjerovanja koje opravdavaju ili odobravaju upotrebu nasilja. Radikalizacija koja vodi nasilju predstavlja odluku da se odustane od političkih procesa ili nenasilnih metoda u ostvarivanju promjena u korist ostvarivanja promjena nasilnim putem“ (Atlantska inicijativa, 2019:8).

DERADIKALIZACIJA- „Proces odbacivanja ekstremističkog pogleda na svijet, uz spoznaju da je neprihvatljivo koristiti nasilje da bi se ostvarile društvene promjene“ (Atlantska inicijativa, 2019:6).

ANGAŽIRANJE- „Podrazumijeva promjene u ponašanju pojedinaca. Postoji nekoliko koraka ka angažiranju u terorizam. Strukturalni faktori su oni koji utječu na život ljudi (siromaštvo, nejednakost, nepismenost, bolest) itd. Olakšavajući faktori su oni koji čine terorizam privlačnim. Motivacijski faktori su stvarna nezadovoljstva ljudi na osobnoj razini koja ih potiču na akciju.

Pokretački faktori su događaji koji služe kao „okidači“ za izvršenje terorističkog napada“ (Anon, n.d.).

FAKTORI RADIKALIZACIJE- „Mogu biti relacioni, individualni, socijalni identitet, eksterni i psihološki faktori. U relacione faktore se mogu ubrajati npr. nezadovoljstvo porodičnom situacijom, udaljavanje od prijatelja itd. Individualni faktori mogu biti turbulentna adolescencija ili teška tranzicija u odraslu dob, teški životni događaji poput gubitka posla, smrti voljene osobe itd. U socijalni identitet spada kriza identiteta, osjećaj stigmatizacije ili diskriminacije uzrokovan vjerovanjem ili porijeklom itd. U eksterne faktore mogu se navesti visoko senzacionaliziran javni i medijski diskurs, te lako dostupna ekstremistička propaganda i govor. U psihološke faktore spada psihološka osjetljivost/krhkost, psihološki poremećaji, psihološka krutost/rigidnost itd“ (Atlantska inicijativa, 2019:20).

EKSTREMAN- „Pod pojmom ekstreman najčešće se podrazumijeva nešto što odudara od uobičajenih normi. Odlazak u krajnost, tipično-u ideološko zastranjivanje. Osobe ili grupe mogu imati radikalne ili ekstremne stavove i mišljenja a ne biti nasilni, niti prijetnja sigurnosti“ (Atlantska inicijativa, 2019:6).

PROTUTERORIZAM- „Pretpostavlja upotrebu ljudstva i materijalnih sredstava za sprečavanje, ometanje ili uništenje potencijala terorista i njihovih mreža za podršku. Protuterorizam je po sadržaju ofanzivni pristup u odnosu prema prijetnji, a uključuje korištenje diplomacije, obavještajnih aktivnosti, policijske i vojne operacije i specijalističku obuku“ (Kushner, 2002:98).

TERORISTIČKA ORGANIZACIJA- „Organizacija koja okuplja više osoba koje imaju zajedničke ciljeve za čije se ostvarenje koriste nasilnim sredstvima i metodama a odlikuju se visokim stupnjem homogenosti i discipline među članstvom te razrađenom upravljačkom hijerarhijom“ (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2011).

PULL FAKTORI- „Faktori lične prirode i ukazuju na pozitivne karakteristike i pogodnosti koje za neke osobe pruža članstvo u ekstremističkoj organizaciji koja privlači ranjive pojedince da se pridruže“ (Atlantska inicijativa, 2019:7).

PUSH ILI STRUKTURALNI FAKTORI- „Predstavljaju negativna društvena, kulturna i politička obilježja određenog društvenog okruženja koja pomažu u „guranju“ ranjivih pojedinaca u smjeru radikalizacije i nasilnog ekstremizma“ (Atlantska inicijativa, 2019:7),

RIZIK- „Rizik je društveni fenomen, po svojoj suštini kulturalna interpretacija različitih opasnosti, bilo da su one prirodnog ili ljudskog porijekla ili u međusobnoj interakciji“ (Lisica, 2011:23).

SIGURNOSNI RIZIK- „Sigurnosni rizici spadaju u rizike koji su proizvod ljudskog djelovanja i kojima su izvori namjerno izazvane prijetnje, čiji nositelji posjeduju određenu sposobnost za akcije sa potencijalno štetnim ishodima, kojima se ugrožavaju ljudi, imovina i društvo u cjelini, u mjeri koja predstavlja sigurnosni izazov“ (Lisica, 2011:46).

SIGURNOST- „, Sigurnost države je zbroj faktičkih okolnosti i prilika, opće stanje u kojem se država nalazi, a koje joj pruža i zajamčuje sigurnost od vanjskih opasnosti što bi moglo ugroziti njene životne interese, njenu teritorijalnu cjelovitost i u krajnjem slučaju, sam njen opstanak“ (Woods, 2000). Prema drugima, sigurnost uopće je odsustvo opasnosti po fundamentalne vrijednosti, a nacionalna sigurnost svodi se na očuvanje i opstanak osnovnih vrijednosti država i nacija- teritorijalni integritet, političku samostalnost, kvalitet života i tzv. vitalne nacionalne interese (Clark, 1999). Beridan (2008) definiše sigurnost kao stepen zaštićenosti ljudi od različitih oblika ugrožavanja, zaštitu materijalnih i kulturnih dobara u ličnoj i društvenoj svojini, zaštitu društva i njegovih vrijednosti, cjelovitu zaštitu naroda, nacije, države..., svjetske zajednice, od svih vidova ugrožavanja...“.

OPASNOST- „Potencijalno štetan materijalan događaj, fenomen ili ljudska aktivnost koja može prouzročiti gubitak života ili povredu, imovinsku štetu, društveni ili ekonomski poremećaj ili degradaciju okoliša“ (Terminologija Ujedinjenih naroda za smanjenje katastrofalnih rizika, 2009).

PRIJETNJA- „, Kombinacija namjere i sposobnosti protivnika da poduzmu akcije koje mogu biti štetne po imovinu ili stanovništvo. Nema uvijek jasne distinkcije između pojmova opasnost i prijetnja. Pojam opasnost uglavnom obuhvaća zdravstvene, okolišne, tehnološke i katastrofalne rizike, a pojam prijetnja se vezuje za sigurnosne rizike koji ugrožavaju nacionalnu ili međunarodnu sigurnost“ (Heng, 2006).

4. POJMOVNO ODREĐENJE I HISTORIJAT NASTANKA TERORIZMA

O terorizmu, kao društvenom fenomenu je napisan i objavljen veliki broj naučnih i stručnih radova. U svim naučnim publikacijama koje se bave ovom temom, kao teroristi se spominju uglavnom muškarci. Muškarci su bili ti koji su kroz historiju bili pripadnici različitih terorističkih organizacija i koji su vršili akte terorizma. Oni su bili vođe, učesnici ili samo simpatizeri različitih terorističkih pokreta. Međutim, iako su ovakvim pokretima širom svijeta najviše dominirali muškarci, to ne znači da danas žene ne preuzimaju sve veću i značajniju ulogu koja je tradicionalno dodijeljena muškarcima. Prije nego što se posveti pažnja samoj temi ovog rada, a to je ženska uloga u terorizmu, neophodno je prvo razjasniti sam pojam „terorizam“, njegovo značenje, pojavne oblike, historijat, ali i napredovanje terorizma u posljednjih nekoliko godina. Zvanična, odnosno univerzalna definicija terorizma do dan danas nije usvojena. Različite organizacije i autori navode različite definicije. No, ono što je zajedničko svim definicijama terorizma je riječ „nasilje“. Terorizam je veoma složena pojava, ekstremna vrsta nasilja, metoda borbe ili čak strategija za postizanje različitih vrsta ciljeva, kojoj je glavni cilj izazivanje straha i lične nesigurnosti kod žrtava, odnosno ljudi, kako bi se postigao određeni politički cilj. Ovo je samo jedno od mogućih određenja terorizma. Bilo koja rasprava o terorizmu ne može započeti bez da se ovaj pojam ne definiše na što jasniji i precizniji način. Kao što je to slučaj sa brojnim drugim pitanjima koja su od značaja za politiku, tako i pojam „terorizam“ prate brojne kontroverze. Kao što je prethodno rečeno, jako je teško pouzdano odrediti šta je to terorizam, jer, što je za neke osobe terorista, za druge je to borac za slobodu. Azinović (2012) određuje terorizam na sljedeći način: „Terorizam danas podrazumijeva smišljeno korištenje nasilja ili prijetnje nasiljem protiv civilnog (nedužnog i neboraćkog) stanovništva. Napadom na relativno mali broj žrtava, nastoji se zastrašiti širu zajednicu i navesti je da prihvati političke zahtjeve skupina koje se koriste terorizmom. Upravo ta politička motiviranost ključna je odrednica po kojoj se terorizam razlikuje od ostalih oblika nasilja i kriminala općenito. Svi do sada poznati tipovi terorizma- od vjerskog i nacionalno-emancipacijskog do ekološkog i antiaborcijskog- imaju za cilj uvesti političke promjene kako bi se uklonila percepcija neke nepravde i uspostavio željeni model društva i odnosa unutar njega.“ Danas, borba protiv terorizma nije postala samo primarna briga nacija, već se o ovome fenomenu piše i istražuje u kontekstu globalne sigurnosti. U 21. st. borba protiv terorizma je u prioritetima većine država na svijetu. Nastanak samog

pojma „terorizam“ se vezuje za Francusku građansku (buržoasku) revoluciju iz 1789. godine. Riječ „teror“ vodi porijeklo iz latinskog jezika (*terrere*, što znači stanje intenzivnog straha), te od francuske riječi *isme*, što znači nešto raditi ili praktikovati. Terorom su opisani postupci francuskih revolucionara protiv njihovih domaćih neprijatelja, a uglavnom se pod tim mislilo na masovne egzekucije. Sam period francuske buržoaske revolucije je u historiji ostao poznat i kao „vladavina terora“. Azinović (2012) navodi sljedeće: „Uvjerjenje da je terorizam moralno opravdano sredstvo za postizanje uzvišenih društvenih ili političkih ciljeva jedna je od konstanti koja dugo prati taj fenomen, ali i otežava njegovo razumijevanje. Francuska građanska (buržoaska) revolucija je ojačala takvo uvjerenje jer su temeljne vrijednosti revolucije- ideje o slobodi, bratstvu i jednakosti- na kraju prevladale zahvaljujući upravo primjeni revolucionarnog terora.“ Uz pojmove „teror“ i „zastrašivanje“, postoje i druge odrednice koje se obično navode u definicijama terorizma. Ove odrednice uključuju nasilje /i/ ili prijetnju nasiljem, psihički utjecaj i strah, politički cilj, namjeren izbor civila kao mete napada, te nezakonitost. Dakle, postoji jako veliki broj različitih definicija terorizma koje u sebi sadrže neke od ovih odrednica. U pojedinim definicijama, određeni faktori su izuzeti, međutim o tome se neće detaljno govoriti u ovome radu. Nakon terorističkih napada u septembru 2001. godine, većina država je pokušala da stvore, pa i da modernizuju antiterorističko zakonodavstvo, iznoseći pri tome različite pravne definicije terorizma.

4.1. Historijat terorizma

Terorizam je metoda borbe koja uopće nije novijeg datuma, kako se to danas obično misli. Riječ je o metodi borbe koja postoji i koja ima korijene još od vremena nastanka čovječanstva. Gibbon (1974) o historijatu terorizma navodi sljedeće: „Pojedini antički pisci su zagovarali tiranucid, tiranizam ili ubijanje tirana kao način da se stvori idealno društvo i udovolji bogovima. Regicid, odnosno ubijanje pripadnika kraljevske krvi je bilo poprilično često u periodu antičkog Rima. Najpoznatija politička tragedija u antičkom Rimu je vjerovatno bilo ubistvo Julija Cezara 44. godine prije nove ere. Na sličan način su završili i ostali rimski carevi poput Kaligule i Galbe.“ Govoreći o prvim terorističkim skupinama, neizbježno je ne spomenuti Zelote-Sikare, Asasine te Tagise. Mnogi smatraju da su jevrejski sikari koji su bili aktivni tokom rimskog imperijalnog

razdoblja prvi teroristi na svijetu. D'Alessio i Stolzenberg (1990) navode da su Sikari odbacili ne samo rimsku prevlast nad Judejom, već i sve nametnute vlasti u drugim državama. Efikasno su koristili atentate i otmice kako bi podstakli jevrejski ustanak protiv Rima. Bili su uvjereni da se političke promjene mogu postići samo nasilnim putem. Stoga su usvojili terorizam kao svoju taktiku. Naziv sikari potječe od samog bodeža, odnosno mača kojeg su Sikari koristili u svojim krvavim pohodima. Oni su smatrali da su sva sredstva legitimna kako bi se postiglo političko i vjersko oslobođenje. Željeli su da se dokažu svijetu, međutim nisu slavno završili. Postali su neuspješni u svojim pohodima, te su počinili masovno samoubistvo. Među prvim teroristima na svijetu, također se izdvajaju i Asasini/Hašašini. Anderson i Sloan (2003) o asasinima pišu sljedeće: „Tokom srednjeg vijeka, tačnije u 11. st., u Perziji se pojavljuje vjerska sekta pod nazivom Asasini. Oni su napadali Saladinovo carstvo, ali su i pružali otpor vojsci Osmanskog carstva. Ubijali su mnoge ljude, od sunijskih muslimana pa do kršćana. Pojedine križarske vođe su se toliko plašile asasina, da su im ođavali počast, te su im asasini obećali da ih zbog toga neće napadati. Oni su bili izuzetno uspješni u masakriranju, prikrivanju i iznenađenjima.“ Pored sikara i asasina, ističe se još jedna rana teroristička skupina koja je bila poznata pod nazivom Tagisi. Oni su vršili terorističke i krvave pohode u Indiji. Gus (2010) o Tagisima piše sljedeće: „Od 13. do 19. st., indijski tagisi (od engleski riječi thug, što znači nasilnik ili siledžija) su spadali među mnoge štovatelje hinduističke boginje Kali. Oni su davili žrtve (obično putnike) omčom u ime boginje Kali, a zatim su ih pljačkali, ritualno unakazivali te zakopavali. Broj njihovih žrtava je u prosjeku iznosio oko 20.000.“ Kao što je prethodno rečeno, više avangardnija verzija terorizma se događala u vremenu Francuske buržoaske revolucije, tj. od 1789. do 1799. godine. No, ove prve terorističke skupine u to doba niko nije nazivao teroristima. Nabulsi (1999) u svojoj knjizi „Traditions of War“ piše o tome da se za vrijeme Francusko-pruskog rata (1870-1871) Njemačka suočila sa drastičnim otporom lokalnog stanovništva na stranim teritorijama koje je okupirala. Francuski gerilski napadi i asimetrično ratovanje tokom ovog rata su imali dubok utjecaj na njemački Generalštab. Da bi zaštitili svoju domovinu od njemačkih vojnika, francuski i ruski seljaci su smatrani teroristima.

U 20. st., terorizam već počinje da se shvaća kao nešto izuzetno negativno i ulažu se zajednički naponi država kako bi se on prevenirao. Terorizam je postao globalno pitanje 1934. godine, kada je Liga naroda poduzela prvi veliki korak ka tome da se terorizam kažnjava. Bilo je jasno da takav način borbe ugrožava države i civile, te je terorizam izuzetno osuđen i smatran je

nezakonitim. Uskoro je izrađen i nacrt konvencije koja je trebala da sankcioniše sve one koji vrše akte terorizma, međutim, veoma mali broj država je ratifikovao ovu konvenciju, te ona nikada nije zvanično stupila na snagu. Hoffman (1999) navodi da je „nekoliko godina kasnije, Stern Gang, militantna cionistička grupa koju je osnovao Avraham Stern dolazila na naslovnice medija u to vrijeme. Cilj grupe je bio protjerati britanske vlasti iz Palestine, te omogućiti neograničenu imigraciju Židova i stvoriti židovsku državu. Slična jevrejska teroristička grupa Irgun, djelovala je u britanskom mandatu Palestine u periodu između 1931. i 1948. godine. Njihov cilj je bio bombardovanje hotela King David (gdje je bilo središte britanskih snaga) u Palestini 1946. godine, pri čemu je stradala 91 osoba.“

U prethodnom paragrafu, ukratko je opisan historijat terorizma, ali i prve terorističke skupine. Nakon Drugog svjetskog rata, tj. šezdesetih godina prošlog stoljeća, Ujedinjene nacije su pokušale da ojačaju antiterorističku koaliciju. Međutim, ono što je predstavljalo veliki problem jeste neusaglašenost oko same definicije terorizma. Zbog toga, danas ne postoji sveobuhvatna antiteroristička konvencija, jer, kao što je rečeno, veoma je teško razlikovati terorizam od borbe za nacionalno osamostaljenje i oslobođenje od strane okupacije. Umjesto toga, postoje različite konvencije koje sprečavaju i kažnjavaju pojedine nezakonite radnje. To su: Konvencija o krivičnim djelima i drugim radnjama u avionima (Tokio, 1963), Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice aviona (Hag, 1970), Konvencija o suzbijanju postupaka protiv sigurnosti civilne avijacije (Montreal, 1971), Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju djela protiv osoba pod međunarodnom zaštitom (1973), Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca (1979), Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala (1980), Konvencija o suzbijanju nezakonitih postupaka protiv sigurnosti plovidbe (1988), Protokol o suzbijanju postupaka protiv sigurnosti nepokretnih platformi (1988), Protokol o suzbijanju nezakonitog nasilja na međunarodnim aerodromima (1988), Konvencija o obilježavanju plastičnih eksploziva u cilju otkrivanja (1991), Međunarodna konvencija za suzbijanje terorističkih napada eksplozivnim napravama (1997), te Međunarodna konvencija o sprečavanju finansiranja terorizma (1997). Od napada na Svjetski trgovački centar, 11.09.2001., terorizam je postao glavna tema javnog diskursa o kojoj se svakodnevno raspravljalo. Naučnici širom svijeta su odjednom bili zaokupljeni ovim fenomenom, te je u veoma kratkom vremenskom periodu napisan i objavljen veliki broj naučnih i stručnih radova na ovu temu. Međutim, iako se o terorizmu svakodnevno pisalo i govorilo, to naposljetku nije dovelo do jedne univerzalne akademske definicije. U vremenu nakon tog

kobnog 11.09.2001., države počinju da ulažu zajedničke napore kako bi se budući teroristički napadi prevenirali, kako bi se adekvatno odgovorilo na njih, te kako bi se oni sankcionisali. Države zajednički objavljuju globalni rat protiv terora i terorizma...

5. HISTORIJSKI RAZVOJ ŽENSKOG TERORIZMA

5.1. Transformacija ženske uloge u terorizmu- od žrtve do bombaša samoubice

U ovome paragrafu, pažnja će biti posvećena historijskom razvoju ženskog terorizma, ali i njegovom napredovanju tokom godina. Od samog nastanka prvih terorističkih skupina, o kojima je bilo riječi u prethodnim poglavljima, muškarci su bili ti kojima je dodjeljivana uloga teroriste. Oni su bili vođe, učesnici ili čak samo simpatizeri različitih terorističkih pokreta. Međutim, u današnjem vremenu smo svjedoci da žene preuzimaju sve veću i značajniju ulogu u različitim terorističkim pokretima. Žene su zapravo oduvijek bile dio terorizma na različite načine. Bile su uključene u terorističke pokrete kao redovni regruti, kao vođe ali i kao članovi porodica muškaraca koji su bili članovi terorističkih pokreta. Kao što je rečeno, prisustvo žena u terorizmu nije nova pojava. Najraniji podaci o učestvovanju žena u terorističkim pokretima potječu od kraja 19. st. Kroz samu historiju, žene su imale određene uloge u društvu koje su ih veoma ograničavale. Društva su bila patrijarhalna, a žene su bile domaćice čiji je jedini cilj u životu bio da rađaju i odgajaju djecu kao buduće borce. No, kako je vrijeme odmicalo, njihov položaj i doprinos se u terorističkim pokretima proširio na važnu ulogu bombaša samoubica. Naravno, na ovaj trend su utjecali različiti faktori poput ekonomskih, regionalnih, socijalnih, vjerskih, ličnih itd. Lideri terorističkih pokreta su kasnije shvatili koliku zapravo korist mogu izvući time što će uključiti žene u terorističke pokrete. Ovi pokreti su primjenjujući silu i ugnjetavanje vrbovali žene u svoje organizacije i tako dobijali velike benefite. Ekstremističke grupe se oslanjaju na žene kako bi stekli stratešku prednost, pri tome ih regrutujući za svoje pomagače. Međutim, iza svega toga se krije i druga strana priče. Žene nisu uvijek samo počiniteljice terorističkih napada. One su također i žrtve koje se iskorištava za materijalnu korist terorističkih skupina. Terorističke skupine poput Islamske države, Al Qaeda i dr. imaju velike benefite od porobljavanja žena i uskraćivanja njihovih prava, kako bi ih na kraju mogli iskoristiti za svoje terorističke ciljeve.

Žene su decenijama izazivale promjene u značenju i pogledu na terorizam. Kao počiniteljice brutalnih napada, promijenile su opću percepciju na ulogu žene u društvu i mit o njihovoj slabosti i pokornosti. Gonzalez i Perez (2009) navode da se učešće žena u terorističkim aktivnostima konkretno može pratiti od sredine 20. st., te da je postalo sve značajnije u vremenu nakon Drugog svjetskog rata. Također, oni navode da „rasprostranjeni mit“ o sukobima u kojima se bore isključivo muškarci jednostavno ne predstavlja stvarnu sliku. Naprotiv, u gotovo svim gerilskim pokretima, žene su bile jednako aktivne kao i muškarci. Međutim, uloga žena je uglavnom bila ograničena na samu podršku tokom gerilskih borbi. Skaine (2006) ističe da je ono što se dogodilo 21. maja 1985. godine bio početak nečeg sasvim novog, jer je ovaj datum obilježen kao dan kada je šesnaestogodišnja djevojčica Sana Khyadali ubila dva izraelska vojnika zabivši kamion u konvoj Odbrambenih snaga i tako postala prva žena bombaš samoubica koju čovječanstvo poznaje. Kao primjer se može navesti posljednji „val“ terorizma koji nosi naziv religijski val.¹

U ovome valu, žene su imale višestruke uloge- od pomoćnog osoblja, pa do stvarnih počinitelja terorističkih napada u pobunama i ustancima u Indiji, Pakistanu, Šri Lanki, Afganistanu, Palestini, Siriji, Iraku, Jemenu, Keniji, Čečeniji itd. Weinberg i Eubank (2011) daju sljedeće primjere. Tokom anti-kolonijalnog vala² u Njemačkom, 1970. godine, Ulrike Meinhof učestvovala je u suosnivanju frakcije Crvene Armije, prosocijalističke organizacije koja je nasiljem podržavala oslobodilačke pokrete trećeg svijeta. Uhapšena je i optužena za brojna ubistva, ali je izvršila samoubistvo prije suđenja. Godine 1878., Vera Zasulich, ključna persona Narodne Volje (Narodnaya Volya), ruske terorističke organizacije pokušala je izvršiti atentat na gubernera Sankt Peterburga. U ovoj organizaciji, od ukupno 27 članova, 10 njih su bile žene. Četrdeset godina kasnije, tj. 1918. godine, Fanny Kaplan, članica antiboljševičke partije je pokušala izvršiti atentat na V.I. Lenjina. Nakon toga je uhapšena, saslušana i strijeljana. Naaman

¹ Religijski val terorizma i dalje dominira modernim terorizmom. Pojavio se 1979. godine iranskom revolucijom. Teorijska shema Davida Rapoporta u posljednje je vrijeme postala najutjecajniiji konceptualni model za bilo koji akademski diskurs na temu modernog terorizma. Njegova teorija ponudila je jedinstveni uvid u složenost modernog terorizma, pružajući univerzalni instrument za istraživače da shvate početne i transformativne faze terorizma i faktore koji su inspirisali pojavu terorističkih grupa. Između ostalog, Rapoport je ponudio svoju teoriju prema kojoj postoje 4 vala terorizma: anti-anarhistički val (1878-1919), anti-kolonijalni val (1920-1960), marksistički ili novi lijevi val (1960-1979) i religijski val (1979-?). Spoj religijskih uvjerenja i terorističke ideologije je postao presudan u racionalizaciji ciljeva novih grupa. Ova era se također naziva i erom džihada koja odražava sklonost terorističkih organizacija da se identifikuju sa islamom.

² Anti-kolonijalni val ili nacionalističko-separatistički je bio prepoznatljiv po tome što su manjinske skupine težile oslobođanju od kolonijalne vlasti u svojoj zemlji. Trajao od 1920-1960.

(2007) piše o tome kako su tokom 1980 ih Hezbollah i Tamijski Tigrovi počeli vrbovati, opremiti i raspoređivati žene bombaše samoubice. U januaru 2002. godine, Wafa Idris je postala prva palestinska žena bombaš samoubica, a 2004., Hamas je poslao u samoubilačku misiju svoju prvu ženu Reem el Riyashi.

Agara (2015) ističe kako su žene također bile akteri terorizma u grupi „Sjajni put“ u Peru, u Sjevernoj Irskoj, Turskoj preko Kurdistanske radničke stranke, na Filipinima preko Abu Sayyafa i u Revolucionarnim oružanim snagama Kolumbije. Iz ovih primjera moguće je zaključiti da su žene bile aktivne učesnice različitih talasa terorizma širom svijeta. Učešće žena u terorističkim organizacijama je veoma intrigantno. Zbog muškog angažmana u terorističkim pokretima širom svijeta, terorizam je obično postao asocijacija za muške osobine kao što su snaga, dominacija i asertivnost. Međutim, kada se žene, čiji je spol određen ženskim osobinama poput osjetljivosti, pasivnosti i pokornosti angažuju u terorističkim aktima kao i muškarci, to postavlja brojna alarmantna pitanja. U ovome poglavlju, dato je nekoliko primjera ženskog angažovanja u terorizmu kroz historiju. Naredni dio poglavlja će se baviti fenomenom ženskog samoubilačkog terorizma. Terorističke organizacije širom svijeta su koristile i koriste bombaše samoubice kako bi postigli svoje različite ciljeve. Terorističke organizacije sve više koriste bombaše samoubice zbog toga što je takav način izuzetno jeftin, niskog rizika i ne zahtijeva naročito sofisticiranu tehnologiju. Oružja koja se koriste prilikom ovakvih napada su uveliko dostupna, zahtijevaju malu obuku, i, naravno, proizvode veliki strah i nesigurnost kod šire populacije. Bombaši samoubice su kroz historiju bili jedan od najefikasnijih oblika terorizma. Kako navodi Pape (2003), od 1980. do 2001. godine, samoubilački napadi su činili 3% terorističkih incidenata, ali su prouzrokovali polovinu ukupnih smrtnih slučajeva u sklopu terorizma-, čak i ako se isključi neobično veliki broj smrtnih slučajeva 11. septembra 2001. godine. Naravno, učinkovitost ovog oružja ovisi o elementu iznenađenja i dostupnosti njihovih ciljeva. Činjenica koja je još više zaprepašćujuća u sklopu terorizma je sve veća upotreba žena koje se popularno nazivaju bombašicama samoubicama. Raširena pretpostavka da su žene pacifisti i da favoriziraju nenasilje daje samoubilačkom terorizmu dodatnu „šok vrijednost“. O' Rourke (2009) navodi da su sekularne i ljevičarske terorističke organizacije prve zaposlile žene, a islamske religijske terorističke grupe su to dalje slijedile. Cunningham (2003) dalje navodi da to ide u prilog tvrdnji da se umiješanost žena u terorizmu širi ideološki, logistički i regionalno. Zeddalis (2009) navodi da su žene bombaši samoubice korištene u raznim državama i terorističkim organizacijama,

uključujući države poput Indije, Šri Lanke, Čečenije, Turske i Palestine. Ipak, čini se da je raširenija pretpostavka u literaturi o ulozi žena u terorizmu, da većina žena koje se uključe u terorističke pokrete to čine iz ličnih razloga. Žene teroristi su uglavnom motivisane da se osvete za neku ličnu tragediju poput silovanja ili smrti člana porodice. Historija ženskog samoubilačkog terorizma je relativno nova. Kao što je prethodno spomenuto, jedan od prvih bombaških napada se dogodio 1985. godine, kada je šesnaestogodišnja djevojka iz Palestine, Sana Khyadali zabila kamion u izraelski konvoj Odbrambenih snaga. To je zapravo bio samo početak brojnih samoubilačkih bombaških napada koje će žene kasnije izvršavati. Nakon toga, žene iz Lebanona, Šri Lanke, Čečenije, Turske, Izraela i drugih zemalja su počele da privezuju masivne eksplozive na svoja tijela kako bi vršile akte terorizma i ispunjavale određene terorističke ciljeve. Whaley Eager (2008) navodi da su mnoge organizacije poznate po terorističkim aktivnostima, poput Sirijske socijalističke partije, Tamijskih Tigrova, Kurdistanske radničke stranke, čečenskih pobunjenika, mučenika Al Akse i nedavno Hamasa, prezentovali javnosti žene bombaše samoubice kako bi privukli što veću pažnju. Metoda samoubilačkih bombaških napada se pokazala tako uznemirujućom, ali i efikasnom, da se njegova upotreba proširila među mnogim terorističkim grupama, naročito na Bliskom istoku. Palestinski bombaši samoubice su izveli ogroman broj novijih napada, od kojih se naročito ističe primjer Wafe Idris, ranije spomenute, koja je aktivirala bombu na njenom tijelu koja je težila 22 kg. u izraelskoj trgovačkoj četvrti.

O' Rourke (2009) također navodi da na globalnom nivou postoji više od 23 terorističke organizacije koje iz različitih razloga koriste žene kao oružje. Dakle, žene uglavnom pružaju stratešku prednost. Također, žene su u današnjem društvu stereotipizirane kao pacifisti, što može dovesti do veoma uspješnih bombaških napada. „Teroristički napadi“, kako je pisao Brian Jenkins još 1995. godine: „Često su pažljivo izrežirani da privuku pažnju elektronskih medija i međunarodne štampe. Terorizam cilja na gledanost, ne na žrtve.“ Terorističke skupine koje koriste žene kao bombaše samoubice vjeruju da samo na taj način mogu uspješno upozoriti na svoj politički cilj i tvrde da su bombaši samoubice jedino učinkovito oružje koje imaju, za razliku od ogromne vojne i finansijske snage njihovih neprijatelja. Ne treba se zanemariti ni psihološki efekat terorizma na širu populaciju, jer ulijeva osjećaj ranjivosti i očajanja.

Spekhard (2006) ističe da bliskoistočni teoretičari podržavaju tezu da je upotreba palestinskih militantnih skupina posebno osmišljena kako bi osramotila izraelski režim i kako bi se pokazalo

da je situacija toliko očajna da se žene bore umjesto muškaraca. Ovo bi se moglo primijeniti na Crne udovice u Čečeniji-terorističku skupinu u kojoj su angažovane samo žene i koje organizuju politički motivisane napade protiv Rusije. Pitanje o tome ko postaje bombaš samoubica veoma je složeno, kako u slučaju žena, tako i u slučaju muškaraca. Naučnici predlažu različite teorije, ali i one su također veoma sporne. S druge strane, pojedini tvrde da je nemoguće razviti jedan univerzalni profil bombaša samoubice. Faktori koji se obično navode kako bi se stvorio jedan jedinstven profil uključuju dob, obrazovanje, ekonomski položaj ali i sklonost ka nasilju. Dakle, prisutan je problem na psihološkom nivou kod pojedinaca koji se angažuju u terorizam, ali i u bombaškim samoubilačkim napadima. To znači da su bilo kakva objašnjenja, tj. klinička slika na psihološkom nivou pojedinca nedovoljna kako bi se razumjeli razlozi zašto se pojedinci angažuju u terorizam. Psihološka istraživanja su naime pokazala da ne postoje dokazi za postojanje bilo kakve upečatljive pojedinačne karakteristike koja je u vezi sa ličnim profilom terorista. Od gore navedenih faktora, jedini tačan faktor jeste dob, jer su gotovo svi bombaši samoubice mlade osobe.

5.1.1. Lični motivi bombašica samoubica

U ovome paragrafu, neophodno je prvo spomenuti lične motive bombaša samoubica bez obzira na spol. Nakon toga, naglasak će svakako biti na ličnim motivima žena bombašica samoubica.

Kada se govori o ličnim motivima bombaša samoubica, oni su manje-više isti kao i kod većine terorista. Kao primarni motiv se svakako navodi nepravda koja može biti politička, ekonomska, društvena, kulturna itd. Za sekundarni motiv mogu se navesti tri pojma: osveta, ugled ili uvažavanje i (re)akcija, ili na engleskom jeziku: revenge, renown i reaction. Bombaši samoubice uglavnom doživljavaju osvetu kao primarnu motivaciju za izvođenje napada. U današnjem vremenu ovo je veoma česta pojava, jer ove informacije dolaze iz brojnih izvora kao što su video snimci terorista prije samoubistva ili ispitivanje neuspješnih ili uhapšenih bombaša samoubica. Naravno, percipirana nepravda odavno je prepoznata kao glavni faktor u razumijevanju nasilja općenito, a naročito terorizma. Sredinom 1970 ih godina, Hacker (1976) je zaključio da je „otklonjiva nepravda osnovni motiv za terorizam“. Želja za osvetom je uobičajen odgovor za otklanjanje nepravde koju teroristi koriste. Crenshaw (1992) navodi da osveta može biti

pojedinačna ili grupna, ali i da je to opsesivni nagon koji je moćan motiv za nasilje prema drugima, posebno prema ljudima za koje se smatra da su odgovorni za nepravde. Pored već navedenih, nepravda može biti i etnička, rasna, pravna, vjerska ili religijska, socijalna itd., te da teroristički napadi mogu biti usmjereni na pojedince, grupe, institucije ili kategorije ljudi koji provode percipiranu nepravdu. Što se tiče žena i njihovog angažovanja u samoubilačkim misijama, ključnu ulogu igraju lični motivi poput silovanja, smrti voljene osobe i sl. Žene su općenito više vođene ličnim motivima i voljom za osvetom nego muškarci. Ukoliko se poredi ženski sa muškim samoubilačkim terorizmom, dolazi se do zaključka da su muškarci više motivisani drugim razlozima poput religijskih ili nacionalističkih. U vezi sa ličnim motivima, Bloom (2007) navodi primjer grupe ženskih operativaca u Čečeniji. Grupa nosi naziv „Crne udovice“ jer su mnoge od njih supruge, majke ili sestre muškaraca poginulih u bitkama sa saveznim/federalnim trupama. Evidentno je da su ih ovi lični gubici motivisali da se angažuju u terorizam i uzvrate, čak i na rizik vlastitog života. Teoretičari su zaključili da su motivi žena, ali i muškaraca koji vrše samoubilačke bombaške napade često isti. Oni su vrlo često vjernici i osjećaju da imaju potrebu vjerske dužnosti. Terorizam koji je motivisan religijom je naročito moćan i opasan, jer upravo ta vjerska komponenta nudi teroristima opravdanje za veoma brutalna i nasilna zlodjela. Većina bombaša samoubica svoje postupke doživljavaju kao one koje diktira viša sila koja će ih nagraditi u zagrobnom životu. Naravno, u literaturi se stavovi o ženama bombašicama samoubicama i njihovim motivima izuzetno razlikuju. U pojedinim, manje razvijenim državama i mjestima čak postoji vjerovanje da su žene bombašice samoubice neuspjele žene; one su razvedene, neplodne, žrtve silovanja ili su izgubile muževe, što u takvim sredinama automatski znači da ne mogu ispunjavati određene društvene uloge kao supruge ili majke. Drugo, kontroverznije shvatanje, tvrdi da se takve „neuspjele žene“ osjećaju beskorisno u društvu, što ih čini korisnim za terorističke skupine. Te žene mogu osjećati da je jedini način da ponovo postanu dostojne društva, žrtvovanjem sebe. Obzirom da se žene rijetko nalaze na rukovodećim pozicijama u terorističkim pokretima, one se često angažuju u bombaškim samoubilačkim napadima. Bitno je naglasiti da nisu sve žene bombašice samoubice nužno „neuspjele žene“. Također, mnoge visokoobrazovane, politički angažirane i/ili udate žene vrše bombaške samoubilačke napade. Štaviše, žene bombašice samoubice ne dolaze samo iz nezapadnih država. Mnoge zapadnjačke žene su vršile bombaške samoubilačke napade, a kao tipičan primjer se može navesti Muriel Degauque. Što se tiče žena i njihovog angažmana u

bombaškim samoubilačkim napadima, može se reći da je taj fenomen relativno nov. Nakon Sane Khyadali i njenog samoubilačkog pohoda 1985. godine, žene iz različitih država su nastavile tu brutalnu tradiciju. Najviše žena bombaša samoubica je dolazilo iz Libana, Šri Lanke, Čečenije, Izraela, Turske, Palestine itd. Upravljaile su vozilima koja su bila natovarena bombama, te su na svoja tijela vezivale masivne eksplozive. Terorističke grupe poput Sirijske socijalističke nacionalističke stranke, Oslobođilačkih Tigrova Tamilskog Elama, Kurdistsanske radničke stranke, Crnih udovica, mučenika Al-Akse, Palestinskog islamskog džihada, Hamasa ali i drugih grupa su zvanično objavile da koriste žene u bombaškim samoubilačkim napadima.

Waldman (2003) navodi da su Tamilski Tigrovi bili među najistaknutijom terorističkom grupom koja je koristila žene bombašice samoubice, te da se njihova taktika pokazala toliko uznemirujućom i djelotvornom, da su se njihove metode i inovacije ubijanja proučavale i imitirale, a naročito na Bliskom istoku. Tamilski Tigrovi su počinili najviše napada, blizu dvije stotine, pri čemu su koristili žene bombašice samoubice u 30-40% slučajeva.

5.1.2. Definisanje pojma „bombaški samoubilački napad“

Međunarodni Institut za borbu protiv terorizma definiše samoubilački bombaški napad kao „operativnu metodu u kojoj sam čin napada ovisi o smrti počinitelja“. Terorista je dakle potpuno svjestan da ako se on/ona ne ubije, planirani napad neće biti uspješan. Većina populacije danas opisuju bombaše samoubice ili teroriste samoubice u negativnom smislu kako bi naglasili samo ubistvo i teror koji su izazvani ovim činom. Pojedinci ipak smatraju ove bombaše samoubice „mučenicima“ koji se žrtvuju uglavnom za neke više ciljeve, a u najviše slučajeva, za svoju vjeru/religiju. Bilandžić i Grubić (2012) o ovome pišu sljedeće: „Za razliku od razdoblja početaka suvremenog samoubilačkog terorizma 1980-ih kada su se prosječno događala tri samoubilačka akta godišnje, danas je broj akata na godišnjoj razini povećan stotinu puta. Većinu udara izvršile su sekularne terorističke organizacije. Prema najnovijim istraživanjima samoubilački terorizam eskalira u uvjetima vojne okupacije i političke kontrole teritorija koji terorističke organizacije/teroristi smatraju domovinom. Riječ je o strateškom, racionalnom i bitno efikasnom obliku djelovanja radi ostvarenja političkih ciljeva“.

5.1.3. Korištenje žena u bombaškim samoubilačkim napadima i njihov položaj u terorističkim organizacijama

Terorističke organizacije koriste žene kao sopstveno oružje iz više različitih razloga. One pružaju taktičku prednost, a napad je skriveniji (element iznenađenja). Također, žene se u društvu doživljavaju kao osobe koje nisu sklone nasilju, te zbog ovoga ženski bombaški samoubilački napadi mogu biti vrlo uspješni. Korištenje žena u samoubilačkim terorističkim pohodima je u današnjem vremenu došlo do te tačke gdje se žene koriste kao „asimetrično oružje“. One se vrlo lako mogu asimilirati u jednoj društvenoj sredini, a zatim neočekivano napasti s elementom iznenađenja koji ima nevjerovatnu i poražavajuću vrijednost. Između ostalog, jedan zapovjednik koji je zadužen za obuku budućih bombašica samoubica je izjavio da je tijelo njihovo najmoćnije oružje. Pored toga je izjavio sljedeće: „Kada smo tražili nove načine da se odupremo sigurnosnim komplikacijama s kojima se suočavamo, otkrili smo da bi naše žene mogle biti prednost“ (Jaber, 2003). Jedan trener ih je čak hvalisavo opisao kao novu „palestinsku preciznu bombu“. Bombaši samoubice, a u ovome slučaju žene, su izuzetno jeftino oružje koje ne iziskuje sofisticirane tehnologije, te samo po sebi ne predstavlja veliki rizik. Ovo oružje maksimizira uništavanje ciljeva, te ulijeva strah i nesigurnost građanima zbog toga što su žene učinkovitije u ovim napadima zbog svoje dostupnosti, ali i medijskog šoka. No, postavlja se pitanje kada se zapravo žene/djevojke regrutuju u terorističke pokrete. Boswell (2003) navodi da regruteri ženskih bombaša samoubica pokušavaju da ih pridobe dok su još veoma mlade, kao što su lideri Tamiških Tigrova lično radili, tj. „inspirali su mozak“ dječacima i djevojčicama koji još nisu bili u fazi adolescencije, koji su uglavnom bili siročad, te koji su bili lako podložni bilo kakvom utjecaju i vjerovanju. Pojedini pak vjeruju da se žene bombašice samoubice „prodaju“ terorističkim organizacijama ili ih pripadnici tih organizacija drogiraju kako bi izvršile takva djela. Također, postoji i vjerovanje da se te žene i/ili siluju i ucjenjuju ukoliko to ne izvrše. Naposlijetku, postoji toliko teorija i razloga koji objašnjavaju motivaciju žena da izvrše bombaški samoubilački napad, da ih je sve nemoguće objasniti. Ipak, još jedna veoma česta tvrdnja naglašava da teroristice zapravo žele dovesti do određenih promjena u svom društvu. Berko i Erez (2006) navode da je sve veće učešće žena u terorizmu općenito, a naročito u samoubilačkom terorizmu znak oslobađanja žena i njihovog pokušaja da steknu status jednak statusu muškarca. Opće je poznata činjenica da je većina društava u kojima se događaju

bombaški samoubilački napadi, izuzetno patrijarhalna. U takvim su sredinama muškarci „viši“ od žena u društvenoj hijerarhiji. Žene se moraju pokoravati, kako starijim muškarcima i ženama, tako i onim mlađim. U društvima kao što su ova, žene su u velikoj mjeri ograničene u svojoj slobodi, što naposljetku pojedine žene dovodi do toga da se angažuju u terorističkim pokretima, te u krajnjem slučaju, u bombaškim samoubilačkim napadima. Bloom (2007) tvrdi da teroristice žele postići jednakost i promijeniti rodne uloge propisane u društvima u kojima žive. Zauzimanje svog mjesta u terorističkim organizacijama zajedno sa svojim muškim kolegama, može se smatrati ključnim za postizanje ovog cilja. Pored toga, pojedini teoretičari tvrde da bi i žene, poput muškaraca mogle biti vođene nacionalističkim ili vjerskim razlozima za izvršenje terorističkih napada. Stoga, pridruživanje žena terorističkim organizacijama, prema nekim teoretičarima, može i da bude od pomoći kako bi one u potpunosti uspostavile svoj identitet. Zato se čini da su motivacioni faktori koji žene vode u terorizam prilično složeni, odražavajući kombinaciju više faktora, kao što su želja za nacionalnom neovisnošću, zajedno sa individualnim motivacionim faktorima poput želje za ravnopravnošću između spolova. Korištenje žena u bombaškim samoubilačkim napadima se može smatrati jednim oblikom inovacije i čini se da sve veće angažovanje žena u terorističkim pokretima nije ništa više nego jedna obična strategija. Ipak, treba se priznati da korištenje žena teroristica ima brojne prednosti. Kao prvo, ženski napadi su mnogo smrtonosniji od napada muškaraca. O'Rourke (2009) je analizirala sve poznate bombaške samoubilačke napade koje su izvršile žene u periodu od 1981. do 2008. i utvrdila značajne razlike u efikasnosti samoubilačkih bombaških napada koje su počinili muškarci i žene. Prosječni broj žrtava koje su rezultat napada koji su izvršeni od strane muškaraca je iznosio 5,3%, dok je prosječni broj napada koji su izvedeni od strane žena iznosio 8,4%. U slučajevima kada su muškarci i žene radili kao tim, napadi koji su izvedeni od strane žena su u prosjeku rezultirali sa 8,3% žrtava, dok su timski napadi samih muškaraca imali prosječan broj od 3,6% žrtava. Očigledno je da su žene uspješnije u izvođenju terorističkih napada, a naročito onih bombaških samoubilačkih od muškaraca, isključivo zbog njihovog spola. Na taj način spol je od velike važnosti za žene u njihovom prikrićanju. Općenito, slika žene kao slabe i krhke individue u današnjem društvu je sasvim dovoljna da ublaži svaku sumnju da one predstavljaju bilo kakvu opasnost. Naredna prednost koju žene imaju u sklopu terorističkih organizacija jeste velika medijska pažnja koja im se pridaje. Unaprijed stvorena percepcija o tome da su žene nenasilne daje bombašicama samoubicama ogromnu šok vrijednost, što naravno najviše ide u prilog

terorističkim organizacijama. Bloom (2007) navodi da ženski terorizam sa sobom nosi poruku da je terorizam zapravo svuda oko nas. Kineska poslovice rezimira cilj terorizma kao „ubiti jednog i uplašiti 10.000 drugih (Cunningham, 2003). Napadi žena bombašica samoubica upravo to i predstavljaju, jer se mnogim ljudima čini naročito uznemirujućim što osobe koje stvaraju život izvode takva stravična i destruktivna djela. Jacques i Taylor (2008) navode da je još jedna prednost koju žene imaju u sklopu terorističkih grupa u tome što omogućuju takvim grupama da rastu i opstaju duži vremenski period. Nadalje, terorističke organizacije mogu koristiti žene za regrutovanje muškaraca u takve organizacije, jer su muškarci (naročito u patrijarhalnim sredinama) osjetljivi na poruku da se žene bore umjesto njih. Muškarce bi to moglo motivisati da potvrde svoju muškost i dominaciju priključivanjem terorističkoj grupi. Za kraj ovog poglavlja, pisat će se o ženama bombašicama samoubicama kao žrtvama terorističkih organizacija. Žene nisu uvijek samo počiniteljice terorističkih napada. One su također žrtve koje se iskorištava za materijalnu korist terorističkih organizacija. Terorističke skupine poput Islamske države, Al Qaeda i dr. imaju velike benefite od porobljavanja žena i uskraćivanja njihovih prava, kako bi ih na kraju mogli iskoristiti za svoje terorističke ciljeve. Bloom (2007) navodi da terorističke organizacije imaju od žena različitu korist, te da postoje neki dokazi da pojedine terorističke organizacije ucjenjuju ili prisiljavaju žene da im se pridruže. Ahmed Jassim, pripadnik terorističke grupe je priznao da je organizovao silovanje 28 žena, a nakon toga ih je ubijedio da izvrše bombaške samoubilačke napade (Stark, n.d.). Von Knop (2007) navodi da žene žele da steknu dostojanstvo smrću, koje im je u životu izmaklo. Stoga, može se potvrditi tvrdnja da teroristice žele da ispune rodne uloge koje im društvo propisuje. O' Rourke (2009) ističe da su bombašice samoubice u većini slučajeva slobodne žene (bez bračnog partnera), koje su po određenim društvenim normama prestare da bi ih se i dalje smatralo poželjnim bračnim partnericama. Njihova društva, koja su patrijarhalna, veliki naglasak stavljaju na bračni i porodični život kao nešto što treba da bude najvažnije u životu jedne žene. Žene se u takvim društvima mogu osjećati neuspješnim ukoliko se ne udaju, zasnuju dom i imaju djecu. Pojedine terorističke grupe su veoma pametno iskorištavale takvo stanje kod žena. Stark (n.d.) navodi da su terorističke organizacije muškim teroristima obećavale da će dobiti 72 žene djevice u raju nakon što izvrše samoubilački napad, a ženama su obećavali zagrobni život sa njihovom porodicom ili vječnim djevičanstvom. Iz ovih primjera je očigledno da su terorističke organizacije veoma mudro i na perfidan način pridobijali kako muške, tako i ženske teroriste.

Dakle, može se zaključiti da terorističke organizacije uopće ne mare za lične tragedije žena, niti ih uključuju u te organizacije iz bilo kakve empatije ili s namjerom promocije rodne ravnopravnosti. Upravo suprotno, oni ciljaju na slabe tačke žena, na njihovu ranjivost, te ih regrutuju na veoma lukave načine. Također, teroristice uglavnom nemaju historiju organizacionih aktivnosti u sklopu terorističke organizacije. Najčešće se priključuju organizacijama neposredno prije nego što izvrše napad. Zbog toga ne mogu postići visok položaj i poštovanje svojih kolega muškaraca koji su uključeni u terorističkim organizacijama duži vremenski period prije izvođenja napada. Gledajući stvari na ovakav način, zaključuje se da su žene u terorističkim organizacijama obično podređene svojim kolegama. Berko i Erez (2006) navode da je uključivanje žena u terorističke organizacije i izvršavanje samoubilačkih bombaških napada samo još jedan izraz sistematskog rodnog ugnjetavanja koje žene trpe u tim društvima, pa se stoga teroristice mogu smatrati žrtvama ugnjetavajućih socijalnih, vjerskih i kulturnih sistema, a ne boricima za slobodu. Može se zaključiti da su u većini propalih država, u kojim je terorizam prilično česta pojava, žene gotovo „nevidljive“, jer su njihovi životi obično svedeni na privatnu sferu. Pored toga, osim bombašica samoubica, većina žena koje su angažovane u terorizam igraju dosta nevidljivu, ali i značajnu ulogu. Jedina bitna uloga žena u terorističkim organizacijama koju svjetska javnost može opažati putem medija je uloga bombaša samoubice, međutim i druge funkcije koje žene izvršavaju (poput ideoloških pristalica) nisu uopće manje važne za opstanak terorističkih organizacija i održavanje njihovih operativnih sposobnosti i ideološke motivacije.

6. MOTIVI KOJI SLUŽE KAO OKIDAČI ZA ANGAŽOVANJE ŽENA U TERORIZAM- PSIHOLOŠKA POZADINA ŽENA TERORISTICA

Terorizam, kao društvena pojava se osim na političke nauke i sociologiju, oslanja i na psihologiju, koja nastoji da da odgovore na pitanja poput sljedećih: Kakvi su to motivi terorista? Ko postaje terorist? Kakve se osobe priključuju terorističkim organizacijama i čine javna djela užasnog nasilja? Obzirom da je bilo mnogo pokušaja objašnjenja terorizma iz psihijatrijske i psihološke perspektive, Wilkinson (1986) navodi da je psihologija terorista nedovoljno istražena. Većina psiholoških analiza terorista i terorizma, prema psihologu Maxwellu Tayloru (1988), pokušala je da se pozabavi onim što motivira teroriste, ali i da opiše lične karakteristike terorista, pod pretpostavkom da teroristi mogu biti identifikovani na osnovu određenih upečatljivih karakteristika. Međutim, iako bi razumijevanje terorističkog načina razmišljanja bilo ključno za razumijevanje kako i zašto pojedinac postaje terorist, mnogi psiholozi to nisu mogli adekvatno odrediti. Ipak se čini da postoji općenito slaganje među psiholozima koji su proučavali tu temu da ne postoji nijedan „teroristički način razmišljanja“.

6.1. Lični motivi koji navode žene na priključenje terorističkim organizacijama

No, u ovome poglavlju akcenat će biti stavljen na lične motive koji žene navode na pridruživanje terorističkim organizacijama, te na izvođenje bombaških samoubilačkih napada. Uključenost žena u terorističke organizacije skalirana je i ocjenjivana ne samo kroz prizme antiterorističkih i sigurnosnih studija, već i pomoću same psihološke analize. Odgovor do kojeg možemo doći istražujući psihološku stranu ovog fenomena je taj da on zavisi od slučaja do slučaja. Govoreći o ženama, one su više vođene svojim ličnim motivima kada je riječ o njihovom angažovanju u terorističke organizacije ili izvođenju bombaških samoubilačkih napada. Dakle, žene žele da se osvete za svoje lične tragedije poput mučenja, silovanja ili smrti voljene osobe. Hudson (1999) navodi da se žene nadahnjuju međusobnim „herojskim postupcima“. U vezi s tim, eklatantan je primjer Leile Khaled, jedne od čelnica Narodnog fronta za oslobođenje Palestine. Ona je otela putnički avion kompanije Trans World Airlines. Digla je avion u vazduh tek nakon što je evakuisala sve putnike koji su se ukrcali na taj let. Kao što tvrde psiholozi, ona je nadahnula

stotine drugih žena širom svijeta, koje su se ne samo divile njenim slikama prikazanim u novinama, već su odlučile slijediti isti put mučeništva. Naučna istraživanja su pokazala da žene teže ka tome da održavaju svoju hladnokrvnost, čak i pod velikim pritiskom. Pod takvim okolnostima, ta hladnokrvnost i odlučnost čini terorističke misije uspješnijim i smrtonosnijim. Hudson (1999) također navodi da žene imaju bolje živce od muškaraca, te da mogu biti pasivne i aktivne istovremeno. Ta osobina ne samo da daje ženama unutrašnju snagu, već prikazuje njihovu snažnu posvećenost cilju kojem teže. Žene se jednostavno služe motom koji se očituje u tome da se ide naprijed, bez bilo kakvih kolebanja ili prekida kako bi se postigao željeni cilj. Ovakav stav nije karakterističan za muškarce. Psiholozi također tvrde da se žene bolje fokusiraju na cilj koji žele da postignu, što ih u osnovi čini savršenim oružjem za terorističke grupe. Vjerovatnije je da će žene željeti osvetu za neku ličnu tragediju, za razliku od muškaraca. Studije su također pokazale da se muškarci i žene uveliko razlikuju u njihovim terorističkim ciljevima. Muškarci najčešće žele da postignu moć i slavu, dok su žene više fokusirane na to da budu braniteljice onih ljudi koji su na bilo koji način marginalizirani u društvu. Ovaj autor također navodi da je napredak feminizma bio jedna od najutjecajnijih ideologija koje su uticale na učešće žena u terorističkim organizacijama. U područjima Bliskog Istoka, Jugoistočne Azije, Južne Amerike, te Zapadne Europe, žene su poduzimale terorističke akcije protiv vlade ili zajednice zbog represivnog stava prema njima, navodeći ih da uzmu oružje u ruke ili da čak vrše bombaške samoubilačke napade. Cunningham (2003) je pokušao da odredi motive koji žene vode u terorizam. On navodi da su lični motivi veoma utjecajni, te je pisao o teroristicama iz grupe Oslobođilački Tigrovi Tamijskog Elama. Govoreći o ženama iz ove terorističke grupe, silovanje je bilo ključan motiv za žene da se priključe ovoj grupi. Također, ovaj autor je istakao da su se žene žrtvovala za svoju porodicu. Žene su se žrtvovala ukoliko zbog silovanja nisu mogle da preuzmu ulogu žene i majke u društvu. Šrilančani su silovanje smatrali individualnom i kolektivnom sramotom što se jedino moglo prevladati samoubilačkim terorizmom. Ovi socijalni i psihološki razlozi su veoma slični palestinskom ženskom terorizmu. Tamijski Tigrovi su se vodili ljevičarskom ideologijom i feminizmom kako bi pridobili što više žena u njihovu grupu, što je bio slučaj i sa Frakcijom Crvene Armije. Da su žene uglavnom vođene ličnim motivima prilikom izvođenja terorističkih napada, pokazuje nam i primjer čečenskih „Crnih Udovica“, terorističke organizacije koja je spomenuta u prethodnim poglavljima. Žene iz ove terorističke organizacije su vršile terorističke napade uglavnom nakon smrti svojih muževa, sinova, braće,

očeva i drugih muških članova njihove porodice. Navodi se da su Čečeni koristili mnogo veći broj žena od bilo koje druge terorističke grupe povezane s islamom. Tvrdilo se da su čečenske žene prije rata bile veoma slobodnije od mnogih drugih žena. Muški članovi njihovih porodica su ubijeni u ratu s Ruskom Federacijom, a Čečenke se uskoro počinju osvećivati za njihovu smrt. Speckhard i Akhmedova (2006) navode da su čečenke bile religiozno motivisane vehabističkom nasilnom ideologijom, te da su željele postati mučenice. Vjerovale su da će se u raju spojiti sa svojim najmilijim članovima porodice, te da će to biti moguće jedino ako se osvete za njihovu smrt i izvrše napade.

Analizirajući detaljnije psihološku pozadinu žena teroristica i opće motive koji žene navode na pridruživanje terorističkim organizacijama, pojedini autori dolaze do zaključka da žene uopće nisu motivisane feminističkim teorijama. Speckhard (2008) navodi da je društveno ugnjetavanje igralo vrlo malu ili nikakvu ulogu u vezi sa priključivanjem žena terorističkim organizacijama. Ova autorica iznosi primjer Čečenskih Udovica, terorističke organizacije o kojoj je bilo riječi u prethodnim poglavljima. Izjavila je da su ženski motivi za angažovanje u terorizam uglavnom bili spoj različitih vrsta trauma, osvete, te izraza bijesa unutar njihovih zajednica. Štaviše, lični motivi bombašica samoubica su se očitovali u otuđenju, marginalizaciji, negativnom samo-identitetu, te željom da učestvuju na jednoj od strana u oružanim sukobima. Također, navela je da žene nisu bile prisiljene da se angažuju u samoubilački terorizam, već su to dobrovoljno činile.

Dakle, žene koje privezuju masivne eksplozive na svoja tijela i raznose se, nisu prema pojedinim autorima psihološki abnormalne, one su samo duboko traumatizovane. Općenito govoreći, žene vrlo jednostavno mogu da indoktriniraju svoju djecu mržnjom i različitim ideologijama koje podržavaju teror. Pojedini autori poput Berko i Erez (2007), te Margolin (2016) ne slažu se sa Speckhardovim (2008) stavovima. Oni navode da učestvovanje žena u terorističkim pokretima svoje opravdanje nalazi u feminističkim teorijama, ali i u rodnom ugnjetavanju. Bez obzira na stavove ovih autora, može se sa sigurnošću tvrditi da je angažovanje žena u terorističkim pokretima istovremeno motivisano rodnim ugnjetavanjem, traumama, osvetom, te izrazom bijesa u njihovim sredinama. Dakle, jasno je da se žene generalno vode ličnim motivima, a ne ideološkim, prilikom angažovanja u terorističke organizacije, ili prilikom izvođenja terorističkih napada. Rodnu dominaciju i prisilu u tradicionalnim društvima veoma dobro ilustrira knjiga

„Vojska Ruža“, novinarke Barbare Victor (2003), gdje intervjui s palestinskim ženama otkrivaju da su patrijarhalne kulturne prakse i muško manipulisanje čašću u porodicama bili motivirajući faktori za bombaške samoubilačke napade. Sličan stav ima i Mia Bloom (2011) u svojoj knjizi „Bombshell-Women and Terrorism“. Naučna istraživanja koja su se bavila ulogom žena u terorizmu, sugeriraju da su se palestinske žene angažovane u terorističkim pokretima osjećale osnaženim i uživale su u osjećaju „oslobođenja“. Međutim, pojedini autori navode da je osnaživanje ovih žena trajalo veoma kratko, jer, umjesto pohvala za njihov angažman u terorističkim pokretima, zajednica ih je oštro osudila zbog kršenja rodni normi. Još jedan lični motiv žena koji ih navodi na priključenje terorističkim organizacijama razmatra kulturne koncepte žena u određenim društvima. Većina žena koja odluči da se priključi bilo kojem terorističkom pokretu ima želju da povрати svoju ličnu ili porodičnu čast. To je naročito izraženo u patrijarhalnim sredinama na Bliskom Istoku, te u pojedinim dijelovima Azije i Afrike. U incidentima gdje su žene izgubile svoju čast i postale žrtva silovanja, ili su čak neplodne, njihova društva ih više ne smatraju ženama koje su dostojno živjeti zajedno sa ostalim stanovnicima. Kao rezultat takve marginalizacije, žene mogu potražiti utočište u terorističkim organizacijama. Ove organizacije ženama nude dvostruku pogodnost time što ih prihvataju kada ih društvo odbaci, te im dopuštaju da vrate čast tako što će izvršiti bilo kakav napad. Na taj način, žene se opet mogu osjećati korisnim u društvu. Također, kada žene krše tradicionalna društvena pravila, u patrijarhalnim sredinama one se mogu smatrati nečasnim, a porodice ih uglavnom odbacuju. Ova „nečasnost“ povećava ranjivost i marginalizaciju žena. Terorističke organizacije to vrlo dobro znaju iskoristiti. Pomoću svoje propagande, terorističke organizacije ciljaju na ranjive žene i apeluju na priključivanje tim organizacijama. Od ličnih motiva za žene koji ih navode da se angažuju u terorizam, važno je još spomenuti siromaštvo i napuštanje. Ukoliko je žena napuštena ili ostane bez muža iz različitih razloga, u većini slučajeva ona ostaje bez finansijskih sredstava. Ovo je još jedan od motiva koji navode ženu da se priključi terorističkoj grupi, koja im uglavnom obezbjeđuje sve ono bez čega se ne može živjeti. Također, ukoliko su žene žrtve seksualnog nasilja za vrijeme oružanog sukoba, postoji šansa da će žena željeti da se osveti time što će izvršiti teroristički napad i povratiti svoju čast. Žene koje žele živjeti svoj privatni život na način na koji javnost ne odobrava, susrest će se s marginalizacijom i odbacivanjem u društvu. Jednom kada se žena protjera iz zajednice i proglasi nepoželjnom, teško će se snaći sama i biti će podložnija regrutaciji u terorističke grupe. Kako navodi Davis (2013), iračne snage nacionalne

sigurnosti uhapsile su 03. februara 2019. godine ženu koja je navodno obučavala oko 80 žena bombaša samoubica iz grupe Ansar al-Sunna, grupe koja je usko sarađivala sa Al Kaidom. Sumnjalo se da je poslala najmanje 28 od ovih žena da izvrše napade, što bi predstavljalo 44% napada koje su izvršile žene u Iraku. Također, vjeruje se da su sve te žene bile silovane, a njihova „trenerica“ ih je ohrabrila da se pridruže borbi za džihad kako bi povratile svoju čast i iskupile se. Analizirajući motive žena da se priključe terorističkim organizacijama, ali i motive terorističkih organizacija da regrutuju žene, dolazi se do zaključka da se to ipak temelji na patrijarhalnim idejama. Ženski motivi za priključivanje terorističkim organizacijama, bilo lični ili javni, proizlaze iz ograničenja koja su nametnuta ženama u društvu od strane muškaraca. Žene ostaju bez mnogih ljudskih i prirodnih prava, naročito u patrijarhalnim društvima. Žene ne mogu da se politički izraze i da učestvuju u političkom i javnom životu u takvim sredinama, te su stoga prisiljene da se podrede muškarcima. Žene koje odluče da djeluju van ove strukture dobivaju ukor i progone se iz društva. Takva socijalna izolacija i odbacivanje žena rezultira upravo njihovim priključenjem u terorističke organizacije. No, ženski motivi, bez obzira bili oni lični ili javni, uglavnom su fokusirani na neku vrstu ženskog oslobađanja.

7. RAZLIČITE ULOGE KOJE ŽENE IMAJU U SKLOPU TERORISTIČKIH ORGANIZACIJA

7.1. Liderska i pomoćne uloge žena u terorističkim organizacijama

U prethodnim poglavljima, u kojima su žene prikazane kao počinioci terorističkih akata, neophodno je prikazati i drugu, sasvim novu ulogu žena u sklopu terorističkih organizacija, a to je ženska liderska uloga u terorističkim organizacijama. Govoreći o ženskoj liderskoj ulozi u terorizmu, neizbježno je ne spomenuti regrutovanje. To je zapravo jedna od veoma bitnih i vodećih funkcija koju žene imaju u sklopu terorističkih organizacija. Kako bi se bolje razumio ovaj fenomen, potrebno je sagledati različite aspekte regrutovanja, koji naravno uključuju žene. U vezi s tim, žene mogu u sklopu jednog terorističkog pokreta vršiti propagandu, biti „trenerice“ za buduće bombašice samoubice, utjecati na ranjive i marginalizirane žene da se priključe terorističkom pokretu obećavajući im zauzvrat različite pogodnosti i sl. Žene koje žele da

regrutuju nove članove u jednu terorističku organizaciju, vrlo vješto mogu da koriste svoje vještine, manipulatorske sposobnosti, te uvjeravanje kako bi privukli metu, odnosno osobu s kojom su veoma bliski. Dakle, žene vrlo lako mogu da ciljaju na svoju braću, sestre, muževe, bliske prijatelje i vrlo lako i uspješno mogu da koriste taj odnos kako bi namamili te pojedince u terorističku organizaciju. Žene koje šire propagandu, a koja za cilj ima priključenje određenoj terorističkoj organizaciji, ne fokusiraju se samo na jedan dio ljudi s kojima su u bliskoj vezi, već ciljaju na širu javnost i iznose veoma uvjerljive poruke kako bi ohrabрили sve one koje žele da namame u terorističku organizaciju. U 21. stoljeću, savremenom dobu u kojem je život gotovo nezamisliv bez interneta i društvenih mreža, regrutovanje je postalo veoma lako i uspješno. Društvene mreže poput Facebooka, Instagrama, Twittera i dr. su dodatno olakšali regrutovanje novih članova u terorističke grupe. Žene se danas prilikom regrutovanja novih članova u terorističke grupe služe i pričama iz prošlosti. One su zavisno od potrebe pripovjedači i historičari koji prepričavajući priče iz nekih prošlih vremena, a koje su u vezi sa uspješnim ženama boricima, nastoje namamiti žene u terorističke organizacije. Bloom (2012) za tipičan primjer navodi Tamilske Tigrove i njihovu „Crnu Tigricu“. Oba pojma, kako Tamilski Tigrovi, a tako i njihova heroina Crna Tigrica, su opisani i proslavljeni u različitim spisima. To je bila jedna veoma mudra i smišljena strategija koja je direktno ciljala na buduću omladinu kako bi se nadahnuli tim postupcima i pridružili borbi. Istraživanja u vezi sa ulogom koju žene imaju u regrutovanju novih članova u terorističke organizacije pokazuju i veoma zanimljivu vezu između napretka tehnologije i ženskog uspjeha u regrutaciji. Napredak savremenih tehnologija je omogućio terorističkim organizacijama da regrutovanje novih članova mogu vršiti i od kuće. Cragin i Daly (2009) navode da je tehnološki razvoj posebno obuhvatio žene, kako bi se one što više uključile u ulogu regrutera u terorističke organizacije poput Hamasa, PIRA-e ili Al Kaide, koristeći različite medije i web stranice. Pored regrutovanja i širenja propagande, žene također učestvuju u prikupljanju finansijskih sredstava za terorističke organizacije. Alexander (2016) navodi da je 2014. godine mreža od 15 žena širom Sjedinjenih Američkih Država optužena za prebacivanje hiljade dolara militantima Al Shababa u Somaliji, koristeći male transakcije i šifrirani jezik kako se ne bi otkrili. U Indoneziji je policija identificirala i pronašla žene koje su se udavale za strane borce Islamske države, a koje su zatim ostajale s njima. Supruge vođa terorističke skupine pod nazivom Jemaah Islamiyah su također odigrale značajnu ulogu time što su služile kao knjigovođe grupe i ulagale su značajne napore za prikupljanje finansijskih

sredstava. Von Knop (2007) također ističe da su pojedine palestinske žene uhapšene zbog vođenja lažnih dobrotvornih organizacija, a čiji su novac slale borcima koji se dovode u vezu sa palestinskim islamskim džihadom.³ Naučna istraživanja koja su se bavila ulogama žena u terorističkim organizacijama, došla su do zaključka da su žene izuzetno efikasne kao regruteri. Manrique et. al (2016) navodi da žene regrutkinje imaju mnogo veću mrežnu povezanost za razliku od muškaraca, što ih čini učinkovitijim u širenju poruke Islamske države od njihovih kolega. Ovo je važno otkriće obzirom na to da se sve veći broj ekstremista radikalizira u online svijetu. No, pored leaderske uloge, žene također obavljaju i niz pomoćnih ili sporednih uloga u terorističkim organizacijama. Pomoćne uloge koje žene imaju u sklopu terorističkih organizacija u velikoj mjeri mogu biti sastavni dio operativnog uspjeha ovih organizacija. Žene koje podržavaju različite oružane pobune u pojedinim državama imaju veliku prednost i vrlo je vjerovatno da će one poraziti protivnika. Žensko učešće u oružanim pobunama, ili u bilo kojim drugim pobunama, dobija veću podršku zajednice i doprinosi taktičkoj efikasnosti. Darden (2019) navodi da za pobunjeničke ili terorističke skupine usmjerene na izgradnju države poput Islamske države, žene obavljaju bitne zadatke koji jačaju njihove kapacitete, kao što su logističari, transport oružja i obrazovanje novih regruta. Pomoću različitih ideologija, žene igraju veoma bitnu ulogu u indoktrinaciji svojih porodica, olakšavajući tako radikalizaciju i regrutovanje novih članova. Cook i Vale (2018) također navode da su na teritoriji pod kontrolom Islamske države, žene odgajale djecu koju su dovele sa sobom i rodile ih više od sedam stotina kao dio strategije za razvoj kalifata. Danas, moderne ekstremističke grupe koriste sve vrste medija kako bi na svaki način regrutovali žene u svoje organizacije i dodijelili im pomoćne uloge u sklopu njih. Ekstremističke skupine stvaraju ciljanu poruku za određenu skupinu žena. Autori Hoyle, Bradford i Frenett (2015) navode da je zajednička kampanja Islamske države za regrutaciju zapadnih žena isticala drugarstvo, sestinstvo i mogućnost uživanja u slobodi i avanturi, ukoliko odluče da učestvuju u „izgradnji“ Islamske države. Također, gotovo 20% zapadnih regruta u Islamskoj državi su žene, što je znatno veća brojka nego u drugim islamističkim džihadističkim skupinama. Jako veliki broj žena se dobrovoljno priključio terorističkoj organizaciji Islamska država i igrale su različite uloge, od kojih je najznačajnija svakako bila regrutovanje nekoliko hiljada stranih boraca. Onog trenutka kada se žene priključe

³ Vjerska dužnost muslimana koja podrazumijeva “borbu na božijem putu”; često se u upotrebi neispravno ograničava tako da se odnosi samo na “sveti rat” protiv nevjernika (Atlantska inicijativa, 2019).

ovakvim terorističkim organizacijama, nije rijedak slučaj da se od njih zahtijeva da tu ostanu čak i protiv svoje volje. Žene iz Sirije i Iraka mogu poslužiti kao primjer. One su često bile prisiljavane da služe Islamskoj državi kako bi preživjele, a naročito u onim trenucima kada su njihove kuće bile opkoljene od strane različitih policija. Hernandez i Hegarty (n.d.) navode da su druge žene meta trgovine ljudima u ekstremističkim skupinama, te se prisiljavaju na počinjenje zločina. Boko Haram je na primjer strateški oteo mlade djevojke i tinejdžerke i bile su prisiljene na samoubilačke misije. Također, pojedine članice Boko Harama koje su u početku bile prisiljene na službu, odlučile su da dobrovoljno ostanu u grupi nakon što su uvidjele da imaju pristup resursima i moći koji im prije nisu bili dostupni u njihovim matičnim životnim sredinama. Općenito govoreći, pojedine žene koje su žrtva trgovine ljudima i koje se na takav način uvlače u terorističke grupe, postaju naklonjene toj grupi nakon izlaganja njenoj ideologiji. Fink et. al (2016) navode da „žene mogu biti izuzetno snažni preventivci i učesnici u inovativnim naporima da informišu, oblikuju i primijene politike i programe za ublažavanje sukoba i nasilne radikalizacije. Ovo je veoma bitna, a može se reći i najbitnija uloga koju žene imaju u društvu, a koja može biti od pomoći pojedincima koji su radikalizirani ili su u riziku od radikalizacije. No, o ovoj ulozi žena u društvu će biti riječi na kraju ovog poglavlja. U današnjem vremenu, žensko liderstvo u terorističkim organizacijama je u porastu, jer žene postaju ključne za savremene terorističke pokrete, jer ih svakodnevno podstiču na akciju. Naučnici nude nekoliko mogućih puteva kroz koje se žena teroristica uspinje na vodeće pozicije u terorističkoj organizaciji. O'Connor (n.d.) predlaže sljedeće: 1. Autsajder-spasitelj- to je žena koja u početku dolazi na vlast u terorističkoj organizaciji kao iscjelitelj nakon velike katastrofe i predstavlja „platformu za iscjeljenje i obnovu“, 2. Ratnik branitelj- to je žena lider s vojnim iskustvom i stručnošću u sigurnosnim ili međunarodnim poslovima što joj daje dodatne pogodnosti kako bi je ostali članovi grupe prihvatili, 3. Naslijeđe- najčešći je tip ženskog lidera kojeg O'Connor predlaže. To su žene, kćeri i udovice poštovanog muškog vođe u grupi koje često preuzimaju liderstvo, 4. Lider ili vođa grupe- to je žena koja je grupi donijela politički uspjeh kroz prikupljanje sredstava, lobiranje i/ili odnose s javnošću koji unapređuju njene ciljeve. Literatura koja se bavi temom ženske liderske uloge u terorističkim organizacijama, uglavnom se fokusira na ličnosti poput Ulrike Meinhof, iz njemačke Frakcije Crvene Armije, Leile Khaled iz Narodnog fronta za oslobođenje Palestine, te Fusako Shigenobu iz japanske Crvene Armije. Neizbježno je govoriti o ženskoj ulozi u terorističkim organizacijama, a ne spomenuti same počiniteljice ili operativke

terorističkih akata. Počiniteljice se naročito koriste za popunjavanje grupe, tj. onda kada se želi povećati brojno stanje grupe. U literaturi se navode različiti načini pomoću kojih žene mogu vršiti terorističke akte, ali je akcenat stavljen na bombaške samoubilačke napade. Raghavan i Balasubramaniam (2014) napominju da su mnoge terorističke skupine počele koristiti žene za „frontline dužnosti“ i samoubilačke bombaške napade krajem 1990ih i početkom 2000ih godina prošlog stoljeća. Oni ističu da su mnoge skupine koristile žene u bombaškim samoubilačkim napadima i borbama na prvoj liniji, ali i da su „nacionalističke grupe bile glavni dobrotvor za njih.“ Hearne (2009) navodi da je „uloga ženskih teroristica evoluirala u nešto aktivnije, možda jače, fanatičnije, lojalnije“, nego što je to ranije bilo, i da se žene pripadnice nasilnih ekstremističkih grupa sada direktno uključuju u napade, uključujući bombaške samoubilačke napade, pri tome privlačeći široku nevjericu i povećan interes medija. Također, one ostvaruju i veoma značajne liderske uloge u terorističkim organizacijama u današnjem dobu. S druge strane, Jacques i Taylor (2008) navode da postoji pet osnovnih uloga koje naučnici koriste za klasifikaciju ženskih teroristica: 1. simpatizeri, 2. špijuni, 3. počinitelji ili operativci, 4. lideri i 5. bombaši samoubice. U ovome poglavlju, naglasak je najviše stavljen na ženske liderske uloge u terorističkim grupama.

Dakle, kroz historiju žene su se priključivale i podržavale različite terorističke pokrete, pri čemu su bile počiniteljice terorističkih napada, regrutkinje, prikupljači finansijskih sredstava, ali su imale i druge uloge koje su bile bitne za operativni uspjeh grupe. Žene su bile aktivne učesnice u 60% naoružanih pobunjeničkih grupa prethodnih nekoliko decenija. Drif (2017) navodi da su u Alžiru, borci Nacionalnog Oslobođilačkog fronta 50ih godina vješto izbjegavali kontrolne punktove kako bi postavili bombe na strateške ciljeve. Na Šri Lanki su brojne žene 1990ih godina u sklopu organizacije Tamilski Tigrovi stekle reputaciju svojom žestokom disciplinom i nemilosrdnom borbom. Žene su također predstavljale gotovo 40% Revolucionarnih oružanih snaga Kolumbije (FARC) vršeći sve operativne dužnosti, uključujući i vođe borbenih jedinica, omogućavajući grupi da znatno proširi svoj vojni kapacitet. Blee (2015) ističe da su žene pomogle i osnivanju militantnih skupina, od njemačke bande Baader- Meinhof, do japanske Crvene Armije. Čak i u onim slučajevima kada je žensko liderstvo bilo gotovo nevidljivo, one su pružale operativno-kritičnu podršku, od transporta oružja do regrutacije boraca. Interesantna je činjenica da su žene čak doprinijele i tome da se nasilje „normalizira“ i prihvati kao nešto sasvim uobičajeno. U ovome kontekstu, značajno je spomenuti i žene iz Ku Klux Klana (KKK), koje su

u periodu između 1921. i 1931. godine privukle više od pola miliona članova, a njihovo učestvovanje u velikim kampanjama linča, učinilo je političko nasilje čak i prihvatljivim. U nekim zajednicama je ova vrsta nasilja postala i respektabilna. Pored leaderskih i pomoćnih uloga koje žene imaju u sklopu terorističkih organizacija, one su također vrlo često i meta ovih organizacija. Terorističke organizacije, kao što je već spomenuto, imaju stratešku, ali i finansijsku korist od potčinjavanja žena. Pojedine terorističke organizacije se bave trgovinom ljudima kako bi regrutovali nove članice. Islamska država je na primjer kupovala i prodavala djevojke i žene putem kupoprodajnih ugovora koje su ovjerali sudovi pod upravom Islamske države. Ovo je privuklo jako veliki broj muških članova koji su željeli da kupe otete djevojke i žene kao „supruge“. Islamska Država je na taj način ostvarivala veliku finansijsku dobit, trgujući djevojkama i ženama, seksualnim ropstvom, ali i iznudom putem otkupnine. Sličnu praksu primjenjuju i druge terorističke organizacije poput Boko Harama. Članovi ove grupe otimaju djevojke i žene kako bi dobili otkupninu za njih, kako bi razmijenili zatvorenike, ali i kako bi namamili pripadnike snaga sigurnosti u zasjedu. Pojedine djevojke koje se kidnapuju, prisiljavaju se na bombaške samoubilačke napade. Ekstremističke grupe koje praktikuju trgovinu ženama, ali i seksualno nasilje, vrlo lukavo to znaju iskoristiti. To ima dodatnu svrhu kako bi se manipuliralo muškarcima općenito, a što za cilj ima njihovo vrbovanje u terorističku grupu. Ekstremističke grupe koje žele da namame muškarce u svoju grupu, nudit će im nadmoć nad ženama u toj istoj grupi, njihovo poštovanje, ali i seksualne partnere. Na kraju ovog poglavlja, posvetit će se pažnja o ulozi žena u terorizmu, a koja se tiče prepoznavanja ranih znakova radikalizacije kod pojedinaca, kao i njenog preveniranja.

7.2. Žene kao akteri u prepoznavanju ranih znakova radikalizacije i njeno preveniranje

Veoma bitna uloga koju žene imaju u društvu je ta da one veoma lako mogu da prepoznaju prve, rane znakove radikalizacije kod pojedinaca, ali i da su izuzetno uspješne u njenom preveniranju. Žene, za razliku od muškaraca vrlo uspješno prepoznavaju neobične obrasce ponašanja i mogu da prognoziraju predstojeće sukobe. Frogh (2015) navodi da su u Afganistanu žene primijetile neobično ponašanje kod grupe mladića, te su vrlo brzo shvatile da su oni vjerovatno regrutovani u jednu terorističku skupinu. Nakon što je društvo odbacilo ove njihove tvrdnje, ovi mladići su

nedugo nakon toga ubili 32 civila u autobusu. Istaknuta uloga koju žene imaju u svojim porodicama, ali i zajednicama, čini ih naročito uspješnim kako bi smanjile sposobnosti terorističkih grupa da regrutuju prije svega mlađe osobe. One imaju izuzetno veliki utjecaj, posebno među omladinom, koja je česta meta ekstremista zbog svojih godina, ali i ranjivosti. Na primjer, žene su u Maroku držale različita predavanja na univerzitetima, kako bi se suprotstavile radikalnim tumačenjima islama. Bitno je istaći da su ove žene bile obrazovane, ali i religijski učenjaci. Ove žene su za razliku od svojih muških kolega lakše dopirale do običnih ljudi i objašnjavale im sve u vezi sa negativnim i radikalnim interpretacijama islama. Naravno, širom svijeta je mnogo ovakvih primjera. Žene su jednostavno po prirodi drugačije od muškaraca, i samim time lakše prepoznaju bilo kakve promjene u ponašanju, a naročito one negativne. Zbog toga žene imaju itekako bitnu i cijenjenu ulogu u procesu deradikalizacije pojedinaca. Drugi primjer navodi grupu nigerijskih žena, muslimanki i kršćanki, koje su se zajedno okupile nakon terorističkog napada i uspješno podržale policijske napore koji su bili usmjereni na zajednice sa visokim nivoom nasilja. Žene zaista mogu biti od velike pomoći kada su slučajevi sa radikaliziranim pojedincima u pitanju, međutim, problem je u tome što se ženama ne daje dovoljan prostor u medijima po ovome pitanju. Jednostavno, kada je riječ o ovakvim osjetljivim temama, zanemaruje se uloga i značaj žena. One jednostavno nemaju priliku da se dovoljno oglašavaju i da edukuju pojedince, a naročito mlade osobe o tome koliko je negativno biti radikalan i imati ekstremne poglede na svijet, koji u najviše slučajeva vode u terorizam. Naravno, ne može se reći da žene nemaju apsolutno nikakvu podršku kada je edukovanje mladih osoba o opasnostima radikalizacije u pitanju. No, potrebno im je ipak više pridavati pažnju kako bi se govorilo o ovoj temi koja će svakako imati pozitivan utjecaj na cjelokupno društvo. Naredni primjer se tiče Indonezije i njihovog edukacijskog programa, koji je pružio psihološku i ekonomsku podršku suprugama zatočenih džihadista. Ta podrška je pomogla Indonežankama da rehabilituju i reintegriraju radikalizirane borce u svoju zajednicu, prekidajući tako sam ciklus ekstremizma. Bez obzira na veoma bitnu ulogu koju žene imaju u prevenciji nasilnog ekstremizma, ženske se grupe vrlo rijetko smatraju relevantnim partnerima u borbi protiv terorizma. Također, njihov rad uglavnom ostaje nedovoljno finansiran. Žene će u ulozi preventera na određeni način djelovati kao „produžena ruka“ snaga sigurnosti jedne države, obavljajući sigurnosne zadatke poput utjecaja na sve one koji su u riziku od radikalizacije, savjetovanje i informisanje. Svi ovi zadaci sami po sebi uopće nisu novi. Najnormalnije je da će

žene u društvu, bilo kao majke, sestre, kćerke ili supruge, savjetovati svoje muške, ali i ženske članove porodice ukoliko primijete da su oni naklonjeni nekoj ekstremnoj ideologiji ili terorističkoj grupi. Ipak, ovi se zadaci mogu doživjeti kao neki novi „alati“ za sprečavanje nasilnog ekstremizma. Sama pretpostavka da su žene prirodno u jako dobrom položaju da izvršavaju ove zadatke, zasniva se na rodnim stereotipima žena kao brižnih i plemenitih, te majčinstva kao glavne uloge koja omogućava žensko djelovanje. Žene zaista pomažu u prevenciji nasilnog ekstremizma. Sama uloga prevencije, koju žene već imaju, bitna je, pa čak i na nivou lokalnih zajednica. U savremenom društvu, žene su uglavnom te koje se brinu za odgoj i obrazovanje djece. One su po prirodi bliže djeci i bolje ih razumiju. Veoma je bitno u samom početku odgoja i obrazovanja, usaditi djeci „normalne“ i prihvatljive obrasce ponašanja, kao i vrijednosni sistem. Dakle, počinje se od „temelja“. To će kasnije pomoći djeci i mlađim osobama kako ne bi pali pod bilo kakav utjecaj radikalizacije ili pod neke ekstremne ideje i poglede na svijet koji ih mogu odvesti u terorizam. Izuzetno je bitno fokusirati se na samu ulogu prevencije bilo kakvih neuobičajenih ponašanja, gdje žene imaju ključnu ulogu. Žene su svakako potencijalni nosioci mira u njihovim lokalnim zajednicama. One treba da se izbere za svoj glas, te da budu uključene u kreiranje politike u svojim društvima. Žene treba da se osnaže, s nadom da će tim osnaživanjem promijeniti dinamiku njihovih zajednica i dovesti do promocije mira. Ovo se prije svega odnosi na uključivanje u politiku koja se tiče preveniranja nasilnog ekstremizma. Žene su decenijama unazad angažovane na prevenciji sukoba na lokalnom nivou. Sva ta iskustva itekako mogu poslužiti za provedbu politika u vezi sa prevencijom nasilnog ekstremizma. Međutim, kako je već rečeno, ove žene vrlo rijetko imaju pristup javnim prostorijama u kojima se donose bitne odluke. Regionalni program Ujedinjenih Nacija za prevenciju nasilnog ekstremizma zastupa četverostruki pristup, radeći s vladama kako bi osigurali da nacionalne i regionalne politike, te strategije za borbu protiv terorizma budu utemeljene na iskustvima žena; istraživanje o rodnim implikacijama ekstremizma; finansijska pomoć ženama; podrška i povećanje njihovog liderstva i učešće u sprečavanju širenja ekstremizma u njihovim zajednicama. Zajednice treba da se angažuju kako bi ojačale glas civilnog društva, a naročito žena i mladih u širenju pozitivnih poruka mira. Žene su te koje povezuju društva, zajednice i porodice. Uključivanje žena u političke procese donošenja odluka je veoma zdrava odluka. One su jednostavno posvećene zadacima koje obavljaju. Dakle, zaključuje se da žene igraju veoma bitnu i kritičnu ulogu u razvijanju i davanju odgovora na

nasilje i ekstremizam. Žene su definitivno snažni akteri promjene, te igraju presudnu ulogu u otkrivanju ranih znakova radikalizacije, te u intervenciji prije nego što pojedinci postanu nasilni. Shvatanje različitih uloga žena ključno je za razvijanje ciljanih napora u borbi protiv nasilnog ekstremizma i sprečavanje terorizma. U ovome kontekstu, bitno je spomenuti Rezoluciju 1325⁴ Vijeća sigurnosti Ujedinjenih Nacija, koja ističe da su žene nesrazmjerno pogođene nasiljem tokom sukoba, i na mnogim su mjestima igrale važnu ulogu u naporima da se spriječe i ublaže sukobi i nasilje, te da se poveća otpornost pogođenih zajednica.

Ukoliko se bolje i detaljnije analizira ženska uloga u prevenciji nasilnog ekstremizma, dolazi se do zaključka da su žene mnogo fleksibilnije, otpornije i imaju potencijal da djeluju kao akteri promjena. Utjecaj koji žene imaju u njihovim lokalnim zajednicama, razumijevanje pitanja u vezi sa kulturom i tradicijom nacija, postavlja žene na bitnu poziciju snažnih zagovornica za mir. Program Ujedinjenih nacija za razvoj je od ranije naglasio veliki potencijal žena da se uspješno suprotstave posljedicama nasilja i oružanih sukoba, no vrijeme je da se to učini i u ekstremističkom kontekstu. Ukoliko mi kao društvo želimo da radimo na pozitivnom miru koji je održiv, potrebno je nastaviti s radom na Rezoluciji 1325, ali uz to će svakako biti potrebna pomoć žena.

⁴ Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda, kao tijelo odgovorno za međunarodni mir i sigurnost, usvojilo je 31.10.2000. godine Rezoluciju 1325 „Žene, mir i sigurnost“. Rezolucija 1325 je prva Rezolucija Vijeća sigurnosti koja se konkretno bavi utjecajem rata na žene i djevojčice i ženskim doprinosom rješavanju konflikta i održivom miru. Naročit značaj Rezolucije 1325 je u tome što poziva na povećanje učešća žena u procesima donošenja odluka, sprečavanju konflikata, post-konfliktnim procesima, mirovnim pregovorima i mirovnim operacijama. Rezolucija ukazuje i na posebne potrebe žena i djevojčica u toku ratnih sukoba, potrebu njihove zaštite, te sprečavanje i kažnjavanje seksualnog i svakog drugog nasilja nad ženama. Detaljnije o ovome na web stranici: <https://arsbih.gov.ba/rezolucija-vijeca-sigurnosti-un-1325-zene-mir-i-sigurnost/>

8. RAZLIČITI PROFILI ŽENA TERORISTICA

8.1. Najutjecajnije žene teroristice kroz historiju

U ovome poglavlju prikazat će se različiti profili žena teroristica kroz historiju, no, analizirat će se i profili teroristica iz bliže prošlosti. U vezi s tim, neizbježno je ne spomenuti ličnosti poput Ulrike Meinhof, Leile Khaled, Fusako Shigenobu, Vere Zasulich, Wafe Idris, Sane Khyadali, Jihad Jane itd. Sve su ove žene bile dio terorizma u određenom vremenskom periodu. Naravno, kroz historiju je bilo mnogo različitih profila žena teroristica, međutim, u ovome radu naglasak će biti na ženama koje su prethodno navedene.

8.1.1. Ulrike Meinhof

Ovo poglavlje će započeti analizom profila Ulrike Meinhof, jedne od najutjecajnijih žena iz svijeta terorizma sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Apropos toga, potrebno je ukratko predstaviti i terorističku organizaciju u sklopu koje je Ulrike Meinhof djelovala, a to je Frakcija Crvene Armije. Sedamdesete godine prošlog stoljeća su bile veoma burne za Zapadnu Njemačku, koja je bila zahvaćena ogromnim valom terorizma. Sav teror koji se, skoro pa svakodnevno događao, dolazio je od jedne manje grupe koja se simbolično nazivala RAF (Rote Armee Fraktion), ili u prevodu Frakcija Crvene Armije. U Zapadnoj Njemačkoj su sedamdesetih godina nastale mnogobrojne gerilske grupe, no RAF se ipak isticao, bio je utjecajan i imao najveću snagu. RAF je uvijek po broju članova bio poprilično mala grupa, međutim, njegovo prisustvo i utjecaj su se osjetili u čitavoj Njemačkoj. Veliki broj poginulih civila, te razne otmice i pljačke su glavni dio priče o ovoj terorističkoj grupi. Članovi RAF-a su imali veoma ambiciozne planove koji su podrazumijevali zalaganje za nestanak kapitalizma i imperijalizma. Oni su željeli da se dogodi velika marksističko-lenjinistička revolucija. Ova grupa je vrlo brzo prešla s riječi na djela, tj. na nasilje, a njemačka država je bila na velikoj kušnji. RAF se zvanično raspao 1998. godine. U ovome radu, neće se detaljno analizirati ova grupa, već će se analizirati profil ličnosti jedne od njenih vođa, a to je žena pod imenom Ulrike Meinhof. Ova žena, kako su je mnogi tada opisivali kao harizmatičnu, postigla je ogroman uspjeh kao

novinarka i esejistkinja prije nego što je postala još popularnija pomaganjem u bijegu iz zatvora Andreasu Baaderu i osnivanjem RAF-a zajedno sa njim. Zbog toga se RAF još popularno naziva i Baader-Meinhof grupa. Ulrike Meinhof, kao jedna od najpoznatijih žena liderica u terorističkim grupama, tvrdila je da je političko obespravljivanje žena zapravo proizvod kapitalističkog klasnog sistema, a ne rodne hijerarhije. Također, postojali su i drugi društveni problemi za koje je Meinhof kao glavnog krivca smatrala kapitalistički klasni sistem. Prije nego što se započne detaljnija analiza profila ličnosti Meinhof, neophodno je ukratko i predstaviti njenu biografiju. Passmore (2011) u svojoj knjizi pod nazivom „Ulrike Meinhof and the Red Army Fraction-Performing Terrorism, piše o Meinhof na sljedeći način: „Rođena u Hitlerovom takozvanom hiljadugodišnjem Rajhu, Ulrike Meinhof se proslavila kao novinarka i glasnogovornica nemirne njemačke svakodnevnice, podijeljene u Hladnom ratu. Nakon što je učestvovala u oslobađanju Andreea Baadera iz zatvora, 1970. godine, njeno lice je privremeno nestalo sa stranica štampe, kao i sa televizijskih ekrana Zapadne Njemačke, a umjesto toga se pojavilo na traženim plakatima. Baader-Meinhof Gang, kako su ih nazivali u tamošnjoj štampi, kasnije je dobio naziv RAF. RAF će u narednih nekoliko godina pokrenuti veliku kampanju nasilja. Njeno nestajanje s novinarske scene i pojavljivanje u terorističkom podzemlju, neraskidivo je u vezi sa pričom o mladoj Saveznoj Republici Njemačkoj. To je ujedno i tragična fusnota opadajućeg studentskog pokreta kasnih šezdesetih godina, ali i preambula najkrvavijeg perioda u njemačkoj poslijeratnoj historiji.“ U godinama koje su slijedile, grupa je prošla obuku u vezi sa naoružanjem u Jordanu, davala političke izjave iz podzemlja, postavljala bombe na strateške ciljeve itd. Napadi i okršaji su odnijeli brojne živote, kako članova RAF-a, a tako i civila. Meinhof je provela više vremena u zatvoru nego na slobodi, a tekstovi koje je napisala kao zatvorenik postat će jednako važni kao i oni koje je pisala dok je bila na slobodi. RAF je osnovan 1970. godine od strane Andreea Baadera, Ulrike Meinhof, Gudrun Ensslin i Horst Mahlera. Slično italijanskoj terorističkoj organizaciji „Crvene Brigade (Brigate Rosse)“, žensko učešće u RAF-u je bilo prisutno od početka. Ulrike Meinhof se pokazala izuzetno kritičnom i bitnom lidericom za napore grupe u prvim godinama osnivanja. Stefanik (2009) navodi da je „štampa odabrala Meinhof jer je bila poznata u Zapadnoj Njemačkoj kao glavna urednica ali i saradnica *Konkreta* (list u Njemačkoj koji je uglavnom propagirao ljevičarsku ideologiju). Ona je bila artikulisana, dobro obrazovana, pa čak i provokativna. Njena akademska dostignuća su vrijedna hvale, a uz to je bila majka i supruga. Predstavljala je novu vrstu Njemice.“ No, iako je njeno ime prva asocijacija na RAF,

pojedini teoretičari tvrde da Meinhof zapravo nikada nije bila vođa RAF-a, već su je smatrali samo propagandistom i ideologom ove grupe. Passmore (2011) navodi da je ona svoju novinarsku reputaciju iskoristila radeći na *Konkretu* kako bi širila poruku RAF-a i privukla nove članove u ovu grupu. Ipak, kako god bilo, Ulrike Meinhof je ostala upamćena kao jedna od suosnivača RAF-a i jedna od najutjecajnijih žena teroristica, koja je bila i lider istoimene grupe. RAF nije ostao poznat samo po brojnim terorističkim aktima koje su njegovi članovi vršili (smrt na stotine njemačkih građana), već i po psihološkom fenomenu „Baader-Meinhof efekat“. Pietrangelo (2019) to objašnjava kao pojavu prilikom koje pojedinci bivaju izloženi različitim ideologijama i pogledima na svijet, nakon čega oni počinju da to usvajaju. Upravo je to bio slučaj s Ulrike Meinhof, koja je nakon što se okružila komunističkim mentorima, i po prvi put bila izložena krajnje lijevoj ideologiji, postala članica Komunističke partije Njemačke i suosnivačica terorističke organizacije. Ovaj efekat je izuzetno popularan i u današnjem vremenu, a njime se vješto manipuliše kako bi se regrutovali oni koji imaju vrlo malo ili nimalo znanja o regrutovanju terorističkih organizacija ili njihove ideologije. U aprilu 1977., Baader, Ensslin i Jan-Carl Raspe su uhapšeni i osuđeni na doživotnu kaznu zatvora. Meinhof nije dočekala kraj suđenja, jer je pronađena obješena u svojoj zatvorskoj ćeliji u maju 1976. godine. Passmore (2011) navodi da nasilje u ime RAF-a nije prestalo osudama članova osnivača ili njihovom smrću. Uprkos dostizanju vrhunca „Njemačke jeseni“⁵ 1977. godine, terorizam se nastavio i tokom 1980ih i 1990ih. RAF se zvanično raspao 1998., nakon što nije uspio ponovo kontekstualizirati svoju borbu nakon završetka Hladnog rata i pada Berlinskog zida. Priča Ulrike Meinhof je ključna jer se provlači kroz decenije burne poslijeratne njemačke historije: od studentskih pokreta 1950ih, njene slave 1960ih, te njene ozloglašnosti 1970ih godina. Meinhof je i dalje visoko polarizirajuća ličnost, sposobna potaknuti žestoku raspravu, ali i različite reakcije unutar njemačke javnosti. No, ono što se svakako treba priznati je to da je Meinhof ostala upamćena kao jedna od najutjecajnijih žena teroristica, koja se uz to nalazila na čelu jednog terorističkog pokreta.

⁵ Njemačka jesen je termin kojim se opisuje period u kojem je terorizam bio veoma česta pojava u Njemačkoj 70ih godina prošlog stoljeća. Prije svega, misli se na otmice i ubistva koje su počinili članovi terorističke grupe RAF.

8.1.2. *Leila Khaled*

Naredna ženska ličnost o kojoj će se pisati je Leila Khaled. Leila je jedna od čelnica Narodnog fronta za oslobođenje Palestine. Ostala je poznata po tome što je otela putnički avion kompanije Trans World Airlines. Nedugo nakon toga, digla je avion u vazduh, ali tek nakon što je evakuisala sve putnike koji su se ukrcali na taj let. Bila je inspiracija mnogim ženama širom svijeta, koje su se divile njenim slikama objavljenim u novinama, ali i plakatima na kojima Leila Khaled ponosno drži pušku u svojim rukama. Morris (2012) o Leili Khaled piše sljedeće: „Leila Khaled je rođena u Haifi, u Palestini, u aprilu 1944. godine. Kada je imala samo četiri godine, bila je prisiljena napustiti svoj dom zajedno sa svojom porodicom. To je bilo 1948. godine, kada je započeo arapsko-izraelski rat, Palestincima poznato kao „nakba“ ili katastrofa. Nakba je nastala kao rezultat radikalne cionističke paravojne grupe koja će kasnije postati temelj stvarne izraelske vojske ubivši svaku palestinsku porodicu koja je odbila napustiti svoj dom. Državu koja se sada naziva Izrael, stotinama godina su upravljali Palestinci. Sukob između ova dva naroda proizlazi iz obje grupe koje vjeruju da imaju historijske, vjerske i rasne pretenzije na tu zemlju. Ovaj sukob će nastaviti oblikovati ostatak života Leile Khaled, ali i živote više od pet miliona raseljenih Palestinaca.“ U godinama koje su slijedile, Leila se priključila Narodnom frontu za oslobođenje Palestine i ubrzo je počela regrutovati nove članove. Nakon što su Palestinci poraženi u šestodnevnom ratu i izgubili kontrolu na zapadnoj obali, Khaled je bila uvjerena da se mora još više uključiti u otpor. Također, znala je da ne želi da se skriva dijeleći letke i regrutirajući članove u svoju grupu. Željela je da se obučiti i postane gerilac, te da se bori u prvim redovima. Leila je čekala narednih nekoliko godina, prije nego što ju je Narodni front za oslobođenje Palestine pozvao da dođe trenirati u jedan od njihovih kampova. Kada je napunila 25 godina, Leila je rekla svojoj porodici da odlazi u tajni kamp kako bi se tamo obučavala za gerilce. U kampu je naučila kako da koristi ručne bombe, te drugo oružje. Ona nije željela nipošto da odustane. Naprotiv, željela je još veći angažman u frontu. Njena želja da se nađe na prvoj liniji fronta će se uskoro ispuniti. Poslana je u Bejrut, gdje joj je saopšteno kako će biti obučena da otme avion Boeing 707. To se i desilo 29. augusta 1969. godine. Leila se ukrcala na taj avion zajedno sa svojim pomagačem. U svojoj torbici je imala eksploziv i ručne bombe, dok joj se pištolj nalazio u hlačama. Ubrzo nakon toga, Khaled je naredila pilotima da kontaktiraju izraelski kontrolni toranj kako bi im rekli da avion više nije njihov. U avionu je zavladala veoma

panična atmosfera, no Khaled je rekla putnicima i ostalom osoblju da ne paničare. Naredila je pilotima da slete u Damask. Nakon što su se spustili na aerodrom u Damasku, Leila je rekla putnicima da napuste avion, te je sa svojim pomoćnikom postavila eksploziv u avion, koji je ubrzo eksplodirao. Leila Khaled je pričajući svoju priču, između ostalog navela da ju je jedna od putnica pitala ko su to Palestinci. Za Leilu je to bilo dovoljno da sebi prizna da je učinila pravu stvar. Ona je izjavila da ta putnica u avionu nije znala za njihovu borbu, kao i niko drugi, međutim, nakon otmice aviona svi su znali, te su zbog toga to učinili. Kada se priča o Leili Khaled, ona se može posmatrati kao terorista, ali i kao heroj. Govoreći o njoj kao o heroini, poznato je da je ona bila „sama“ i protivila se tradicionalnim običajima društva. Ona je otela avion, nešto što većina ljudi uopće ne bi mogla zamisliti. Željela je da ukaže svijetu na patnje i stradanja njenog naroda. Naravno, Leila to nije uradila ugrožavajući živote nedužnih civila, kao što je to slučaj sa drugim terorističkim napadima. Smatraju je heroinom, a naročito njen narod, upravo zbog toga što je sa velikom empatijom saopštila svim putnicima da napuste avion, i nije željela da ugrozi nijedan nevini život. Uveliko se razlikuje od drugih žena teroristica upravo zbog akta koji je počinila. Ostala je upamćena kao ikona palestinskog oslobođenja. Ipak, postoje i oni koji Leilu smatraju teroristom. U jednom intervjuu, ona je izjavila sljedeće: „Okupacija je terorizam. Cionizam je terorizam. Imperijalisti su teroristi. Oni su ti koji započinju rat između ljudi.“ No, kako god bilo, Leilu danas njen narod smatra heroinom zbog toga što je razbila ogromne predrasude i navela ljude, a naročito svoj narod da se odupre bilo kakvom ugnjetavanju.

8.1.3. Fusako Shigenobu

Naredna žena koja je odlučila da svoj život posveti borbi i angažuje se u terorizam je japanka pod imenom Fusako Shigenobu. Ona je osnovala Japansku Crvenu Armiju, militantnu i komunističku terorističku grupu. Japanska Crvena Armija je bila međunarodna teroristička grupa koja je osnovana 1970. godine. Fusako Shigenobu je bila lider ove grupe sve do njenog hapšenja 2000. godine. Glavni cilj ove terorističke grupe je bio svrgavanje japanske vlade i monarhije, rušenje kapitalizma te pokretanje svjetske revolucije. Ova grupa je imala historiju veoma bliskih odnosa sa palestinskim terorističkim grupama, te je djelovala i izvan granica Japana. Međunarodni Institut za borbu protiv terorizma, o Shigenobu i Japanskoj Crvenoj Armiji piše

sljedeće: „, Poznata kao „carica“, Shigenobu je vodila ekstremno ljevičarsku grupu, poznatiju pod nazivom Japanska Crvena Armija. Otputovala je u Lebanon 1971. godine, kako bi pomogla Narodnom frontu za oslobođenje Palestine. Tamo je osnovala Japansku Crvenu Armiju kao zasebnu cjelinu. Navodno je ušla u Bejrut maskirajući se u suprugu ljevičara Takeshija Okudaire, koji je postao vodeći član njene organizacije. Japanska Crvena Armija, rođena iz pokreta otpora protiv Vijetnamskog rata zalagala se za uništenje kapitalizma, te protiv utjecaja Sjedinjenih Američkih Država. Poput drugih komunističkih grupa sedamdesetih godina, udružila se s palestinskim grupama i pozvala na uništenje Izraela. Početkom 1970ih, Japanska Crvena Armija je počela stjecati slavu nizom velikih otmica i ubistava. Dana 31. marta 1970., devet pripadnika ove grupe, naoružanih samurajskim mačevima, su oteli mlazni avion Boeing 727, kompanije Japan Airlines i prisilili ga da sleti u Pjongjang. Četiri godine kasnije, pripadnici ove grupe su naoružani pištoljima i drugim lakim naoružanjem zauzeli francusku ambasadu u Hagu i uzeli za taoce 11 članova osoblja, uključujući i francuskog ambasadora. Opsada je trajala 5 dana, sve dok Francuska nije pristala osloboditi zatvorenog kolegu u zamjenu za oslobađanje talaca. Međutim, najsmrtonosniji napad grupe se dogodio u maju 1972. godine na izraelskom međunarodnom aerodromu u Lodu. Tri pripadnika ove grupe su izvela napad mitraljezom i bombom na terminalu za dolaske u kojem je poginulo 25 ljudi, a ranjeno njih 80. Ovo su naravno samo neki od napada koje je počinila Japanska Crvena Armija.

No, potrebno je sada posvetiti pažnju i samoj liderici ove terorističke grupe. Fusako Shigenobu je rođena 1945. godine u Japanu. U studentskim danima priključila se studentskom pokretu koji je protestovao zbog povećanja školarine, što ju je naposljetku dovelo do aktivizma u ljevičarskom studentskom pokretu 1960ih godina. Uzdigla se u tome pokretu i postala jedan od njegovih vodećih lidera. Kao što je spomenuto, otputovala je na Bliski Istok i tamo ostala više od 30 godina. Sva njena aktivnost je bila dio „Međunarodne revolucionarne solidarnosti“, s idejom da bi revolucionarni pokreti trebali sarađivati i na kraju dovesti do globalne socijalističke revolucije. U nekoliko knjiga koje je napisala ističe svoju, ali i misiju svoje grupe: „Svrha misije je bila konsolidacija međunarodnog revolucionarnog saveza protiv svjetskog imperijalizma.“ Shigenobu je uhapšena u Osaki 2000. godine, a 2006. je osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 20 godina. Fusako je ipak ostala dosljedna svojim stavovima i uvjerenjima. I dalje podržava svoje ideje, tvrdeći da je presuda koja je njoj izrečena samo početak snažnijeg pokreta. Uvjerena je da nije trebala biti osuđena, tvrdeći da joj je, budući da su njene aktivnosti bile politički motivisane,

trebalo ponuditi „politički izlaz iz situacije“. Izjavila je sljedeće: „Presuda nije kraj. To je samo početak. Jaka volja će se i dalje širiti.“

8.1.4. Wafa Idris

Wafa Idris je ostala poznata kao prva palestinska žena koja je bila bombaš samoubica. Njeno samoubistvo su mnogi pripisivali psihološkim motivima koji su bili uzrok njenih ličnih okolnosti. Idris, koja je rođena 1975. godine, bila je prisiljena da se sa samo šesnaest godina uda za svog rođaka. Obzirom da nije mogla zatrudnjeti nakon devet godina braka, suprug se razveo od nje. Victor (2003) navodi da „iako je mnogo napisano o ideološkom objašnjenju Idrisinog djela, svjedočenje njenih prijatelja i porodice snažno sugerira da je motivacija za njen samoubilački napad bila lična, a ne nacionalna ili vjerska. Idrisin status kao razvedene i neplodne žene, te njen povratak na uzdržavanje u roditeljski dom, gdje se smatrala teretom, doveo je Wafu u jako tešku situaciju u tradicionalnom patrijarhalnom društvu.“ Godine 2002., Wafa Idris se raznijela na glavnoj ulici u Jerusalemu. Tom prilikom ranjeno je stotinu ljudi, a smrtno je stradala jedna osoba. Pierce (2002) o Idris piše sljedeće: „Wafa Idris, 27-godišnja Palestinka, živjela je u Ramali i volontirala kao medicinska sestra pružajući prvu pomoć ranjenim Palestincima u terenskim bolnicama. Bila je veoma misteriozna žena, aktivista pokreta Fatah i nije tradicionalno pokrivala glavu. Njeni poznanici su je opisivali kao prijateljski nastrojenu, otvorenu i brižnu mladu djevojku koja se voli zabavljati. Brinula se o dosta palestinske djece koja su stradala u pobunama. Nekoliko puta su je ranili izraelski vojnici dok je bila na dužnosti kao medicinska sestra i nosila uniformu Crvenog krsta. Wafa Idris je ostavila snažan utisak na ostale žene. Žene jednostavno prije nisu radile ono što je ona uradila, nego su radije ostavljale bombaške napade i pucnjavu muškarcima. Poslije nje, hiljade palestinskih žena su se zaklinjale da će krenuti njenim stopama. Ona je postala palestinski superheroj, a širom zemlje su se pojavili njeni poster. Postala je model koji će kasnije imitirati palestinske žene.“ Wafa Idris je smatrala da je jedini način da se iskupi od inferiornog statusa koji joj je nametnulo društvo, bilo da postane mučenik/šehid zbog svog naroda. U članku New York Times-a (2002) se o Wafi Idris piše sljedeće: „Neki rođaci Wafe Idris su izjavili kako je ona govorila da oduvijek želi biti mučenica. Kad god bi vidjela fotografije nekog samoubilačkog napada, govorila je kako bi

voljela da ona to učini. Ovo je o Wafi Idris govorila njena šogorica Wisam Idris. Njena šogorica ovakve izjave nije shvatala ozbiljno, i govorila joj je da nipošto ne razmišlja o tome, te da ima još mnogo stvari koje treba da uradi u svom životu jer je još vrlo mlada. Također je izjavila da bi primjer Wafe Idris potaknuo i druge djevojke na takvo djelo. Čak i prije nego što je započela svoju karijeru medicine, Idris je zakoračila u nasilje sukoba. Demonstrirala je protiv Izraela u prvoj intifadi, u ustanku koji je trajao od 1987. do 1990. godine. U jednom od protesta njena bliska prijateljica je izgubila oko. Kao medicinsku sestru, koja je izvlačila ranjenike s ratišta arapsko-izraelskog rata, Wafu su pogodili gumeni meci. Njena majka, ali i drugi članovi njene porodice su izjavili da su ponosni na to što je Wafa uradila. Također su rekli da bi voljeli da i drugi muškarci i žene učine isto. Wafin brat je izjavio da je naročito ponosan na akt koji je njegova sestra učinila, upravo zbog njenog spola, te i da je samo namjeravala postaviti bombu, njezina misija za ženu je bila zapanjujuća.“⁶

8.1.5. *Sana Khyadali*

Lebanonka Sana Khyadali je prva poznata žena bombaš samoubica. Sa samo šesnaest godina, ona je ubila dva izraelska vojnika zabivši automobil u konvoj Odbrambenih snaga Izraela i tako postala prva žena bombaš samoubica koju čovječanstvo poznaje. To se desilo 09. aprila 1985. godine. Pravim imenom, Sana Youcef Mehaidli, bila je članica sekularne Sirijske socijalističke nacionalističke stranke. Sana je jednom prilikom izjavila da je njen glavni motiv „osvetiti se ugnjetavajućem neprijatelju“. U pojedinoj literaturi se navodi da je Sana bila indoktrinirana da mrzi Izrael⁷ i Sjedinjene Američke Države, te da je bila izuzetno nacionalistički nastrojena i izuzetno cijenila sirijskog predsjednika Hafeza al- Assada. Nakon čina koji je izvršila, njen narod ju je prozvao „nevjestom juga“. Obzirom da je radila u videoteci, snimila je oproštajnu poruku u kojoj se između ostalog navodi sljedeće: „Ja sam mučenica Sana Youcef Mehaidli. Imam šesnaest godina i dolazim sa juga, južnog Libana. Okupiranog, potlačenog juga, juga otpora i revolucije. Ja sam s juga mučenika, južno od luke Sheik Raghav. Neka vaša radost izbije na dan moje smrti, kao da je to moje vjenčanje. Nadam se da će se moja duša pridružiti dušama drugih

⁶ Članak dostupan na: <https://www.nytimes.com/2002/01/31/world/arab-woman-s-path-to-unlikely-martyrdom.html>

⁷ Prije svega, misli se na izraelsku okupaciju Libanona 1982. , što je trajalo sve do 2000. godine.

mučenika i da će poput groma odskočiti po glavi neprijateljskih vojnika. Nisam mrtva, još uvijek živim među vama. Pjevam, plešem i ispunjavam svoje ambicije. Ispunjena sam radošću što sam oličenje herojstva i mučeništva. Ne plaćite za mnom, budite sretni i smijite se, jer još uvijek ima živih ljudi koji vam daju nadu u oslobođenje. Puštam korijenje u južnoj zemlji i jačam je svojom krvlju i ljubavlju. Idem prema smrti da ne moram čekati na nju. Moja posljednja želja je da me nazivate nevjestom Juga“ (anon., n.d.). U slučaju Sane Khyadali ne spominju se bilo kakvi lični motivi koji su je naveli da izvrši bombaški samoubilački napad. Ona je bila vođena uglavnom nacionalističkim motivima. Željela je da ukaže svima na patnje i stradanja njenog naroda, te da postane mučenica.

8.1.6. *Vera Zasulich*

Vera je još samo jedna u nizu od hiljade žena koje su se odlučile angažovati u terorizam. Rođena 1849. godine u Rusiji, ostala je poznata kao žena koja je pucala na gubernera Sankt Petersburga, Fedora Trepova, 1878. godine. Tom prilikom, teško ga je ranila i uhapšena je na licu mjesta. U jednom časopisu se o Zasulich piše sljedeće: „Reakcionarni general Trepov je percipiran kao simbol nasilnog, represivnog i nelegitimnog režima. Ogorčenje javnosti posebno je podstaklo njegovo naređenje da bičuje političkog zatvorenika. Bičevanje je izazvalo velike neredne u istražnom zatvoru u Sankt Petersburgu, a glasine o bičevanju i neredima su se brzo proširile gradom. Takva atmosfera je ohrabrila Veru Zasulich na pokušaj atentata“ (The Journal of Power Institutions in Post-Soviet Societies, 2016). Također, podaci koji su tada bili dostupni policiji, sugerirali su da je Verin pokušaj atentata bio rezultat „revolucionarne zavjere“. Međutim, navodi se da to i nije bio politički zločin, već samo emocionalni čin mlade žene koji ju je izuzetno potresao, koja je željela da se osveti za nezakonito kažnjavanje političkog zatvorenika. Govoreći o Veri Zasulich, neizbježno je a ne spomenuti organizaciju pod nazivom „Narodna volja (Narodnaya Volya)“, koja je osnovana 1878. godine. Vera je bila jedna od istaknutih članica u ovoj organizaciji. Tokom 1880ih, žene su u „Narodnoj volji“ direktno učestvovala u njenim terorističkim poduhvatima, dijeleći odgovornosti i opasnosti zajedno sa svojim muškim kolegama. Kako god bilo, Zasulich nije samo primjer žene teroristice, već je postala i žena na koju su se ugledale druge ruske žene teroristice.

8.1.7. Colleen LaRose (Jihad Jane)

Žena koja svakako privlači veliku pažnju u kontekstu terorizma je samoprozvana „Jihad Jane“, odnosno Colleen LaRose. Naročito je interesantna njena priča, a možda najviše zbog toga što ona ne dolazi iz zemalja Bliskog istoka, kao većina ostalih žena koje su bile angažovane u terorizam. Colleen LaRose je žena koja dolazi iz Sjedinjenih Američkih Država, tačnije iz Pennsylvanie. Svoje slobodno vrijeme je uglavnom provodila koristeći internet, te postavljajući poruke u kojima je govorila da „očajnički želi da uradi nešto kako bi pomogla muslimanima“. Samu sebe je prozvala Jihad Jane. Ona je optužena za udruživanje radi pružanja materijalne podrške teroristima, te pokušaja ubistva jedne osobe u stranoj zemlji. Ministarstvo pravde Sjedinjenih Američkih Država je saopćilo da su LaRose i pet njenih pomoćnika regrutovali muškarce na internetu „da vode nasilni džihad u Južnoj Aziji i Europi“, te da su regrutovali žene na internetu koje su mogle putovati u Europu u znak podrške nasilnom džihadu. Colleen je bila veoma aktivna na društvenim mrežama, te je jednom prilikom objavila kako želi da se uda za muslimana u inostranstvu. Čitava priča oko Jihad Jane započinje 2008. godine. U periodu od 2008. do 2009., LaRose je prakticalno elektronsku komunikaciju sa još 5 ljudi, njenih pomoćnika, zavjerenika, o njihovim zajedničkim željama da vode džihad i postanu mučenici/šehidi. Shiffman (2014) navodi sljedeće: „Godine 2007., tokom odmora u Amsterdamu, Colleen se napila u lokalnom baru. Opijena, postala je veoma nasilna i verbalno je vrijeđala svog dečka Gormana, koji ju je nedugo nakon toga ostavio samu u baru. Prišao joj je privlačni muškarac s Bliskog istoka, s kojim je provela noć skupa. Upravo je ovaj seksualni susret kovao put do Colleenine konačne radikalizacije.“ Međutim, iako se Colleen pomirila sa svojim dečkom, noć koju je provela sa čovjekom koji je bio musliman, 2007. godine, izazvalo je njenu znatiželju o islamu koja će kasnije prerasti u opsesiju. Nakon što su se vratili iz Amsterdamu u Pennsylvaniu, Colleen je počela da svakodnevno posjećuje web stranice koje su bile u vezi sa islamom. Također, prijavila se i na popularnoj stranici za upoznavanje pod nazivom „Muslima.com“ koristeći Gormanovu kreditnu karticu za plaćanje pristupa tim stranicama. Shiffman (2014) također o Colleen LaRose piše sljedeće: „Nastavila je istraživati o islamu na internetu, te je preko društvenih mreža upoznala i čovjeka iz Turske koji joj je služio kao mentor. Ovaj mentor joj je objasnio 5 stubova islama i muslimanski ritual pranja tijela. LaRose je nedugo nakon toga naručila Kur'an. Nekoliko sedmica kasnije, LaRose je otkrila da za

prelazak na islam nije uopće potrebno posjećivati džamije. Sve što je trebala učiniti jeste da izgovori šehadet, odnosno zavjet da će prihvatiti Allaha kao svog jedinog boga i proroka Muhameda kao svog poslanika. Ubrzo nakon toga, LaRose je otkucala riječi šhadeta na internetu i prešla na islam putem aplikacije Messenger, što, mora se priznati, zvuči i pomalo smiješno. Provodeći tako vrijeme na internetu, LaRose je svakodnevno viđala video zapise u vezi sa izraelskim napadima na Palestince i američkim napadima na Iračane, a naročito one gdje se prikazuju ranjena i mrtva djeca. Surova realnost ovih video zapisa i njena empatija sa palestinskom djecom, pokazali su se ključnim za njen prelazak na islam. Ipak, Colleen je odlučila da ne želi samo da gleda te videozapise, već da učini nešto konkretno što bi moglo pomoći muslimanima koji pate. Počela je da objavljuje džihadističke video zapise na YouTube i MySpace, koristeći različite pseudonime, kao što su Jihad Jane, sestra terora, gospođa Machiavelli i dr. Johnson (n.d.) navodi da je prema optužnici LaRose postala i glavni regrut, ciljajući naročito na europske građane koji su mogli slobodno putovati; pregledavala je regrute poput sebe, čiji bi se fizički izgled „stopio sa većinom ljudi“, a čije bi aktivnosti ostale neotkrivene u Europi i Sjedinjenim Američkim Državama. Shiffman (2014) navodi da je 2009. godine LaRose kao svoju internetsku ličnost koristila prvenstveno „Jihad Jane“ i dopisivala se sa samoprozvanim džihadistima „Orlovo oko“, „Crna zastava“, Hasan, ali i sa ženom koja je živjela u Koloradu, te koja je kasnije evoluirala u Jihad Jamie.

Godine 2009., džihadisti iz inostranstva su zatražili od LaRose da postane mučenica islama. Ona je pristala na to. Iste godine, osoba s kojom se LaRose dopisivala, poznatiji i kao „Eagle Eye“, ponudio joj je da se uda za njega kako bi mogla doći u Europu. LaRose je svakako pristala. Sredinom marta 2009. godine, Eagle Eye je saopštio LaRose da treba da ubije švedskog umjetnika Larsa Vilksa, političkog karikaturistu koji je ismijavao poslanika Muhameda, predstavljajući ga kao psa sa ljudskom glavom. Eagle Eye joj je rekao da treba da mu puca 6 puta u prsa, kako bi se dalo do znanja da je to sve već isplanirano, a ne da je samo nesreća. LaRose je obećala da će ubiti Vilksa kao svoj krajnji cilj. U međuvremenu, FBI ju je posjetio nekoliko puta, ali je LaRose odbacivala bilo kakve tvrdnje o saradnji sa teroristima. No, plan za ubistvo švedskog umjetnika je nedugo nakon toga propao, ozbirom da su vlasti skupile čvrste dokaze i uhapsile LaRose u oktobru 2009. u Philadelphiji. Iz primjera Jihad Jane, može se zaključiti da je regrutovanje u terorizam, ali i materijalna podrška terorizmu postalo izuzetno lako, naročito zahvaljujući savremenim tehnologijama i radikalizaciji doslovno od kuće.

Weimann (2012) ističe: „U prirodi vukovi ne love sami. Oni love u čoporu. Tako je i sa lone wolf teroristima; iza njih se nalazi virtualni čopor, to jeste, društvene mreže. Mogu djelovati sami, ali oni su ti koji regrutuju, radikaliziraju, poučavaju, obučavaju i usmjeravaju buduće teroriste. Čini se da su sami, a ipak postoje društvene veze koje ih povezuju s drugima.“

Analizirajući detaljnije lični profil ove teroristice, čini se da samo izlaganje radikalnim stranicama u vezi sa islamom na internetu nije bilo dovoljno kako bi ona ušla u sav taj svijet terorizma. Ključni motivi koji su naveli Colleen LaRose na sve što je uradila su u bliskoj vezi sa njenim teškim životom i odrastanjem. Ona je imala i probleme sa mentalnim zdravljem, te je bila i traumatizovana posljedicama incesta, silovanja, prostitucije te upotrebe droga. Svi su ovi faktori utjecali na to da se LaRose radikalizira i postane aktivni pomagač teroristima u online svijetu, misleći da na taj način čini nešto što je dobro za društvo.

9. ŽENE KAO AKTERI U KREIRANJU POLITIKA BORBE PROTIV NASILNOG EKSTREMIZMA I TERORIZMA

U ovome poglavlju govorit će se o onim, manje tragičnim temama koje su u vezi sa ženskim angažovanjem u terorizmu. Posvetit će se pažnja samoj borbi protiv terorizma, odnosno tome kako se može smanjiti žensko učešće u terorizmu. Također, navest će se i određene političke preporuke za budućnost, a koje su u vezi sa ženskim angažovanjem u terorizmu.

Samo pitanje koje se tiče žena, mira i sigurnosti je veoma aktuelno i na političkoj je sceni zadnjih nekoliko decenija. Međutim, kada se govori o politikama čiji je glavni cilj borba protiv terorizma, istraživanja su veoma oskudna i ovoj temi nije posvećena dovoljna pažnja. U ovome kontekstu veoma je bitno spomenuti rodnu ravnopravnost i način na koji to može biti od pomoći kako bi se poboljšala sama politika borbe protiv terorizma. Rodna ravnopravnost zapravo zanemaruje stereotipna viđenja i uloge žena i muškaraca u sklopu terorizma, ali i u samoj borbi protiv terorizma, pri čemu se muškarci uglavnom doživljavaju počiniteljima terorističkih napada, a žene uglavnom samo žrtvama. Samo žensko angažovanje u terorizam, od njihovog regrutovanja u terorističke grupe, pa sve do njihovih motiva koji ih navode da se priključe ovakvim grupama, razlikuje se od muškog angažovanja u terorizam i od njihovih motiva. Pored toga, žene i muškarci navode različite probleme i imaju različite perspektive, iskustva i rješenja za kreiranje politika čiji je glavni cilj borba protiv nasilnog ekstremizma i terorizma. Razumijevanje svih tih razlika je veoma bitno i pomaže nam da dođemo do jednog cjelovitog pristupa u borbi protiv terorizma. Uključivanje žena kao aktera koji mogu da stvaraju i „oblikuju“ politike koje se tiču borbe protiv terorizma, doista može biti od suštinskog značaja za sprečavanje nasilnog ekstremizma i terorizma. Žene mogu široj javnosti pružiti ključne informacije o antiterorističkim naporima međunarodne zajednice. One veoma učinkovito poduzimaju inicijativu i oblikuju diskurse za borbu protiv nasilne ekstremističke i terorističke propagande. Žene mogu razjasniti kakav je to zapravo život nekoga ko je terorista, pričajući o poteškoćama koje to sa sobom nosi, poput razdvojenosti, nesigurnosti, tjeskobe itd. Žene koje su bile žrtve terorizma, ili koje su svojevrijem bile angažovane u terorizam, izazivaju veliku medijsku pažnju ali i empatiju javnosti. Na taj način, one imaju veoma bitnu ulogu u kreiranju politika koje se bave borbom protiv nasilnog ekstremizma i terorizma, odnosno, „njihov glas se daleko čuje“. Izvještaj OSCE-a (2013, str. 8-12) daje nekoliko preporuka državama članicama

OSCE-a o tome kako poboljšati svoje antiterorističke intervencije kako bi se uzela u obzir potencijalna uloga žena u sprečavanju nasilnog ekstremizma. „Preporuke se fokusiraju na važnost podrške malim, odnosno lokalnim ženskim organizacijama, pružanje sigurnih mjesta i platformi za razmjenu iskustava i diskutovanje o ovoj temi, za razmjenu alata za suočavanje sa nasilnim ekstremizmom i radikalizacijom. Naravno, velika pažnja se posvećuje samom uključivanju žena u sve faze strategija, politika i mjera za borbu protiv terorizma i radikalizacije. Žene se mogu boriti protiv nasilnog ekstremizma, što u krajnjem slučaju može dovesti do terorizma, na različite načine i u velikom kapacitetu. Žensko učešće u prevenciji nasilnog ekstremizma i radikalizacije ne treba da bude ograničeno samo na privatnu sferu. Djevojke i žene iznose nove i aktuelne teme u ovoj oblasti i zbog toga treba da se uključe u cijeli niz aktivnosti što uključuje život u zajednici, te sprovođenje različitih politika i zakona. Dinamičan doprinos žena u njihovim lokalnim zajednicama treba prepoznati i ohrabriti, jer one veoma pozitivno mogu utjecati na svoje lično i društveno okruženje. Kako bi vlade efikasno saradivale sa ženama u svojim lokalnim zajednicama, treba da posvete veću pažnju lokalnim ženskim organizacijama, što vrlo često i nije slučaj. Organizacije na lokalnom nivou imaju bolji pristup ugroženim pojedincima, što naravno može pozitivno utjecati na borbu protiv nasilnog ekstremizma i terorizma. Od krucijalnog značaja je i podrška državnih organa, ali i nevladinih organizacija u ohrabrivanju žena da se suprotstave bilo kakvim nasilnim ekstremističkim diskursima u svojim lokalnim zajednicama.“⁸

Ipak, mora se priznati da žene imaju jedinstvenu ulogu u borbi protiv nasilnog ekstremizma i terorizma za razliku od muškaraca. Međutim, studija Instituta za inkluzivnu sigurnost tvrdi da su na osnovu intervjua sa ženama u trideset zemalja Bliskog istoka, sjeverne Afrike i južne Azije, žene često bile te koje su se prve suprotstavile terorizmu. Drugim riječima rečeno, žene više nego muškarci mogu biti pogođene nasilnim ekstremizmom i terorizmom, ali isto tako mogu biti i spremnije aktivistice u njegovom sprečavanju. Globalna protuteroristička strategija Ujedinjenih Nacija⁹ usvojena 2006. godine i Plan djelovanja generalnog sekretara Ujedinjenih nacija za

⁸ OSCE. (2013). Women and Terrorist Radicalization- Final Report. The Role and Empowerment of Women in Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism. Vienna, Austria, 12-13 March 2012, Warsaw: Human Rights Department- Office for Democratic Institutions and Human Rights.

Detaljnije o ovome na: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/a/99919.pdf>

⁹ Detaljnije o ovome na: <https://www.un.org/disarmament/counter-terrorism/>

sprečavanje nasilnog ekstremizma, usvojen 2015. godine¹⁰, pozivaju na prelaz sa sekuritizovanih, državno predvođenih politika protiv terorizma, na održive i inkluzivne strategije za sprečavanje i suzbijanje nasilnog ekstremizma, što dovodi do terorizma. Takvi pristupi naglašavaju i zahtijevaju dubinsku rodnu analizu i značajno učešće žena, ali i mladih. Strategija o kojoj je ranije bilo riječi, pod nazivom „Žene, mir i sigurnost“, predstavlja bitan politički okvir za veće uključivanje žena u prevenciju sukoba, davajući značaj posebno prevenciji nasilnog ekstremizma, što u najgorem slučaju može dovesti do terorizma. Ova strategija je veoma bitna iz razloga što naglašava važnost ženskog angažmana u prevenciji i borbi protiv nasilnog ekstremizma, te poziva države članice Ujedinjenih nacija da ohrabre žene, ali i mlade da se bave svim motivima koji dovode do pojave nasilnog ekstremizma. No, ono što predstavlja problem je to što je većina žena i djevojaka isključeno iz donošenja bilo kakvih odluka koje se tiču ove teme. Naravno, to nije slučaj samo sa njihovim odlučivanjem o ovoj temi, nego i sa drugim temama koje su u vezi sa mirom i sigurnosti. Sve strategije koje se tiču prevencije nasilnog ekstremizma treba da ulažu u ohrabrivanje, učešće, obrazovanje ali i liderstvo djevojaka i žena. Žene mogu biti veoma efikasni nosioci poruka govoreći o ovoj temi. Jasno je da je nasilni ekstremizam jedan veoma ozbiljan problem koji sa sobom povlači i druge oblike nasilja i nesigurnosti u lokalnim zajednicama. Borbu protiv nasilnog ekstremizma i terorizma treba sagledati u cjelosti i bazirati se na sam korijen problema, odnosno na same uzroke nasilja, uključujući prije svega rodnu neravnopravnost. Može se zaključiti da djevojke i žene veoma uspješno mogu da se bore protiv nasilnog ekstremizma i njegovih uzroka, ali potrebno je njihov angažman prepoznati i ohrabriti kako bi one bile lideri i efikasno donosile odluke u svojim lokalnim zajednicama. Način na koji žene mogu da se bore protiv ovog problema sastoji se u jednom cjelovitom pristupu koji se prije svega bazira na glavne uzroke nasilja. Za kraj, promovisanje ravnopravnosti žena i njihovih osnovnih prava su bitni elementi u dugoročnim naporima za cjelovito rješavanje problema nasilnog ekstremizma i terorizma. To svakako uključuje promovisanje ženskog liderstva u državnim agencijama za borbu protiv terorizma, te na nivou cjelokupne zajednice, kako bi se žene dodatno ohrabrile i bile ključni akteri promjena u svome društvu.

¹⁰ Detaljnije o ovome na: https://www.un.org/sites/www.un.org.counterterrorism/files/plan_action.pdf

9.1. Slabe tačke protuterorizma

U ovome poglavlju govorit će se o slabim tačkama protuterorizma. Iako žene mogu igrati veoma bitnu ulogu u kreiranju i oblikovanju politika koje se bave borbom protiv nasilnog ekstremizma i terorizma, potrebno je govoriti i o njihovoj negativnoj strani, koja zamagljuje cijelu suštinu priče. Vijeće za vanjske poslove je objavilo dokument pod nazivom: „Women and Terrorism: Hidden Threats, Forgotten Partners“, koji govori o sve većoj umiješanosti žena u terorizam zbog njihove nezastupljenosti u institucijama za sprovođenje zakona i općenito njihovoj nezastupljenosti u političkom i javnom životu u njihovim državama. Ova publikacija se bavi najugroženijim državama poput Indije, gdje žene čine oko 22% u institucijama za sprovođenje zakona, Bangladeša, gdje žene čine samo 7% u policijskim strukturama, te Pakistana, gdje žene čine manje od 2% u institucijama za sprovođenje zakona (Bigio i Vogelstein, 2019). Vijeće sigurnosti Ujedinjenih Nacija, odnosno Odbor za borbu protiv terorizma također pruža izvještaj koji ocjenjuje učešće žena u oblasti terorizma kroz statistička istraživanja. Kao što izvještaj tvrdi: „Posljednjih nekoliko godina, podrška žena i njihovo učešće u aktivnostima ISIL-a izaziva sve veću pažnju (Odbor za borbu protiv terorizma UN, 2019, str. 4.). Izvještaj također govori o naporima i uspjehu ISIL-a u regrutovanju žena u njihovu terorističku organizaciju (Odbor za borbu protiv terorizma UN, 2019, str. 16.). Bigio i Turkington (2019) navode da se prisustvo žena u terorizmu često naziva „velikom slijepom tačkom“ svih protuterorističkih napora. Također, ovi autori navode da su kreatori politike Sjedinjenih Američkih Država podcijenili učešće žena u terorističkim organizacijama, što je ozbiljno utjecalo na ukupne napore u borbi protiv radikalizacije, posebno na stranim lokacijama. Na primjer, prijetnja koja se često zanemaruje i podcjenjuje su napadi oružanih pobunjeničkih grupa u kojima su žene bile učesnice u više od 60% slučajeva. Bloom (2007) navodi da, iako se teroristički napadi žena nisu često dešavali u Sjedinjenim Američkim Državama, izvan SAD-a, a posebno u Iraku, američke trupe su bile napadnute od strane više od 40 bombašica samoubica, ubivši pri tome na stotine civila. Svi navedeni primjeri predstavljaju slabe tačke protuterorističkih operacija. Jasno je da u većini zemalja žene nisu dovoljno zastupljene u političkom i javnom životu, što dovodi do svakodneve diskriminacije. Kako je to slučaj naročito sa ugroženim, propalim i nerazvijenim državama, žene odlučuju da se angažuju u terorističkim pokretima, kako bi se na taj način „dokazale“ u društvu. Kako bi se smanjilo žensko učešće u terorizmu, neophodno je ženama dati priliku i ohrabriti ih

kako bi one učestvovala u političkom i javnom životu u svojim državama, a prije svega povećati njihovu zastupljenost u državnim sigurnosnim agencijama. Potrebno je dakle iskoristiti iskustva žena i omogućiti im javni prostor kako bi one potpuno ravnopravno, bez ikakve diskriminacije, donosile odluke, te kreirale i oblikovale politike borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma.

9.2. Budućnost ženske uloge u kreiranju politika borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma- političke preporuke

U prethodnim poglavljima naglašena je bitnost uloge koju žene mogu imati u kreiranju i oblikovanju politika borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma. Govorilo se i o tome kako se može smanjiti žensko učešće u terorizmu, te na koji način same žene mogu doprinijeti tome. U poglavlju koje slijedi, navest će se određene (političke) preporuke za budućnost, a koje su naravno u vezi sa ženskim angažmanom u terorizmu.

Ukoliko se govori u kontekstu roda, može se zaključiti da se žensko učešće u terorizmu vrlo često potcjenjuje, upravo zbog standardne pretpostavke da je terorizam oduvijek bio i ostao isključivo „muški posao“. Istraživanja koja se bave općenito ženskom ulogom u terorizmu, navode da se sve veći broj žena koje dolaze sa zapada priključuju terorističkim grupama koje djeluju na Bliskom istoku, a naročito tzv. Islamskoj državi. Podaci Europolu navode da je svaka četvrta osoba koja je bila uhapšena u Europskoj Uniji 2016. zbog terorističkih aktivnosti bila žena. Doživljavanje žena kao prirodno pasivnih i mirnih, te krhkijih, za razliku od muškaraca, odvlači nam pažnju i dovodi do toga da se zanemaruje njihova izuzetno destruktivna uloga koju mogu imati ukoliko se angažuju u terorizam. Ipak, u današnjem vremenu, njihova totalno drugačija uloga, koja se sastoji u kreiranju i oblikovanju politika borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma, sve više dobija na značaju. Ova, sasvim nova uloga u terorizmu postaje sve priznatija i korak po korak, prepoznaje se i pozitivna uloga koju žene mogu imati u borbi protiv radikalizacije, nasilnog ekstremizma i terorizma. Istina, ova nova misija koju žene imaju, nije sasvim podržana od strane državnih organa vlasti, no, za očekivati je da će se u budućnosti ona sve više kristalizirati i dobijati na značaju. Pored tradicionalne uloge majke, koju žene imaju u društvu, uloga koju žene mogu imati u današnjem vremenu, a koja se tiče prevencije radikalizacije, proširuje se i na uloge poput kreatora politika, edukatora, aktivista itd. Njihovo

iskustvo izuzetno može biti od pomoći mladim ljudima, ali i svim drugima kako bi izbjegli procese nasilne radikalizacije koja vodi u terorizam. Ukoliko im se omoguće svi potrebni resursi, žene itekako mogu biti snažni akteri promjene u svom društvu. Dodatni „vjetar u leđa“ ženama može biti njihovo ohrabivanje i potpora, kako finansijskim, tako i svim drugim sredstvima. Ova potpora može biti veoma bitna kako bi se uspješno borilo protiv nasilne radikalizacije i dr. oblika ekstremizma koji mogu uzrokovati devijantna ponašanja kod pojedinaca u društvu. Dakle, finansijska, kulturna, ali i svaka druga potpora državnih organa vlasti, nevladinih organizacija, ali i drugih institucija je od krucijalnog značaja za pobjedu nad radikalizacijom. Govoreći o sigurnosnim strategijama za borbu protiv terorizma, rodni segment se uopće nije primjenjivao i može se reći da je to jedan nedostatak u efikasnoj borbi protiv radikalizacije. Naučnici danas savjetuju usvajanje rodno zasnovanog pristupa u politikama borbe protiv radikalizacije i terorizma. Istraživanja koja se bave ovom temom zanemaruju seksizam, koji je vrlo često jedan od motiva koji žene navodi da se priključe terorizmu. Analizirajući proces radikalizacije, pažnja se uglavnom posvećuje nekim ideološkim faktorima, a ne samo ličnim (pa čak i seksizmu), koji žene navode na priključenje terorističkim pokretima. Nije teško ni zaključiti da većina, pa možda čak i svi ekstremisti i teroristi imaju seksističke stavove. No, o ovome se neće detaljnije raspravljati u ovome radu. Danas, u 21. st., moderne demokratske države sve više teže posvećivanju pažnje ženama i njihovoj pozitivnoj ulozi koju imaju u suzbijanju radikalizacije i sprečavanju terorizma. Prema OSCE-u, uključivanje žena „ključno je za rješavanje uslova koji pogoduju nastanku terorizma, ali i za djelotvorno sprečavanje terorizma“ (OSCE, 2013). S druge strane, UNDP smatra da je promicanje ravnopravnosti spolova i osnaživanje žena vitalno za sprečavanje nasilnog ekstremizma (UNDP,2019). Odbor za prava žena Unije za Mediteran ima sličan stav, navodeći da žene predstavljaju „prvu liniju zaštite“ u prevenciji ekstremizma. Neki od njegovih parlamentaraca su sugerirali da im majčinstvo i uloga žena kao odgajateljica mogu dati posebnu moć u borbi protiv ekstremizma i terorizma (Union For The Mediterranean, 2016). Europski Parlament (2018, str.7.) u svom kratkom dokumentu pod nazivom „Radicalisation and counter-radicalisation: a gender perspective“, navodi da je u Europi prva ženska antiteroristička platforma pokrenuta 2008. godine pod nazivom „Sisters Against Violent Extremism (SAVE)“. Ova platforma, čije je sjedište u uredima u Beču, pruža ženama alate za osporavanje ekstremističkih stavova kroz kritičku debatu i nudi alternativne načine borbe protiv terorizma. Projekti provedeni u Indoneziji i Pakistanu također ilustriraju načine na koje su žene pokretačka

snaga u sprečavanju radikalizacije, kao i načine na koji se suočavaju s temeljnim uzrocima i posljedicama ekstremizma. Također, u ovome dokumentu se navodi da je važnost rada u tandemu sa civilnim društvom i nevladinim organizacijama na sprečavanju i suzbijanju radikalizacije naglašena posljednjih godina kako na međunarodnom nivou, tako i u dokumentima Europske Unije. Na međunarodnom nivou, Globalna strategija Ujedinjenih Nacija za borbu protiv terorizma poziva sve države članice da integriraju rodnu analizu, što može pokrenuti radikalizaciju žena, u svoje relevantne programe, ističući bitnu ulogu žena u suzbijanju ekstremizma i terorizma. Također, ova strategija se konsultuje sa ženama i ženskim organizacijama pri razvoju novih strategija za borbu protiv nasilnog ekstremizma. Navodi se i da Globalni forum za borbu protiv terorizma (GCTF), koji podržava provedbu Strategije UN-a, potiče vlade na blisku saradnju i osnaživanje civilnog društva, posebno se pozivajući na „kritičnu“ ulogu žena u lokalnim naporima protiv nasilnog ekstremizma. Izvještaj OSCE-a (2013), o kojem je već bilo riječi, navodi niz preporuka za vlade koje traže djelotvornije načine uključivanja žena u ove poslove u svojim zajednicama. Jedan od prijedloga je da vlasti više komuniciraju s lokalnim ženskim organizacijama, a ne samo sa „samoproglášenim liderima zajednice“, ili većim, dobro uspostavljenim organizacijama, jer do određene tačke, pokreti na lokalnom nivou imaju bolji pristup ugroženim pojedincima. Europska komisija naglašava koliko je zapravo bitno u borbi protiv radikalizacije uključiti ciljane skupine, poput žena i omladine. Naravno, naglašava se i potreba promicanja otvorenih, modernih društava koja se temelje na osnovnim vrijednostima, uključujući prije svega ravnopravnost spolova. Dakle, za sam kraj ovog poglavlja, može se zaključiti da žene danas imaju sve veću i bitniju ulogu i smatraju se „novim sigurnosnim akterima“ u borbi protiv nasilnog ekstremizma i terorizma. Žene postaju sve više utjecajne u današnjem društvu, što se tiče njihove uloge u borbi protiv radikalizacije, te savjetujući ljude u svom bližem okruženju pomažu u sprečavanju bilo kakvih ekstremnih i devijantnih ponašanja koja mogu odvesti u terorizam. Bitnu ulogu u ovome kontekstu imaju i mediji koji treba da pažljivo izvještavaju o rodno osjetljivim pitanjima. Mediji također treba da prepoznaju specifične utjecaje terorizma na žene, djevojke i djevojčice pri čemu treba da naročito poštuju njihovu privatnost. Jedina pokretačka snaga koja nedostaje ženama jeste veća potpora državnih organa vlasti, ali i drugih vladinih i nevladinih organizacija, kako bi se one istakle i pomogle u borbi protiv radikalizacije i terorizma, što veoma negativno utječe na sigurnost savremenih država.

10. PRIKAZ ŽENA TERORISTICA U MEDIJIMA

10.1. *Mediji kao kisik terorizma*

Ovo poglavlje će se baviti prikazom žena teroristica kroz prizmu medija. Već je odavno poznato da se mediji doživljavaju kisikom terorizma. Ova sintagma se izuzetno pokazala tačnom kroz višegodišnje medijsko izvještavanje o terorističkim pokretima, ali i njihovim napadima širom svijeta. Mediji se smatraju kisikom terorizma upravo zbog načina na koji izvještavaju milione ljudi širom svijeta o bilo kakvim terorističkim aktivnostima. Savremene medijske i komunikacijske platforme pišu o brutalnosti terorističkih napada, te o njihovim počinocima, a upravo je to ono što teroristi žele. Oni žele da se svijetu predstave u što „mračnijem“ izdanju, te da ulijevaju strah i nesigurnost ljudima širom svijeta. Teroristi dakle žele ne samo da napadnu konkretne žrtve svojim napadima, već da se to što šokantnije prikaže u svjetskim medijima. „U izvjesnom smislu“, napominje Michelle Ward Ghetti, profesorica prava pri Univerzitetu u Louisiani (Southern University), SAD, teroristu modernog doba stvorili su mediji. Mediji su prenapuhali teroriste i njihove moći daleko izvan njihovih stvarnih dimenzija. Televizija omogućava svima da vide mjesto zločina, a bespomoćni su da urade bilo šta, te se osjećaj anksioznosti i straha produbljuje, a to je glavni instrument prisile kojim se koriste teroristi. Zbog anksioznosti javnosti povećava se percepcija moći teroriste u njegovim vlastitim očima i u očima pripadnika njegove grupe i drugih pojedinaca. To dovodi do želje za imitacijom radi sticanja ovakve moći, i tako se sve vrti u krug (Ghetti, 2008). Poznato je dakle da je terorizam politički motivisano nasilje i zastrašivanje, koji danas u savremenom dobu koristi najmodernije komunikacijske strategije kako bi se promovisao i povećao svoje učinke straha i terora. Također, društvene mreže su u 21. st. itekako olakšale komunikaciju među terorističkim grupama, čime je terorizam postao relativno jeftin. No, ovo poglavlje se neće detaljnije baviti vezom medija s terorizmom općenito, već će se fokusirati na prikaz žena teroristica kroz prizmu masovnih medija. Pri tome će se napraviti komparacija između muškaraca i žena terorista i ukazat će se na same razlike koje se prave prilikom bilo kakvih medijskih izvještavanja o terorističkim napadima. U tome kontekstu, pisat će se o rodnim stereotipima koji su prisutni čak i u ovome domenu, to jeste u domenu medijskog izvještavanja o terorističkim napadima. Također, govorit će se i o medijskom podcjenjivanju same uloge koju žene imaju u terorizmu.

10.2. *Predstavljanje žena teroristica u medijima*

Opće je poznato da mediji imaju izuzetnu moć da utječu na publiku i njihovu percepciju svijeta i svega što se u njemu dešava. Također, mediji imaju moć da odlučuju o tome šta će se gledati, ali i kako će se gledati. U ovome poglavlju, detaljnije će se analizirati prikaz žena teroristica u medijima, ali i sam način na koji su one prikazane obzirom na sve njihove motive koji su ih odveli u terorizam. Pored toga, pisat će se i o tome kako su žene koje dolaze iz arapskih zemalja, i koje su uglavnom muslimanke, predstavljene u medijima. Iako su kroz historiju žene bile među istaknutim liderima, ali i članicama terorističkih pokreta, mediji žene obično prikazuju kao osobe koje se miješaju u „muški posao“. Dakle, žene su se godinama u medijima predstavljale ne kao teroristice, već kao psihički oboljele osobe ili luđakinje koje se bave muškim poslom. Masovni mediji su se u 21. st. naročito bavili fenomenom „stranih boraca“, kako muškaraca, tako i žena. Posebno interesantno za zapadne medije je bila činjenica odlaska sve većeg broja ljudi sa zapada u redove terorističkih organizacija, a prvenstveno ISIS-a. Briggs i Silverman (2014) navode da je u 2014. otprilike 31.000 regruta iz preko 86 zemalja otputovalo da se pridruži snagama ISIS-a, od kojih je 5000 dolazilo iz zapadnih država, od kojih su 600 bile žene. Ovi autori navode da je 2016. procijenjeno da su 40% svih francuskih migranata na teritoriji pod kontrolom ISIS-a bile žene. No, bez obzira na sve dokaze o učešću žena u terorističkim organizacijama, mediji prikazuju žensko nasilje kao izuzetno neprirodno. To je zapravo najvećim dijelom zbog prirodne pretpostavke da su žene mirnija i krhkija bića koja nisu sklona nasilju. Novinari uglavnom predstavljaju žene koje se na bilo koji način angažuju u terorizam kao „nenormalne“ ili „neprirodne“, te sugerišu da je svim ženama koje se angažuju u nasilju potrebno objašnjenje koje će opravdati sve njihove postupke. Obzirom da postoji pretpostavka da se žensko angažovanje u terorizam doživljava neuobičajenim, mediji to vrlo često znaju dobro iskoristiti kako bi pravili senzacionalističke naslove i priče. U svim situacijama kada su žene vršile brutalne terorističke napade poput bombaških samoubilačkih napada, članci u medijima su isključivo bili bazirani na seksualizaciji žena. Ukoliko se govori o ženama teroristicama, mediji većinom posvećuju pažnju samoj seksualizaciji žena. Poznato je da su članci u novinama govorili o tome da su te žene bile drogirane kako bi vršile bombaške napade, ili da su im čak isprani mozgovi. Članci su uglavnom uvijek naglašavali ženski fizički izgled i samu činjenicu da je „žena izvršila bombaški napad“. Nije ni čudo da se tolika pažnja posvećuje tome, obzirom sa kakvim se sve rodnim stereotipima

društvo svakodnevno susreće. Najbolji primjeri o medijskom izvještavanju o ženama u terorizmu se tiču žena bombašica samoubica. U vezi s tim, može se navesti primjer Loule Abboud, bombašice samoubice iz Lebanona, o kojoj su članci u medijima pisali o tome kako ona ima „tamne uvojke“ i „srneći pogled“. Iz ovog primjera očita je seksualizacija žena teroristica. Claudia Brunner, docentica u Centru za mirovne studije na Univerzitetu u Klagenfurtu, piše o tome da „zapadni mediji imaju tendenciju da omalovažavaju određene aspekte privatnog života islamskih bombaša samoubica, te ismijavanje njihove vjere. Samim time, bilo kakvo žensko angažovanje u terorizmu i njihovi napadi postaju predmet ismijavanja i šale“ (Brunner, 2005). Predstavljanje žena teroristica u medijima kao onih koje su „izgubljene“ ili „zalutale“, ili kao robinja muškaraca koji ih vrbuju u terorističke organizacije, onemogućava da se vidi prava strana priče. Ta strana se sastoji u izvođenju brutalnih terorističkih napada, međutim ona nije toliko istaknuta zbog same činjenice da su žene te koje su izvršile teroristički napad. O ženskim motivima za izvođenje terorističkih napada se u medijima piše da to zapravo i nisu njihovi motivi, već da su one prisiljene da vrše napade u ime nekog terorističkog pokreta. Također, o ženama i njihovim terorističkim napadima se piše i u kontekstu devijantnosti. Dakle, skoro pa niti u jednom medijskom članku koji piše o ženama teroristicama i njihovim napadima, ne spominju se njihovi lični, pa ni ideološki motivi, već je akcenat uglavnom na njihovom nenormalnom ili luđačkom ponašanju. To je glavna razlika između žena i muškaraca u njihovom tretmanu u medijima. Masovni mediji već duži vremenski period nisu uspjeli da na jedan ozbiljan način prikažu žene teroristice. Kao što je već poznato, žene se u terorizmu razlikuju dosta od svojih muških kolega, međutim, mediji prikazuju bilo kakav ženski angažman u terorizmu kroz potpuno drugačiju, rodnu prizmu. Mediji teže da posvećuju pažnju ženama teroristicama, kroz prizmu rodno oblikovanih obrazaca. Nije rijedak slučaj da mediji ubjeđuju javnost da su žene teroristice manje opasne od svojih muških kolega, kao i da predstavljaju manju prijetnju. Ovo može biti izuzetno opasno za cjelokupno društvo, obzirom da žene vrlo često znaju biti veoma destruktivne u svojim napadima, u nekim situacijama čak i više od svojih muških kolega. No, ovo također može biti i vrlo korisno za same terorističke organizacije. Kada se žene teroristice u medijima prikazuju kao manje nasilne, te kada organi državne vlasti prevode te pogrešne stavove u zvanične politike, terorističke organizacije su tada u velikoj prednosti. Obzirom da je data kraća analiza medijskog prikaza žena teroristica, u nastavku će se pisati o tome kako su žene koje dolaze iz arapskih zemalja, i koje su uglavnom muslimanke

predstavljene u medijima, te u kakvoj je to zapravo vezi s terorizmom. Kada se danas čuje riječ „terorist“, šta je to što nam zapravo prvo pada na pamet? Kako zapravo terorista izgleda u našim glavama? Kada bi se spomenula riječ „terorist“ nekom zapadnjaku, a pri tome se prvenstveno misli na Amerikance, vrlo je vjerovatno da bi oni kao teroristu zamislili nekog arapskog muškarca muslimana. Ipak, mora se priznati da je takvo rašireno mišljenje opstalo kod njih naročito od terorističkih napada 11. septembra 2001. godine. Postavlja se pitanje: Kako su nastali svi ti stereotipi prema osobama islamske vjere? U Americi je naročito nakon terorističkih napada 11.09. ojačala islamofobija, a sve zbog nasilja jedne manje skupine. To je ostalo prisutno sve do današnjeg dana, a muslimanke se uglavnom prikazuju u negativnom svjetlu u različitim medijima. Također, nije rijetkost da se danas pokrivene muslimanke dovode u vezu sa terorizmom, bez bilo kakvih valjanih dokaza. Ovo pomalo i može zvučati smiješno, međutim, nevjerovatno je koliko se sva percepcija o islamu i njegovim pripadnicima promijenila nakon tog kobnog 11.09.2001. godine.

Shaheen (2001) navodi da se Arapi u holivudskim filmovima predstavljaju drugačijima i prijetećima. Oni su projicirani na rasnoj i vjerskoj osnovi, a njihovi stereotipi duboko su ukorijenjeni u američkoj kinematografiji. Ovo je slučaj kako sa muškarcima, tako i sa ženama. Ovaj autor također navodi da se Arapi u filmovima predstavljaju uglavnom kao neprijatelji: oni su necivilizirani, barbarski vjerski fanatici, te da je njihova životna svrha da terorišu prosvijećeni Zapad. Čini se zapravo da niti jedan Arapin ili Arapkinja u zapadnjačkim filmovima nisu predstavljeni kao obični ljudi, već samo i isključivo kao teroristi. Ovo može biti izuzetno štetno, jer ksenofobija može uzrokovati patnju nevinih ljudi. Arapkinje se u zapadnim medijima opisuju kao žene koje su pokrivene, koje su potlačene, koje moraju da se pokoravaju muškim članovima porodice, koje nemaju osnovna ljudska prava itd. Vrlo često se o njima piše kao i da su sklone terorizmu upravo zbog priče koja se o njima servira u medijima. Naravno, masovni mediji vrlo često znaju i da „prenapuhaju“ pojedine osobe i događaje, što je dobrim dijelom i slučaj sa Arapkinjama. Ipak, osnovni cilj medija je da svojim senzacionalističkim naslovima i pričama ostvare zaradu, te stoga nije čudo da pišu takve stvari o ženama sa Bliskog istoka. Opće je poznato da su se žene iz različitih zemalja kroz historiju angažovale u različitim terorističkim pokretima, no u javnosti su ostali poznati stereotipi o isključivo arapskim ženama teroristicama. Činjenica koje je svjestan jako mali broj ljudi jeste da terorizam nije apsolutno u vezi sa religijom, te da nije nastao 11.09. kako se to obično misli. Naravno, ne trebaju se unaprijed

stvarati bilo kakve predrasude u vezi sa arapskim ženama u ovome kontekstu, jer terorista (teroristica) može biti osoba koja dolazi iz bilo koje zemlje. Dakle zapadnjačka društva treba da počnu praktikovati sve vrijednosti koje svakodnevno promovišu. Veoma je pogrešno stvarati unaprijed predrasude koje će, u ovome slučaju, arapske žene marginalizirati u odnosu na ostale žene. Govoreći o prikazu muslimanki u zapadnim medijima, ove žene se suočavaju sa problemima obzirom da se vrlo često prikazuju teroristicama ili dovode u vezu sa terorizmom na bilo koji način. U javnosti se one nazivaju teroristima, ekstremistima, te radikalnim muslimankama koje u stopu prate svoje muževe. Vrlo je bitno da se napravi distinkcija između običnih žena, ali i žena koje su angažovane u terorizmu, bez obzira na to iz koje države dolaze. Općenito govoreći, mediji na zapadu ali i u većini drugih zemalja imaju već unaprijed stvorene predrasude o ženama teroristicama. Zapadni mediji promovišu patrijarhat naglašavajući rod i ženstvenost bombašica samoubica, zanemarujući pri tome samu prijetnju koju to ima po društvo. S druge strane, mediji u zemljama Trećeg svijeta, te žene predstavljaju na jedan sasvim novi način- kao mučenice koje se žrtvuju za svoj narod. Međutim, obje ove strane zanemaruju motive koji žene navode na počinjenje ovakvih djela. Mediji se uglavnom fokusiraju na bombastične naslove i priče, šokantne slike, naglašavaju rod, pri tome zanemarujući stvarne uzroke problema. Ljude najčešće privlače šokantni naslovi i slike koje vide na televiziji, internetu ili u novinama, ne obazirući se uopšte na motive koji žene navode da se angažuju u terorizam. Mediji to također vrlo dobro znaju iskoristiti, pridavajući pažnju senzacionalističkim naslovima i zarađujući velike količine novca na tome. Za primjer se može navesti Wafa Idris, prva palestinska žena bombaš samoubica o kojoj je ranije bilo riječi. Kada je izvršila bombaški samoubilački napad, zapadni mediji su je predstavili kao osobu devijantnog ponašanja, koja je bila opasna po društvo. S druge strane, palestinski mediji su pohvalili njene postupke i nazivali su je „majkom Palestine“. Iz ovog primjera primjetno je kako to različiti mediji mogu utjecati da svijet oko sebe doživljavamo na različite načine, i da se u skladu s tim ponašamo. Međutim, jedna je stvar jasna: Novinari su naročito fascinirani fenomenom ženskog samoubilačkog terorizma, boreći se godinama da nađu vezu između nježnijeg spola i nasilja ove prirode. Masovni mediji su općenito više zaintrigirani fenomenom ženskog samoubilačkog terorizma, za razliku od muškaraca koji rade to isto. Muškarci teroristi jednostavno neće dobiti istu empatiju ili interesovanje kao žene teroristice, a naročito one koje izvrše bombaški samoubilački napad. O ženama teroristicama će se šira javnost uvijek više interesovati za razliku od muškaraca. Narod će zanimati pitanja poput onih da li je

žena koja je izvela bombaški napad imala s nekim romantičnu vezu koja nije slavno završila, da li se ona upravo razvela, da li je doživjela seksualni napad, silovanje ili bilo šta drugo što ju je potaknulo na izvršenje terorističkog napada. Medijsko izvještavanje o ženama generalno naglašava stereotipe o njihovom spolu, ali i bilo kakvo izvještavanje medija o terorizmu dodatno naglašava te stereotipe. Kao što je već spomenuto, mediji se baziraju na ženski fizički izgled, a ne na same učinke terorističkog napada ili način na koji se oni mogu prevenirati. Ovo samo potkopava činjenicu da žene u terorizmu predstavljaju istu prijetnju, baš kao i njihove muške kolege. Očito je da mediji pretjeruju u opisivanju fizičkog izgleda teroristica. Također, prisutan je velik interes za način na koji se žene oblače. Nacos (2005) navodi sljedeće: „Članak u novinama o palestinskoj bombašici samoubici Wafi Idris je počeo sljedećom rečenicom: „Bila je atraktivna maturantkinja kestenjaste kose koja je imala porodicu koja je voli i koja je voljela nositi haljine bez rukava i šminku.“ U drugom izvještaju, Idris je opisana kao „žena sa dugom tamnom kosom vezanom unatrag crnobijelom kefijom“. Ukoliko se analiziraju medijski izvještaji u kojima se opisuju teroristički napadi čiji su izvršitelji muškarci, skoro pa nigdje se ne piše o fizičkom izgledu muškaraca terorista. Razlog tome je sama pretpostavka da je terorizam isključivo „muški posao“. Zbog toga su bilo kakvi detalji koji opisuju fizički izgled žene teroristice interesantni za publiku, a naročito zbog same pretpostavke da žene nisu prirodno nasilne i da ne vrše nasilje. Primjeri u kojima mediji prikazuju žene teroristice i njihov fizički izgled su zaista beskonačni. Još jedna pretpostavka koja je raširena u medijima a koja se tiče ženskog angažovanja u terorizmu je ta da se žene priključuju terorističkom pokretu zbog ljubavi prema nekom muškarcu iz tog terorističkog pokreta. Ovdje se također može primijetiti stereotip u vezi sa spolom. Mediji su vrlo često pisali o motivima zbog kojih se žene pridružuju terorističkim pokretima i navodili da se žene dive nekome u terorističkom pokretu. Dakle, mediji skoro pa nikad nisu navodili da se žene priključuju terorističkim pokretima iz nekih ideoloških razloga, već su uvijek naglasak stavljali na rodne stereotipe. Za kraj ovog poglavlja, može se zaključiti da su medijski prikazi žena teroristica vrlo često pogrešno predstavljeni i onemogućavaju njihovo potpuno razumijevanje. Žene su kroz historiju bile aktivne članice terorističkih pokreta, a u nekim slučajevima i liderice tih pokreta. Međutim, kroz medije se angažman žena u terorističkim pokretima prikazivao kao nešto potpuno nenormalno i neprirodno, a žene su predstavljane kao osobe sa devijantnim ponašanjem i izuzetno opasne za svoja društva. Ovakav odnos prema ženama teroristicama je prisutan i dan danas, jer kada god

žene učestvuju u brutalnim terorističkim napadima, javnost to dodatno šokira. Način na koji se žene teroristice tretiraju u medijima je zabrinjavajući, jer smatra teroristice manje vrijednim i potcjenjuje ih, što je dodatno olakšanje za terorističke grupe. Također, obzirom da se korištenjem žena u terorističkim napadima privlači dodatna pažnja, terorističke skupine to vrlo dobro koriste i koriste žene za širenje terorističke propagande. Dakle, veoma je bitno ozbiljno shvatiti ulogu žena u terorizmu, jer ukoliko se samo posveti pažnja muškarcima teroristima, propuštaju se rodne posljedice „ženskog terorizma“, što veoma može biti opasno za društvo. Podcjenjivanje ženske uloge u terorizmu može biti jako štetno i opasno za sigurnost cjelokupnog društva, jer na taj način bilo kakve protu-terorističke politike ne mogu biti od koristi.

ZAKLJUČAK

Od terorističkih napada 11. septembra 2001. godine, terorizam je postao glavna tema javnog diskursa o kojoj se svakodnevno raspravljalo. Međutim, činjenica koju su ljudi zaboravili ili je naprosto ne znaju je ta da je terorizam postojao i hiljadama godina prije. Ipak, otkako su se desili stravični teroristički napadi u Sjedinjenim Američkim Državama, javnost počinje sve više da se zanima za ovaj fenomen. Odjednom je počelo da se o tome svakodnevno piše i govori, a svako malo su objavljivani naučni i stručni radovi o terorizmu. Vrlo brzo su svi imali svoje interpretacije i definicije terorizma, iako ni do dan danas nije usvojena jedna univerzalna akademska definicija terorizma. U vremenu nakon tog kobnog 11. septembra 2001., države počinju da ulažu zajedničke napore kako bi se budući teroristički napadi prevenirali, kako bi se adekvatno odgovorilo na njih, te kako bi se oni sankcionisali. Države su zajednički objavile globalni rat protiv terora i terorizma, rat koji se vodi i dan danas.

Ipak, ono što je javnosti interesantnije, ali i šokantnije od samog terorizma, je uloga žena u terorizmu. Kroz ovaj rad obrađeni su neki najznačajniji segmenti ženskog angažovanja u terorizmu. Govorilo se o uključenosti žena kao netradicionalnih terorista u terorizam, o njihovoj komparaciji sa muškarcima po pitanju same brutalnosti koju izvode u terorističkim napadima, o bombaškom samoubilačkom terorizmu, motivima koji žene navode da se priključuju terorističkim organizacijama, njihovoj medijskoj pokrivenosti, ali i o brojnim drugim temama koje su od značaja za istraživanje ovog fenomena. Žene, čija je tradicionalna uloga kroz historiju bila da rađaju djecu i brinu se o domaćinstvu, odjednom počinju da preuzimaju ulogu kojom su se isključivo bavili muškarci. Počinju da pokazuju svoju nasilnu stranu i ne prezaju ni pred čim, pa čak ni u bombaškim samoubilačkim misijama. Terorizam se oduvijek doživljavao kao nešto čime se bave samo muškarci, dok su žene smatrane pasivnim, mirnim i krhkim bićima koja ni po koju cijenu nisu u stanju da vrše stravične terorističke napade. Naravno, ova teza se pokazala apsolutno netačnom, obzirom da su žene kroz historiju bile aktivne članice, ali i istaknute liderice terorističkih grupa. Analizirajući ulogu koju su žene imale u terorizmu godinama unazad, postavlja se pitanje da li terorizam zapravo uopće ima rod? Da li je to samo sredstvo koje žene koriste kako bi ukazale na svoj nizak položaj u društvu i kako bi postigle slobodu? Da li se žene angažuju u terorizam, jer samo s oružjem koje se po nekoj logici uvijek dovodi u vezu s

muškarcima, one mogu postići nezavisnost i bolji položaj u društvu? Kada žena odluči da izvrši bombaški samoubilački napad, da li to radi da ukaže na patnje svog naroda, ili to radi samo kao potlačena feministica koja samo želi da ukaže na loš položaj žena u društvu? Ovo su pitanja o kojima svakodnevno možemo promišljati, međutim, do ovih odgovora je vrlo teško doći, jer je terorizam sam po sebi veoma kompleksan fenomen. Svakodnevno bivamo fascinirani terorističkim aktima i načinom na koji se naizgled obični, normalni ljudi pretvaraju u hladnokrvne ubice. Također, donekle imamo unaprijed stvorene pretpostavke o tome ko su teroristi i zašto to postaju. U prethodnom poglavlju ovog rada, postavlja se pitanje kako to zapravo izgleda terorista, te šta nam prvo padne na pamet kada ga zamislimo. Ukoliko to pitanje postavimo nekome, ljudi će obično kao teroristu zamisliti mlađeg muškarca, a u većini slučajeva reći će da on dolazi iz arapskih zemalja. Skoro pa niko neće spomenuti žene u tom kontekstu. Žene su vjerovatno posljednja asocijacija koja nekome može pasti na pamet u kontekstu terorizma. One su oduvijek bile uključene u terorizam i igrale su bitne uloge u terorističkim organizacijama, međutim, ni dan danas žene nisu prihvaćene kao teroristice od strane društva. Kao što je već spomenuto, žene koje su se odlučile na terorizam kao način svog života, u društvu su uvijek viđene kao osobe koje su vjerovatno psihički oboljele, te koje su problematične i imaju devijantno ponašanje, što nije slučaj kada se govori o muškarcima teroristima. Žene su decenijama izazivale promjene u značenju i pogledu na terorizam. Kao počiniteljice brutalnih napada promijenile su opću percepciju na ulogu žene u društvu i mit o njihovoj slabosti i pokoravanju muškarcima. Žene su se naročito u Hladnom ratu počele priključivati različitim pobunjeničkim i terorističkim grupama, od marksističkih pokreta u Europi, pa sve do nacionalističkih pokreta na Bliskom Istoku. Militantice su dolazile iz različitih zemalja, ali i iz različitih sfera života. Terorističke organizacije poput Crvenih brigada (Brigate Rosse), Frakcije Crvene Armije (Rote Armee Fraktion ili Baader-Meinhof Group), Japanske Crvene Armije, ali i dr., uključivale su istaknute žene koje su se nalazile na samom vrhu ovih pokreta. Iako je mali broj žena koje su bile liderice terorističkih pokreta, njihov značaj i doprinos u tim pokretima se ne treba osporavati. Dakle, žene su se naposljetku pokazale kao važni akteri u svojoj borbi i bile su veoma efikasne u širenju propagande svojih organizacija, a najbolji primjer za to svakako može biti Leila Khaled, pripadnica Narodnog fronta za oslobođenje Palestine, o kojoj je ranije bilo riječi. Žene poput Leile Khaled, Wafe Idris, Sane Khyadali, Vere Zasulich, Colleen LaRose, Fusako Shigenobu, Ulrike Meinhof, ali i na hiljade drugih žena, imale su različite uloge u

terorističkim organizacijama. Bile su regruteri, propagandistice, prikupljačice finansijskih sredstava, pa čak i bombašice samoubice. Otkako se 1985. godine desio prvi poznati bombaški samoubilački napad koji je izvršila žena Sana Khyadali, mnoge druge žene su nastavile tu praksu u ime različitih terorističkih organizacija. Kako je već rečeno, mediji nastavljaju da predstavljaju žene teroristice kao nešto toliko unikatno i neprirodno. Predstavljaju ih previše osjetljivim i ranjivim za terorizam. Savremene terorističke organizacije vrlo vješto iskorištavaju rodne stereotipe u svoju korist. Zbog raširene pretpostavke da su žene prirodno nenasilna i mirna bića, te da nisu sklone bilo kakvoj agresivnosti, moguće je dovesti u zabludu širu javnost i samim time olakšati terorističkim grupama koje koriste žene u napadima. Ono što je još značajno spomenuti u vezi s ovom temom je velika prednost interneta i savremenih društvenih mreža koje su uveliko olakšale komunikaciju među teroristima i time učinile terorizam relativno jeftinim. Žene su na internetu i društvenim mrežama sada postale bitni akteri u regrutovanju stranih boraca koji odlaze na strana ratišta, a pogotovo u Siriju. One su na društvenim mrežama pružile platformu za širenje džihadskih poruka i postavljanja video zapisa, te druge audio vizuelne propagande u korist terorističkih grupa. Također, govoreći o motivima koji žene navode na priključenje terorističkim organizacijama, dolazi se do zaključka da je većina žena motivisana nekim svojim ličnim tragedijama, poput silovanja ili smrti bliskog člana porodice, što naravno nije uvijek slučaj. Ženski motivi za angažovanje u terorizmu su ipak spoj različitih vrsta trauma, osvete, te izraza bijesa unutar njihovih zajednica. Svi su ti motivi naposljetku, bili oni lični ili javni, uglavnom fokusirani na neku vrstu ženskog oslobođanja. U ovome radu posebno je obrađena tema ženskog bombaškog samoubilačkog terorizma, što je vjerovatno ljudima i najzanimljivije. Žene su godinama unazad vršile bombaške samoubilačke napade i žrtvovalе svoje živote zarad nekih viših ciljeva. Ranjivim ženama koje je društvo odbacilo, vrlo je lako manipulirati. Upravo je to ono što su radile terorističke organizacije. Žene su se zbog određene sramote koju su doživjele, poput silovanja, željele iskupiti i „učiniti nešto dobro“ za društvo. Smatrale su da se samo svojom smrću mogu iskupiti i da će sve ono loše što im se desilo biti izbrisano tim njihovim djelom. Terorističke organizacije su vrlo dobro znale iskorištavati ove žene za svoje ciljeve, što je rezultiralo stotinama bombaških samoubilačkih napada u kojima je stradalo mnogo civila. No, pored uloge borca u terorističkim organizacijama, žene također imaju i pozitivnu ulogu u sklopu terorizma, a koja se tiče prepoznavanja ranih znakova radikalizacije i njenog preveniranja. Žene su jednostavno po prirodi drugačije od muškaraca, i samim time lakše

prepoznaju bilo kakve promjene u ponašanju, a naročito one negativne. Zbog toga žene imaju itekako bitnu i cijenjenu ulogu u procesu deradikalizacije pojedinaca. Ukoliko se bolje i detaljnije analizira ženska uloga u prevenciji nasilnog ekstremizma, dolazi se do zaključka da su žene mnogo fleksibilnije, otpornije i imaju potencijal da djeluju kao akteri promjena. Utjecaj koji žene imaju u njihovim lokalnim zajednicama, razumijevanje pitanja u vezi sa kulturom i tradicijom nacija, postavljaju žene na bitnu poziciju snažnih zagovornica za mir. Također, još jedna pozitivna uloga koju žene imaju u čitavoj priči oko terorizma jeste ta da one predstavljaju i aktere u kreiranju politika borbe protiv nasilnog ekstremizma i terorizma. Uključivanje žena kao aktera koji mogu da stvaraju i „oblikuju“ politike koje se tiču borbe protiv terorizma, doista može biti od suštinskog značaja za sprečavanje nasilnog ekstremizma i terorizma. Žene veoma učinkovito poduzimaju inicijativu i oblikuju diskurse za borbu protiv nasilne ekstremističke i terorističke propagande. Žene koje su bile žrtve terorizma ili koje su svojevremeno bile angažovane u terorizam, izazivaju veliku medijsku pažnju, ali i empatiju javnosti. Na taj način one imaju veoma bitnu ulogu u kreiranju politika koje se bave borbom protiv nasilnog ekstremizma i terorizma, odnosno, „njihov glas se daleko čuje“. Jedina pokretačka snaga koja nedostaje ženama jeste veća potpora državnih organa vlasti, ali i drugih vladinih i nevladinih organizacija, kako bi se one istakle i pomogle u borbi protiv radikalizacije i terorizma, što veoma negativno utječe na sigurnost savremenih država. Dakle, veoma je bitno ozbiljno shvatiti ulogu žena u terorizmu, jer ukoliko se samo posveti pažnja muškarcima teroristima, propuštaju se rodne posljedice „ženskog terorizma“, što može biti veoma opasno za društvo. Podcjenjivanje ženske uloge u terorizmu može biti jako štetno i opasno za sigurnost cjelokupnog društva, jer na taj način bilo kakve protuterorističke politike ne mogu biti od koristi. Evidentno je da se žene svakim danom sve više priključuju različitim terorističkim organizacijama. Zahvaljujući svim uspjesima koji su terorističke organizacije ostvarile koristeći žene, vrlo je vjerovatno da će se taj trend nastaviti i u budućnosti. Element iznenađenja će svakako uvijek biti olakšavajuća okolnost za žene. Obzirom da su žene manje sumnjive od svojih muških kolega i vrlo brzo se mogu asimilirati u različite sfere društva, to će im samo donositi uspjeh u budućim terorističkim poduhvatima. Sve dok terorističke organizacije budu mogle koristiti žene za obavljanje različitih zadataka i napada, one će to raditi, a obzirom da su terorističke organizacije do sada bile veoma uspješne u tome, očigledno je da će se broj novih ženskih članova aktivno povećavati. Žene su u 21. st. postale bitne za terorističke organizacije više nego ikad prije zbog toga što je njihov angažman u

terorističkim organizacijama relativno jeftin. Dokle god to ostane tako, žene će biti regrutovane u terorističke organizacije. Istraživači koji se bave temom ženske uloge u terorizmu, pokušavaju odgovoriti na najznačajnija pitanja u vezi sa motivima koji navode žene na priključenje terorističkim organizacijama, ali i na pitanje koja je to svrha terorističkih pokreta da regrutuju žene. Iako su faktori koji navode žene da postanu teroristice veoma složeni, može se reći da su lični, politički, ideološki ali i religijski faktori ti koji navode žene na priključenje terorističkim pokretima, ali i na terorističke napade. Kada su žene motivirane određenim ideološkim ili političkim faktorima, one najčešće volontiraju u bombaškim samoubilačkim misijama protiv njihovih neprijatelja kako bi pokazale da štite svoju državu ili ideologiju. Žene se tada osjećaju snažnima i na neki način osjećaju moć i poštovanje u društvu. Kako bi se ova tema detaljnije analizirala, te kako bi se o njoj moglo raspravljati, potrebno je postaviti pitanja poput: Koji socijalni i kulturni faktori navode žene na priključenje terorističkim organizacijama? Zašto terorističke organizacije uopće žele raditi sa ženama i kakvu korist imaju od njih? Da li su teroristice opasnije od svojih kolega muškaraca? Pitanja je zaista mnogo, međutim na njih odgovore ne mogu dati samo politolozi ili kriminalisti. Veliku ulogu u angažovanju žena u terorizam također imaju psihološki i sociološki razlozi. Naučnici iz različitih društvenih disciplina treba da sarađuju zajedno kako bi se na što bolji način razumio fenomen ženskog terorizma. Fenomen ženskog terorizma je još uvijek nedovoljno istražen i definitivno je potrebno više pažnje posvetiti ovoj temi. U ovome radu istražile su se najznačajnije značajke koje su u vezi sa ženskim terorizmom, što u određenoj mjeri doprinosi dosadašnjim istraživanjima, međutim, na ovoj temi je potrebno još mnogo raditi. Kako bi se postigao napredak u istraživanju fenomena ženskog terorizma, potrebno je svakako interdisciplinarno istraživanje. Također, naučnici koji se bave ovom temom savjetuju da se stvori ili proširi postojeća baza podataka o ženama teroristicama, što bi značajno povećalo sposobnost da se izvrši sveobuhvatna analiza. Za kraj, zaštita svih ljudi od nasilnog ekstremizma i terorizma, te njegovih posljedica je svačiji problem. Terorističke organizacije nastaju, razvijaju se, ali i nestaju. Prije ili kasnije, svaka teroristička organizacija se raspadne, međutim, pojavljuju se nove terorističke organizacije, od kojih je svaka štetna na svoj način i predstavlja prijetnju nacionalnoj sigurnosti većini država. Svakako, potrebna je zajednička, globalna saradnja država u borbi protiv terorizma. Ipak, najbitnija stvar koja je u ovome radu naglašena je ta da „savršeni terorista“ ne mora uvijek biti muškarac. Zapravo, vrlo često su žene te koje su ubojitije, međutim, mi toga nismo svjesni.

PRILOZI

Naziv odsjeka i/ili katedre: Sigurnosne i mirovne studije
Predmet: _____

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADA

Ime i prezime: Amila Jazvin
Naslov rada: Uloga žena u terorizmu-fenomenološka analiza
Vrsta rada: Završni magistarski rad
Broj stranica: 81

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis

LITERATURA

1. Anderson, S. K. i Sloan, S. (2003). *Terrorism: Assassins to Zealots*. Lanham: Scarecrow Press.
2. Audrey, A. (2016). *Cruel Intentions: Female Jihadists in America*. Washington: The George Washington University.
3. Azinović, V. (2012). Terorizam-fenomenološka analiza. *Demokracija i sigurnost u Jugoistočnoj Europi*. Vol. 10., str. 63.
4. Bennet, J. (2002). Arab Woman's Path to Unlikely „Martyrdom“. *The New York Times*. [online]. 31. january. Dostupno na: <https://www.nytimes.com/2002/01/31/world/arab-woman-s-path-to-unlikely-martyrdom.html> [pristupljeno 05. juli 2021].
5. Beridan, I. (2008). *Politika i sigurnost*. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
6. Berko, A. i Erez, E. (2006). Women in Terrorism: A Palestinian Feminist Revolution or Gender Oppression? *Studies in Conflict and Terrorism*. [online]. Vol. 30. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/255643077_Women_in_terrorism_a_Palestinian_feminist_revolution_or_gender_oppression1 [pristupljeno 20. juni 2021].
7. Berko, A. i Erez, E. (2007). Gender, Palestinian women and Terrorism: Women's Liberation or Oppression? *Studies in Conflict and Terrorism*. [online]. Vol. 30. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100701329550> [pristupljeno 22. juni 2021].
8. Bigio, J. i Vogelstein, R. (2019). Opinion: Why understanding the role of women is vital in the fight against terrorism. *The Washington Post*. [online]. 10. september. Dostupno na: <https://www.washingtonpost.com/opinions/2019/09/10/why-understanding-role-women-is-vital-fight-against-terrorism/> [pristupljeno 10. august 2021].
9. Bigio, J. i Vogelstein, R. B. (2019). *Women and Terrorism- Hidden Threats, Forgotten Partners*. New York: Council on Foreign Relations.
10. Bilandžić, M. i Grubić, A. (2012). Samoubilački terorizam: strateške i socijetalne dimenzije. *Polemos-časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*. [online]. Vol. 15. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/98576> [pristupljeno 15. juni 2021].
11. Blee, K. (2005). Women and Organized Racial Terrorism in the United States. *Studies in Conflict and Terrorism*. [online]. Vol. 28. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100500180303> [pristupljeno 30. juni 2021].

12. Bloom, M. (2007). Female suicide bombers: a global trend. *Daedalus*. [online]. Vol. 136. Dostupno na: https://www.jstor.org/stable/20028092?seq=1#metadata_info_tab_contents [pristupljeno 12. juni 2021].
13. Bloom, M. (2011). *Bombshell: Women and Terrorism*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
14. Boswell, R. (2003). Black Widows Put Moscow Under Siege: Female Suicide Bombers Spread Wave of Terror Across Russian Capital. *Ottawa Citizen*. 11. july. str. 1.
15. Brkić, Šmigoc, J., Mujagić, M., Šušnica, S., Nović Haračić, I., Zuković, A. (2019). Rad s pojedincima i porodicama koje su u riziku od radikalizacije ili su radikalizirane: Priručnik za stručnjake. Sarajevo: Atlantska inicijativa.
16. Brunner, C. (2005). Female Suicide Bombers- Male Suicide Bombing? Looking for Gender in Reporting the Suicide Bombings of the Israeli- Palestinian Conflict. *Global Society*. [online]. Vol. 19. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1360082042000316031> [pristupljeno 15. august 2021].
17. Chowdhury Fink, N., Zeiger, S. i Bhulai, R. (2016). *A man's world? Exploring the Roles of Women in Countering Terrorism and Violent Extremism*. Abu Dhabi: Hedayah and the Global Center on Cooperative Security.
18. Clark, I. (1999). *Globalization and International Relations Theory*. Oxford: Oxford University Press.
19. Cook, J. i Vale, G. (2018). *From Daesh to Diaspora: Tracing the Women and Minors of Islamic State*. London: International Centre for the Study of Radicalisation.
20. Cragin, K. i Daly, S. A. (2009). *Women as terrorists: mothers, recruiters and martyrs: CTED Trends Report*. Santa Barbara: Praeger Security International.
21. Crenshaw, M. (1988). *The subjective reality of the terrorist: Ideological and Psychological Factors in Terrorism*. Hampshire: Macmillan.
22. Cunningham, K. J. (2003). Cross-regional trends in female terrorism. *Studies in Conflict and Terrorism*. [online]. Vol. 26. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100390211419?journalCode=uter20> [pristupljeno 11. juni 2021].
23. D' Alessio, S. J. I Stolzenberg, L. (1990). Sicarii and the Rise of Terrorism. *Studies in Conflict and Terrorism*. Vol. 13, str. 331-332.

24. Darden Trisko, J. (2019). Female Terrorists: On the Front Lines and Behind the Scenes. American Enterprise Institute. [online]. 08. february. Dostupno na: <https://www.aei.org/foreign-and-defense-policy/terrorism/female-terrorists-on-the-frontlines-and-behind-the-scenes/> [pristupljeno 22. juni 2021].
25. Drif, Z. (2017). Inside the Battle of Algiers. Memoir of a Woman Freedom Fighter. Chicago: Independent Publishers Group.
26. European Parliament. (2018). Radicalisation and counter-radicalisation: A gender perspective. Brussels: European Union.
27. Frog, W. (2015). Imagine if the Minister Had Listened to Us. [govor]. 15. october 2015. Dostupno na: <https://www.facebook.com/watch/?v=1100661863319800> [pristupljeno 30. juni 2021].
28. Ghetti Ward, M. (2008). The Terrorist is a star! Regulating Media Coverage of Publicity Seeking Crimes. Federal Communications Law Journal. [online]. Vol. 60. Dostupno na: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1507&context=fclj> [pristupljeno 15. august 2021].
29. Gibbon, E. (1974). The History of the Decline and Fall of the Roman Empire. New York. AMS Press.
30. Gus, M. (2010). Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives and Issues. Thousand Oaks: Sage.
31. Hacker, F. J. (1976). Crusaders, criminals, crazies: terror and terrorism in our time. New York: W.W. Norton & Company.
32. Harmon, C. C. (2000). Terrorism Today. Oxfordshire: Routledge.
33. Hayle, C., Bradford, A. i Frenett, R. (2015). Becoming Mulan?- Female Western Migrants to ISIS. London: Institute for Strategic Dialogue.
34. Heng, Y. K. (2006). War as Risk Management: Strategy and Conflict in an Age of Globalised Risks. Oxfordshire: Routledge.
35. Hoffman, B. (1999). Inside Terrorism. New York: Columbia University Press.
36. Hudson, R. (1999). The Sociology and Psychology of Terrorism: Who becomes a terrorist and why?: A Report prepared under an Interagency Agreement by the Federal Research Division. Washington: The Library of Congress.

37. Jaber, H. (2003). The Avengers. The Sunday Times. [online]. 07. december. Dostupno na: <https://www.thetimes.co.uk/article/cover-story-the-avengers-892qm9qqxzj> [pristupljeno 15. juni 2021].
38. Jacques, K. i Taylor, P. J. (2008). Male and Female Suicide Bombers: Different sexes, different reasons? Studies in Conflict and Terrorism. [online]. Vol. 31. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100801925695> [pristupljeno 16. juni 2021].
39. Johnson, C. (2010). Jihad Jane, An American Woman Faces Terrorism Charges. [online]. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/world/2010/mar/10/colleen-larose-jihad-jane-charges> [pristupljeno 30. juli 2021].
40. Kushner, H. W. (2002). Essential readings on political terrorism: analyses of problems and prospects for the 21st century. New York: Gordian Knot Books.
41. Lisica, D. (2011). Sigurnosni rizici i temeljne društvene vrijednosti u Bosni i Hercegovini. Knjiga 2. Sigurnosni rizici. Sarajevo: Fakultet političkih nauka.
42. Manrique, P., Cao, Z., Gabriel, A., Horgan, J., Gill, P., Qi, H., Restrepo, E., Johnson, D., Wuchty, S., Song, C. (2016). Women's Connectivity in Extreme Networks. Science Advances. [online]. Vol. 2. Dostupno na: <https://advances.sciencemag.org/content/2/6/e1501742> [pristupljeno 25. juni 2021].
43. Margolin, D. (2016). A Palestinian woman's place in terrorism: Organized perpetrators or individual actors? Studies in Conflict and Terrorism. [online]. Vol. 39. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1057610X.2016.1148934?journalCode=uter20> [pristupljeno 22. juni 2021].
44. Morris, C. (2012). On the Heroic: Courage, Love, the Greater Good and the case of Leila Khaled. Magistarski rad, Tempe: Arizona State University.
45. Naaman, D. (2007). Brides of Palestine/angels of death: Media, gender and performance in the case of the Palestinian female suicide bombers. Journal of Women in Culture and Society. [online]. Vol.32. Dostupno na: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/512624>. [pristupljeno 10. juni 2021].
46. Nabulsi, K. (1999). Traditions of War. Oxford: Oxford University Press.
47. Nacos, B. L. (2005). The Portrayal of Female Terrorists in the Media: Similar Framing Patterns in the News Coverage of Women in Politics and in Terrorism. Studies in Conflict and Terrorism. [online]. Vol. 28. Dostupno na:

- <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100500180352> [pristupljeno 20. august 2021].
48. O' Connor, T. (2013). Women as Terrorists. [online]. Dostupno na: www.drtoconnor.com/3400/3400/ect03a.htm. [pristupljeno 25. juni 2021].
49. O' Rourke, L.A. (2009). What's special about female suicide terrorism? Security Studies. [online]. Vol.18. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09636410903369084?journalCode=fsst20> [pristupljeno 11. juni 2021].
50. OSCE. (2013). Women and Terrorist Radicalization Final Report. Vienna, Austria, 12-13 March 2013, Warsaw: Human Rights Department- Office for Democratic Institutions and Human Rights.
51. Pape, R. (2003). Dying to Kill Us. New York Times. [online]. 22. september. Dostupno na: <https://www.nytimes.com/2003/09/22/opinion/dying-to-kill-us.html> [pristupljeno 10. juni 2021].
52. Passmore, L. (2011). Ulrike Meinhof and the Red Army Fraction- Performing Terrorism. Hampshire: Palgrave Macmillan.
53. Pierce, W. (2002). The Martyrdom of Wafa Idris. American Dissident Voices Broadcast. [online]. 09. february. Dostupno na: <https://nationalvanguard.org/2019/07/the-martyrdom-of-wafa-idris/> [pristupljeno 30. juni 2021].
54. Raghavan, S. V. i Balasubramaniyan, V. (2014). Evolving Role of Women in Terror Groups: Progression or Regression? Journal of International Women's Studies. [online]. Vol. 15. Dostupno na: <https://vc.bridgew.edu/jiws/vol15/iss2/13/> [pristupljeno 25. juni 2021].
55. Shaheen, J. (2001). Reel bad Arabs. How Hollywood vilifies a people. Northampton: Olive Branch Press.
56. Shiffman, J. (2012). Jane's Jihad. Chapter One: From Abuse to a Chat Room, a Martyr is made. [online] Dostupno na: <https://www.reuters.com/article/us-usa-jihadjane-idUSBRE8B60GP20121207> [pristupljeno 20. juli 2021].
57. Speckhard, A. (2008). The Emergence of female suicide terrorists. Studies in Conflict and Terrorism. [online]. Vol. 31. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100802408121> [pristupljeno 22. juni 2021].
58. Speckhard, A. i Akhmedova, K. (2006). Black Widows: The Chechen Female Suicide Terrorists. Tel Aviv: Jaffe Center for Strategic Studies.

59. Speckhard, A. i Akhmedova, K. (2006). The making of a Martyr: Chechen Suicide Terrorism. *Studies in Conflict and Terrorism*. [online]. Vol. 29. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100600698550> [pristupljeno 22. juni 2021].
60. Stefanik, C. L. (2009). *West German Terror- The Lasting Legacy of the RAF*. Magistarski rad, Ohio: Bowling Green State University.
61. Taylor, M. (1988). *The Terrorist*. London: Brassey's.
62. Turkington, R. (2019). Gender, Masculinities and Counterterrorism. [online]. Dostupno na: <https://www.cfr.org/blog/gender-masculinities-and-counterterrorism> [pristupljeno 05. august 2021].
63. UN. (2000). Resolution 1325. Women, Peace and Security. New York: United Nations.
64. UNDP. (2019). *Invisible Women- executive summary- Key Findings and Programming Guidance on the Gendered Dimensions of Return, Rehabilitation and Reintegration from Violent Extremism*. New York: United Nations Development Programme.
65. Union for the Mediterranean. (2016). *Third High-Level Conference on Women Empowerment- Women for the Mediterranean- Driving force for development and stability*. Barcelona, Spain, 10-11 october 2016, Barcelona: Union for the Mediterranean.
66. UNISDR. (2009). *Međunarodna strategija za smanjenje rizika od katastrofa*. Ženeva: Ujedinjene nacije.
67. Victor, B. (2003). *Army of Roses: Inside the World of Palestinian Women suicide bombers*. New York: Rodale Books.
68. Von Knop, K. (2007). The Female Jihad: Al Qaeda's Women. *Studies in Conflict and Terrorism*. [online]. Vol. 30. Dostupno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100701258585> [pristupljeno 20. juni 2021].
69. Waldman, A. (2003). Masters of Suicide Bombing- Tamil Guerrillas of Sri Lanka. *The New York Times*. [online]. 14. january. Dostupno na: <https://www.nytimes.com/2003/01/14/world/masters-of-suicide-bombing-tamil-guerrillas-of-sri-lanka.html> [pristupljeno 12. juni 2021].
70. Weimann, G. (2012). Lone wolves in cyberspace. *Journal of Terrorism Research*. [online]. Vol. 3. Dostupno na: <https://core.ac.uk/display/16382454> [pristupljeno 01. august 2021].
71. Weinberg, L. i Eubank, W. (2011). Women's involvement in terrorism. *Gender Issues*: [online]. Vol. 28, str. 10-11. Dostupno na:

https://www.researchgate.net/publication/225552282_Women's_Involvement_in_Terrorism.

[pristupljeno 10. juni 2021].

72. Whaley, E. (2008). *From Freedom Fighters to Terrorists: Women and Political Violence*. London: Routledge.
73. Wilkinson, P. (1976). *Terrorism Versus Democracy*. Oxfordshire: Routledge.
74. Wilkinson, P. (1986). *Terrorism: international dimensions: Answering the Challenge*. London: Institute for the Study of Conflict.
75. Woods, N. (2000). *The Political Economy of Globalization*. Basingstoke: Macmillan
76. Zedalis, D. (2004). *Female suicide bombers*. Carlisle: U.S. Army War College.